

НА ПЕРЕДАНІ СВІТОВОЇ РЕФОРМАЦІЇ

Гр. Домашовець

*Напередодні
Світової
Реформації*

1952

Ньюарк — Саскатун

Права передруку застережені.

Printed in Canada by:
The Gospel Press, Saskatoon, Sask.

Передмова

Невідомо, чи ця праця буде мати можливість піти ширше в цей світ, чи затримається лише в євангельському та в українському середовищі? Можливим, що одне і друге. За цілих дев'яtnadцять з половиною століть християнство дало світові великих мужів науки: євангелістів, богословів, апологетів та перекладачів Святого Письма, та силу-силенну різних богословських праць: словників, коментарів та всякої іншої християнської літератури, одним словом можна би сказати, що в порівнанні з тим усім немає, що більше говорити або писати. І навпаки, правдою є й те, що крім того всього, сьогоднішній світ, а з ним і християнство знаходиться в безвихідному положенні, зі всіх сторін чути розпачливий крик, крик про рятунок, наче би цей світ знаходився над берегом пропасти, і в суті так воно є, чого не можна заперечити.

Переживши перше півстоліття нашого віку, досліджуючи світову й християнську історію, обсервуючи сучасне положення світу й людське життя, порівнюючи одне із другим і це все спонукало й заставило ще раз до глибшого дослідження Нового Заповіту — Чотирьох Євангелій, які є джерелом і підставою усього християнства, а відтак ясным показчиком до рятунку цього світу. На цій підставі рішив написати цю не велику працю, порушуючи три найважливіші питання людського життя та існу-

вання: — релігійне, національне й соціальне.

Відомо, що ми живемо в часі шаленого науково-фізичного розвою, проте наука Святого Письма, як і сама природа стоять непорушно на своєму місці. Усе людство нашого часу знайшлося на троякій дорозі: одна частина пустилася на карколім не признає духовости — Бога; друга більша частина стоїть на роздоріжжі, просто опаморочена й безвиглядна на якесь рішення; відтак третя чистина, дуже мала, що стоїть на фундаменті непорушної, вічної Божої правди.

Передові люди нашого часу, як в християнському так і в світовому русі, напружують усі свої сили, щоб запобігти сучасному нещастю, бачать, що світ загорівся й горить і кинулись зі всіх сторін, щоб пожар погасити. Відомо, огонь гаситься водою. У сьогоднішньому світовому Вавилоні повторяється історія біблійного Вавилону, вавилонці при будові башти не могли порозумітися, замість на верх при будові подавати воду, подавали глину і навпаки. Подібне діється зі сьогоднішніми пожежниками, що хочать погасити світову катастрофу.

Праця ця зосереджується на цьому, щоб хоть частинно показати сучасним пожежникам, особливо духовникам та педагогам, щоб як тепер та і в майбутньому не витрачувати зайвих сил. Коли ця праця хоть частинно спонукає до справедливого думання в розвої Царства Божого на землі, вважатиму, що не минувся з метою.

— Автор.

РОЗДІЛ І.

Невпинна боротьба за кращу долю

Перше півстоліття двадцятого віку, великого політичного змагання, яке багатьох із нас сучасників пережили, а відтак переступили поріг другого, і йдемо й не відомо, що воно принесе і чим закінчиться? Однак те, що пережили й переживаємо і бачимо з усього спостереженого, що наш світ є на переломі й чекає великої переміни. Багато дехто уявляє собі, що таку переміну можна зробити за одним махом або за одним якимись політичним наказом, забуваючи, що Бог Творець усе віту й нашої праматері землі, є Богом вічним, милосердним і справедливим. Світова переміна мимо нашої волі, бажання й не бажання — відбудеться. Хтось свого часу сказав: "Що Бог все, що робить, робить еволюційно, а сатана революційно."

І так проходять роки за роками, проходять як ті хвилі, що гнані гонким вітром по широкому морю. Коли пригадається те все, що діялось у цьому світі та що змогла передати минулість, порівнюючи невпинну боротьбу між добром і злом, між правдою й неправдою та до чого дійшов сучасний світ, наш людський розум без допомоги Божої не є в силі зрозуміти та збагнути всього. Великі провідні люди ввесь час прагнули й прагнуть, щоб поліпшити людське життя, але всі зусилля за малими винятками не дали бажаних результатів. Дивлячись на те

все, що лишила минулість, з великим боєм душі мусимо сказати одне: усі зусилля про поліпшення людської долі, що коштувало мільйони людських жертв та море крові, яка пролилася за поліпшення цього світу, однак світ не поліпшився і на далі йде старими шляхами. Порівнюючи те все, перед нами повстає питання: чого людство не могло вибрати кращої дороги й поліпшити свою власну долю? Відповідь на все є одна й іншої ніхто не знайшов і не знайде, а цю відповідь дав Той, що є Сам правдою й добром — Син Божий: "Що вродилося з тіла є тіло, що ж уродилося з Духа — є дух" (Ів. 3:6). Ця відповідь говорить про те, що кожна людина, якщо хоче робити щось доброго, вона повинна відродитись і свою мудрість черпати із джерела вічної правди й бути в сполучі з Богом.

В цьому світі було багато різних світового значення інституцій, відтак всіляких гуманних товариств під різними назвами, чи то правого, чи лівого напрямку. Не бракує їх і сьогодні. І сьогодні не бракує подібного чогось, проте цей світ якось не поліпшується, але на далі стоїть у безвихідному куті й не знає як з нього вийти.

Шукання різних доріг до самозбереження та ущасливлення людського життя на цій землі, без допомоги Божої ніяк не відшукається. Світові не допоможуть різні фікції, тут мусить бути щось правдиве й натуральне. Люди прийдуть до щастя тоді, коли звернуться безпосередно до Бога — Бог є Дух, це треба розуміти, що кожна людина від Нього і для Нього. "Бо ми в Нім живемо, і рухаємось, і інснуємо..." (Дії 17:28). То не значить бути приналежним до одної чи до

другої якоїсь релігійної, чи церковної організації. Як земля не може існувати без сонця так і людина не може існувати без Бога, а коли мільйони людей живуть і існують без такої уяви й переконання то живуть самообманом. Сонце вік-вічно й рік-річно своїм небесним сяйвом благословляє землю, яка за його допомогою створює різні дерева, рослини й квітки, й усе те, що підтримує й запевнює: людське життя, звіринне і птаства. Так і Бог — Бог є вічним небесним благословінням і силою, щоб гріти й благословити усе що носить образ людини — образ Божий: — людське серце, розум і душу. Людина є сотворена зі спеціальними прикметами, яких не посідає звіринний світ, проте людина за своєю волею часто приходить до духовного заломання, зриваючи свою сполуку з Богом і тоді береться поліпшити й удосконалити своє життя, вважає, що все, що творить, творить за власним розумом та силою. І це є причина, що не допускає до поліпшення та до благословіння життя людського на цій землі. Проте боротьба про справедливість не вгає. Бог має Свої методи, яких не може збагнути людина. І коли Бог покликає якусь людину для виконання Його волі й надхне її Своім духом то не для іншої цілі а тільки для теї, щоб людина промовила до свого ближнього, щоб люди вернулись до Бога. Для переконання додамо стару біблійну й незаперечену правду, що так а не інакше: “Двоєко бо ледарство вчинив нарід Мій: Мене, криницю води живої покинули, а повикопували собі діраві колодязі, що не втримують води” (Єр. 2: 13). То значить, що йдуть своєю дорогою.

1. У КОТЛОВИНІ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ

Особливо нашого часу в якому на перегін змагають: країни, народи й нації, а з ними й їхні ідеї немає кінця. Три головні питання над яким бідкується сьогоднішній світ і хоче їх своєю силою та власним розумом розв'язати, а вони ніяк не даються, а саме: питання релігійне, національне й соціальне. Правда, сьогодні найголовніше місце зайняло — питання соціальне, цебто поліпшення людського життя, довкола якого танцює майже цілий світ. Відтак не меншу роль відіграє — питання національне, тим більше релігійне, бо поминувши перше, цебто питання релігійне, трапляється двоє других, що усіх особливо тепер переконують намацальні докази. Тому порушуючи таку важну й пекучу тему як: **Напередодні Світової Реформації, чи Переміни**, треба говорити про те, що є найвище та найважливіше. "Не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що походить із уст Божих" (Мат. 4:4).

У цьому світі так будуть продовжуватись боротьба незадоволення й крайні жорстокості, як довго не будуть розв'язані ці три питання, а їх ніколи цей світ без допомоги Божої не розв'яже. Вони можуть бути розв'язані людьми, що живуть у сполучі з Богом. Пляни Божі й розум людський не завжди сходяться близько. Лише за малими винятками Бог об'являє Свої пляни людині яка всеціло підлягає волі Божій. До таких винятків належить Апостол Іван. Коли він був позбавлений волі й вигнаний на виспу Патмос, де переживав велику душевну боротьбу,

болючи серцем за долю вірних, там Христос об'являє йому плян Божий, панораму цього світу й непереможне правдиво-вірне християнство та новий світ: "Отже, напиши, що ти бачив, і що є, і що має бути по цьому" (Об. I:19). Кожен хто читає Новий Заповіт і приходить до **книги Об'явлення, читає те, що бачив Іван Апостол**. Сьогоднішні викладачі книги Об'явлення часто заглиблюються в самий зміст книги, а малу увагу звертають на життя людське та його історію. Три речі підкреслені в I-му розділі: "Що бачив, що є, і що буде." Щодо нашого людського життя, про те, що минуло, що нам історія передала і те що переживаємо, ми маємо право говорити, вказувати на хиби, недомогання та давати перестороги, щоб більше не йти крутими дорогами, а звернути на правдиві, але про те, що має бути і як Бог буде діяти то Його воля. Ми знаємо про те, що сталося й що є. Про те що сказав Христос — Син Божий: "Повстане багато фальшивих пророків і зведуть багатьох" (Мат. 24:11). Ми бачимо, що від цих фальшивих пророків сьогодні затуманився цілий світ, а багатьох християн зійшли з Божої дороги й пішли на манівці, сталося таке, що одні одних реформують і наворачтають, а безбожний світ росте й радіє. "І через розріст беззаконства любов багатьох охолоне" (Мат. 24:12). Отже це все нам показує й говорить, що мусить бути щось нове, якась переміна, так цей світ не може існувати. Песимісти й безвірники прийшли до переконання, що цей світ сам собою загине, що немає жодної надії й по за ним нічого немає. Протівно люди знання, люди віри,

знають, що Бог у минулому робив величезні зміни, першою зміною був потоп, друга найбільша зміна яку люди називають **Новою ерою** — епоха християнства, третя зміна то буде оновлення нашої землі вогнем. Христос прийшов на цей світ і дав нові закони життя, які мали ущасливити цілий світ. Однак ці закони ще самі християне їх не застосували в життя. Християне зрозуміли, що це нова релігія й обмежилися самою релігійністю. Ця релігійність тягнулася цілих чотирнадцять століть, а в п'ятнадцятому столітті повстає християнське пробудження, яке прийняло назву **“Реформація”**. Дійсно реформація принесла великі переміни в світі, і сама реформація не була чимись новим, але тою самою наукою, що вже існувала цілі століття. Однак із самою реформацією та наукою Христовою сталося те саме, що було на початку з християнством. Реформація дала світові великий поштовх до науки й культури, але саме християнство й надалі лишилось нічим іншим як самою релігійністю.

Щодо Євангелії — Христової науки, як програми справедливого життя вона є непорушна. Від початку християнства, як в часі реформації так і тепер, були й є цілі групи християн та одиниці, що міцно вірили й вірують, що Христова Євангелія доведе людей у цьому світі до поєднання та до нормального людського життя, тоді як люди приймуть Євангелію. Як довго той новий порядок буде тривати на цій землі про те говорить 20-тий розділ книги Об'явлення. Але головна дія в пляні Божому мусить відбутися. **“І проповідувана буде Євангелія оця Цар-**

ства по цілому світові, на свідоцтво народам усім. Йі тоді прийде кінець” (Мат. 24:14).

Дивлячись на минулість та сучасність, вникаючи в зміст Святої Євангелії мимо нашої волі зроджується думка, що Бог через науку Ісуса Христа ще раз заговорить до цілого світу. Сьогоднішня проповідь, чи голошення Святої Євангелії через радіо, чи проповіді в цервах ще не є євангелізацією цілого світу. Коли сьогодні в неділю в церквах і через радіопередачу в цілому світі виголоситься кілька проповідей, то за цілий тиждень різні реклями про алкоголь та заохочування до п'янства, та всяка тому подібна пропаганда те все, що в неділю проповідується, заглушує. Крім цього проповідуючі Христову Євангелію, задля інтересу не порушують буденного людського життя. Отже наближується час правдивої проповіді, яка б реагувала на людей і робила б їх новими людьми. Як це станеться і якою методою Господь ще раз заговорить до цілого світу, про те за винятком 14-го розділу а 6-го віршу в Об'явленні не можна чогось більшого окреслити. Однак сьогодні є багато людей, що так думає й живе надією, що при допомозі Христової науки наступить відновлення в людському житті. Єпископ, як предсідник Єпископальної Церкви, Генрі Шерил з Нью Йорку у своїй промові до синоду в Джерзі Сіті сказав ось що: “Один світ (мирне життя) можна осягнути через християнство. Відважна церква зі широким предбачуванням є есенційно потрібна, якщо нам приходитьсь вирішувати, чи світ має бути християнським чи поганським?” Він звернув увагу й додав —

“Мало було таких часів як тепер для поширення християнського світогляду.” Це є доказ, що сьогодні з усіх сторін лунають розпачливі голоси про рятунок сучасного світу.

Щодо самої теми та її поділу будемо триматися відвічного порядку Божого, то є: Перше питання Релігійне, друге Національне, а третє Соціяльне, тому що не матерія панує над Духом, а Дух над матерією.

——*

РОЗДІЛ II.

Релігійне питання

Наш світ складається з великого числа людей, що заселяють землю й розкидані майже по всіх її закутинах. Де сьогодні немає людського життя, хіба тільки там де природа не дозволила поселитися людині, але й такі цілком неvigідні місця, сильні заселяють слабшими.

У нашому часі не треба надзвичайної мудрости або якогось спеціального місця, щоб безсторонно обсервувати людське життя. Наприклад одні зі своїм знанням та наукою ідуть шаленно в перед, другі яким здається, що вже досягнули найвищого щабля — вертаються назад, а треті немов з кам'яної доби стоять на своєму місці. Такі дива та контрасти можна бачити на тлі релігійному, національному і соціальному. Люди живуть одні правдою, другі фантазією а треті просто обманом. Підсумовуючи це все приходимо до висновку, що людське життя так на далі не може залишитися, що потрібна якась переміна, обнова або реформа. Реформа може де що змінити в людському житті, але сама реформа не може виконати світової реформації. Світові потрібна загальна реформація, бо це відноситься до релігійности. Реформація XV-го століття не була вцілості чистою реформацією але певною реформою. Коли йде мова про світову реформацію, чи перемену то з цим переконанням, що за Божою волею будуть полагод-

жені всі три головні галузі людського життя. Тоді буде гармонія в житті релігійному, національному і в соціальному, чого досі не бачиться. Тому реформація за волею Божою та за Його пляном зробить те, чого не можуть зробити люди. Коли людина народиться з гори від Бога, коли буде мати мир у своїй душі, тоді зможе мирним шляхом та способом полагоджувати буденні справи на землі (Ів. 3:3).

Християне світової реформації стануться всправді християнами, вони зрозуміють справедливо постанови Божі та завдання людини: "А Сам Бог спокою нехай освятить вас цілком, а непорушений дух ваш, і душа, і тіло нехай непорочно збережене буде на прихід Господа нашого Ісуса Христа" (І Сол. 5:23). Тоді модерна філософія буде цілком зайва. Людина за Божим пляном складається з трьох частин: духа, душі і тіла. Питання, скільки сьогоднішніх християн глибоко з переконання в це вірують? Сьогодні багато християн, що не належать до Римокатолицької та Православної церкви, називають себе протестантами, протестантами тому, що не погоджуються з догмами та порядками цих церков, але то ще не все. Бути протестантом, можна протестувати проти багато чого, або не погоджуватися де з чим, але це ще не робить людини християнином правдивої реформації.

1. ВЕЛИКІ ПОДІЇ.

Перед великими подіями в цім світі завжди є якісь попередження, яких люди не можуть заздалегідь зрозуміти та вияснити. За великі по-

дії не можна уважати великі війни, революції, чи якісь інші випадки. Історія вже так багата на ці катастрофальні випадки, що люди просто жили з цими подіями, а деякі світознавці одверто говорять, що цей світ без цих катастроф не міг би існувати, він був би занадто монотонний і знидівби сам в собі. Правда деякі події є певним попередженням і про них говориться в Новому Заповіті (Матвія, двадцять четвертий розділ), але багато є які підготовлювані й виконувані людьми і тим самим вони є перехідні. “Ви ж про війни почуете, й про війні чутки — глядіть не лякайтеся, бо статися належить тому. Але це ще не кінець” (Мат. 24:6).

Така подія як народження Ісуса Христа — Сина Божого, що сталася новою ерою не лише для самого християнства, але майже для цілого світу, таку подію маємо повну підставу зарахувати до найбільшої світової переміни. Хто за Божою допомогою отримує внутрішню переміну й цілою душею любить Його правду та дивиться вірою у майбутній світ, такому не справляє великих труднощів розв'язувати й розуміти буденні питання.

Попередження перед великими подіями є знаком занепаду людських чеснот. Подібні речі діялися перед потопом, перед народженням ери християнської, подібне було в кінці середніх віків перед самою реформацією, подібні речі бачимо і в наші часи. Хіба ж можна назвати як інакше такі часи, як не занепадом людських чеснот та моральности, коли людина допускається до різного роду садизму та людодівства? Чи то можливе, щоб живу людину прибити цвя-

жами до хрестного дерева й дивитися як людина спливає кровію і конає в тяжких муках? Такою смертю за часів погансько-римських імператорів гинули тисячі людей. Такі жажливі й неописані муки зустріли Христа — Сина Божого, що крім добра й Божого милосердя нікому й нічого лихого не заподіяв. Хіба це людськість, коли поганський Рим, почавши від лютого Нерона а кінчаючи таким самим Галерієм, через цілі три століття насолоджувався на церковній арені муками невинних християн? За церковно-історичними доказами, Галерій приказував припикати людей на повільнім огні. Відтинання частин людського тіла, рук, ніг і т.п., вважав за лагідні кари. Побитих не дозволяв хоронити в землю, тіла людські лишалися на розтерзання диким звірям та гайворонню.

Не краще відзначилися середні віки. Так звані християне, не кращою дорогою йшли від своїх попередників поган. Католицька церква необдумавши створила так звану “Святу Інквізицію,” яка своєю жорстокістю над невинними людьми у видумуванні різних присудів та кар не мала границь і тим самим кинула чорну пляму на все християнство. Погани мстилися над християнами, щоб рятувати своє спорохнявіле й конаюче поганство; а християне які зійшли з правдивої дороги, мстилися над своїми братами, інакше думаючими християнами, щоб рятувати упавше католицьке християнство. Такі самі речі діялися на сході у так званім православно-російським християнстві. Почавши від московського царя Івана Грозного, а відтак його наслідників аж до останнього часу, до упадку хри-

стіянського царизму, сотки й тисячі людей гинули як мученики за Христову Євангелію. Чим пояснити сучасне беззаконня двадцятого століття? І тепер, терпіння невинних людей не поменшали, а злоба безбожницького світу вдвоє побільшилася, справедливості й чесноті не має місця. І це все говорить, що люди не прийняли Христової науки і вона ще далеко від людського серця й розуму.

Христова наука не була лише протестом проти жидівського та поганського релігійного культу, вона була чимось більшим. Вона несла цілковиту перемену для світу й людини. Реформа Нового Заповіту то не був і не є перехід з релігії до релігії, що й досі багатьма християнами практикується, але тут є щось більше, що й досі не збагнуто.

Ісус Христос у першому Своїому публічному виступі оголосив три головні підстави для оновлення цього світу: а) **Добру Новину**, б) **Господнє Змилювання**, в) **Боже Царство** — “На Мені дух Господній, бо Мене намастив Він, щоб Добру Новину звіщати убогим. Післав Він Мене проповідувати полоненим визволення, а незрячим прозріння, відпустити на волю замучених, щоб проповідувати рік Господнього змилювання” (Лук. 4:18-19). Відтак “Збулися часи, й Боже Царство наблизилось. Покайтеся й вірте в Євангелію” (Мар.1:15).

Крім того в цій головній проклямації Ісуса Христа де говориться про допомогу Божу для людства, Він підкреслив виразно й про нещастя в яке людство попало: а) **Убогість**, б) **Неволя**, в) **Незрячість**. Убогість можна розуміти: по-пер-

ше, як скромність людини, по-друге як духовну безрадність. Неволья, де людина поневолена злом — сатаною й сама без Божої допомоги не є в силі визволитись. Незрячість, що людина знає Божу доброту та справедливість, але не хоче бачити. Вникаючи в зміст вище наведених слів ставимо питання, — чого християнство за цілих двадцять століть ери християнської не могло перемогти Христовою наукою поганського світу, а стається щось гіршого, атеїстичний світ хоче перемогти християнство? Тому, що християнство не йшло дорогою переродження, але задовольнялося переходом з релігії до релігії чи з конфесії до конфесії.

Христос у Своїх початкуючих словах, які проголосив до цілого світу — людства підкреслив ці три засадничі речі: — **“Добру Навину,” “Господне змилування”** і **“Боже Царство.”** Що саме міститься в цих трьох реченнях? Вони є великі й глибокі. Вони є змістом цілої Євангелії. Людина без віри в Бога і духової зполучи з Ним цих думок ніколи не збагне й не зрозуміє. Ісус Христос в Своїй Нагірній проповіді про це ясно й виразно підкреслив: **“Блаженні чистого серця, бо вони будуть бачити Бога”** (Мат. 5:8). Юдаїстична й поганські деякі релігії навчають вірити в позагробове життя, але їхніх вірувань не можна порівнювати з віруванням євангельсько-християнським. Поганські релігії навчають, що людина в позагробовому житті переходить певні удосконалення втілюючися в якусь іншу істоту а навіть у звірину. Христова наука навчає, що кожна людина є одиницею самоіснуючою і самовідповідальною і вічною. Коли пануючі церк-

ви — західня й східня частинно дещо зачерпнули із поганського та юдаїстичного культу й створили так зване “чистилище,” де людина по смерті йде в те чистилище й переносить певні терпіння за яку живуці у цьому світі мусять молитися, щоб полекшити помершого терпіння то це говорить, що не всі християне погодилися з Христовою наукою. (Мат. 5:25).

“Блаженні чистого серця, бо вони будуть бачити Бога.” БОГ — ДУХ. Отже людина віри й чистого серця тут бачить Бога вірою; у вічності буде бачити лицем, своїми власними очами. Таку віру мав колись праведний Йов — “Я знаю Відкупитель мій живе... Я в тілі мойому побачу Бога. Я самий побачу Його, мої очі, не очі когось другого, побачать Його” (Йов 19:26-27). Про таку віру навчав Христос — “Хто слухає слова Мого, і вірує в Того, що послав Він Мене, — життя вічне той має...” (Івана 5:24). Так вірили апостоли й бачили Божу славу — небо в часі Христового преображення — “Учителю, добре нам бути отут” — так сказав Апостол Петро (Марка 9:5). “Отож, тепер бачимо ми ніби в дзеркалі, в загадці, але потім обличчям в обличчя...” (1 Кор. 13:12. Кожен християнин віруючий і чистого серця погоджується з цим і не потребує розбирати це критично, бо він сам пережив духове народження й душа його завжди промовляє — Добре мені з Господом! Коли людині добре з Богом, тоді добре й з людьми. Тоді зло немає місця.

Вертаючися до повищої думки хочемо сказати, чого Христос у початковій Своїй місії висказав ці три головні підстави: “Добру Но-

вину," "Господнє змилювання" і "Боже Царство?" Коли б Христова наука була новою релігією, або мала щось споріднене вже з існуючими релігіями, напевно не треба би було підкреслювати або вводити щось нове. Христова наука є новою наукою основана на вірі кожної людини у велике милосердя й добро Боже, у вічне життя з Богом де правда домує. Отже, про ці три головні засадничі речі можна наступне сказати:

1. "Добра Новина" — Євангелія — говорить про те, що її ніколи цей світ не мав, і її сам своїми силами не міг набути. (Лук. 2:10; Рим. 1:16; Тит. 2:11).

2. "Господнє змилювання!" — що Бог милосердився над людством, що попало в неволю зла й допоміг людству до визволу зі всякої неволі. (Ів. 3:16; Рим. 5:8; Тим. 2:3-4; Тит. 2:5).

3. "Боже Царство," те царство не цього світу, не тілесне, але духове, вічне у безконечній Божій вічності. (Мат. 26:29; Лук. 22:16-18; Ів. 18:36; Рим. 14:17).

Коли християне звернуть з дороги маловіри та не довір'я до Бога, коли своїм серцям та душею полюблять Бога, коли очами віри будуть бачити Царство Боже, тоді напевно зникнуть усі беззаконня, які сьогодні руйнують кожну людину й цілі суспільства. Коли сьогодні всі християне обновлять своє життя й зачнуть жити за Євангелією Христовою, тоді всі інші народи скажуть: — Приймім Христову науку, бо з християнами правда і Бог. Тоді напевно не треба буде нікого навертати: жодної людини, жодного народу, чи нації, або раси: мечем, силою або

агітацією, як це діялося у минулих століттях, або в наших часах.

Христова реформація принесла, несе й довершить те, що людина через гріх стратила — Царство Боже.

“Шукайте ж найперш **Царства Божого** й правди Його, — а все це вам додасться” (Мат. 6:33).

Учні Христові про Царство Боже були переконані не лише на підставі їхньої віри, але як наочні свідки, яким Христос висвітлив і показав — царство земне і небесне. Дорога до Божого Царства, до вічного щастя розпочинається із землі; ніколи по смерті, як деякі навчають. Смерть лише переводить людину із цього світу у вічний світ. Для віри в Бога та в Його обітниці не треба жодних аналіз. “Хто до Бога приходить, мусить вірувати, що Він є, а тим, що шукають Його, Він дає нагороду” (Євр. 11:6). Отже, тільки через віру нашу, Бог нам дає те, чого ми неможемо досягнути нашим розумом. І сьогодні є допомога Божа, щоб ми вірували в Слово Боже, яке Він нам полишив через своїх вірних учнів, апостолів, що були наочними свідками великих Божих діл, небесних і земних.

Учні Христові — апостоли, коли йшли у цей широкий світ із Його наукою то не йшли як сучасні песимісти зарібники, або просто, як демагоги, але йшли як свідки правди Божої, люди знання, світла, й віри. Вони не мали найменшого сумніву, вони говорили про те, що пережили, що Христос умер і воскрес! Враз із воскресінням Христовим, вони переконалися про дійсність Царства Божого та про воскресін-

ня всіх християн та всіх людей. Їх проповідь була проповідю сили Божої: **“Коли ж про Христа проповідується, що воскрес Він із мертвих, — як же дехто між вами говорить, що немає воскресіння мертвих? Як немає воскресіння мертвих, то й Христос не воскрес. Коли ж бо Христос не воскрес, то проповідь наша даремна, даремна також віра ваша”** (І Кор. 15:12-14). Вони вірили, що по їхньому відході з цього світу є вічність, є Царство Боже за яке боролись усім своїм життям. Вони були переконані, що сила Христової Євангелії раніше, чи пізніше буде довершена. І сьогодні є багато християн, християн живої віри, що вірують у Всемогутність Божу, тих що знають історію світу та Христової Церкви, яка побудована з живого каміння, — глибоко віруючих християн, лише такі можуть бачити цей світ та його криві шляхи якими люди ходять. Отже, люди, що не бажають Божої допомоги, бо далекі від неї, і даремно стараються поліпшити цей світ. І, коли хапаються за якісь середники то їхні заміри та заходи ніяк не здійснюються. Де причина загальної невдаłości, як у християнстві так і в світі? — Відповідь та сама: **“Шукайте ж найперше Царства Божого й правди Його, — а все це вам додається.”** Люди, що не цікавляться вірою про Царство Боже, рішилися за всяку ціну шукати цього, що додається, тобто річей матеріяльних, забуваючи про духовні — Царство Боже. І в результаті втрачають одне і друге. Поширення цієї думки ми продовжимо у соціальному питанні.

2. КОРОТКО ПРО МИНУЛІСТЬ.

Хто сьогодні не знає про те, що було в минулому — та про нашу еру християнську? Хто не знає про те, що на початку християнства наступила величезна зміна? Хто не знає про те, що тодішній старий умираючий юдаїстичний і поганський світ виповів смертельну боротьбу, новому життю та новій переміні? Христос — Син Божий розпочав оновлення старого світу з галилейських рибаків, а через них покорилися Його науці: вельможі, князі та царі. Константин Великий не бачив іншого виходу, як прийняти християнство. Він те зробив, і в 313 році п. Хр. визнав християнство за нову релігію яка може зреформувати старий світ.

По смерті Константина Великого та його трьох синів, що володіли по нім, наступив Юліян Апостат, братанок Константина. Той як віроломник і відступник від християнства, докладав усіх старань і хотів знову привернути поганство. У 361 р. оголосив свій перехід до поганського релігійного культу й почав усіма силами попірати поганський світ, а в церкву яка вже була в силі, старався вносити й поширювати всякі фальшиві й неясні науки, щоб такою дорогою занечистити живу правду Христової науки. Однак його виступи проти правди Божої були безсилі. У війні з персами він зістав тяжко ранений і в очах смерті побачив свої недоцільні заміри проти нового світу, що відроджувався за поміччю науки Ісуса Христа — він сказав: "О, Галилейчику, Ти переміг мене."

Згинув останній і явний ворог першої Церк-

ви, а вона розвивалася й росла в потузі та в силі Божій. Церква мала, має, і буде мати своїх противників — антихристів, аж прийде той час де Господь Сам справедливим судом накаже демонську силу: **“А диявол, що зводив їх був укинений в озеро огняне та сіркове, де звірина й пророк неправдивий, — мучені будуть вони день і ніч на вічні віки”** (Об. 20:10). Юліян Апостат, що ввійшов до церкви не Божою дорогою — не з народження Духа Святого, але перейшов з релігії до релігії, таких апостатів церква мала через усі часи і нині їх має. Юліян помер, пішов у вічність, стрінити Того, Кого хотів ошукати, а за свою несправедливість прийме справедливу заплату в день суду Божого. Церква росла й розвивалася аж до тієї пори де її знову хотів опанувати матеріялістичний світ, що історія називає — **“Середніми віками.”** Від 606 р. все те, що було у початку народження християнства великими терпіннями здобуте, то через легкодушність провідників пануючої церкви, які хотіли дещо змінити та припинити, а відтак знову вернутися до мертвого, старого та спорохнявілого світу.

На початку, а відтак в самому розвої середньовіччя сталося те, що сказано в Об'явленні 2:20 — **“Але Я маю на тебе, що жінці Єзавелі, яка каже ніби вона пророкиня, ти допускаєш навчати та зводити слуг Моїх, чинити розпусту та ідолоські жертви.”** То був час де легкодушні провідники Церкви, помалу почали затерати сліди першого відродженого християнства. Проте Дух Святий, відновлював і будив таких людей, що мали силу продовжувати те, що було

започатковане першим християнством.

В 717 р. візантійський цісар Лев III-тий виступив проти нового ідолопоклонства, а цариця Ірена в 787 р. в присутності 350-ти єпископів на VII-му вселенському соборі в Ніцеї одверто заперечила віддавати пошану людській творчості — іконам. Близько один вік ішла боротьба проти нових не християнських впливів у Церкві, щоб затерти сліди першої реформації та сліди вічного Духа Божої правди. Про духовність і не духовність в Церкві боротьба й надалі не вгавала. Синод вищого духовенства в 842 р. у Костантинополі під протекторатом цариці Теодори закінчив цю суперечку тим, що визнав за konieczність віддавання чести іконам. З того часу перша реформація пішла двома шляхами — широким і вузьким. Християне номінальні злучилися знову з матеріялістичним світом, — з ним сталося ніщо інше як перехід із релігії до релігії. Правда, що та номінальність мала не раз величезні жнива, бо були часи, що до християнства переходили цілі країни, але ті переходи не поліпшували духовного положення в Церкві, але щораз погіршували аж до повного духовного занепаду. Друга частина християн, що вибрали тернистий шлях, рішили триматися первопочину Христової науки. Правда вони мусіли йти тернистими шляхами проте не піддалися жодним матеріялістичним впливам, вони сталися рушієм до другої великої реформації, що охопила в XV столітті майже цілу Європу і то було причиною до відродження й багатення великим знанням, наукою та культурою сучасного світу. Наслідки одних і других такі: одні

шукають царства земного, цебто багатства та слави, другі Царства Небесного. Перші зневірилися й зійшли на дорогу мертвого матеріалізму і втратили багатство духа й надію на Царство Небесне, другі тримаються віри й духа, посідають одне і друге. Християнська релігія опирається на вірі в Христа — Сина Божого. Коли так тоді треба цілком погодитися з Його наукою, але цього немає. Видко Сам Господь надхнув людину, що написала правельне зауваження про Христа та про несправедливе християнство.

В соборі в Любеку (Німеччина) є такий напис:

“Так говорить нам Христос, Господь наш:
Ви називаєте Мене царем, і не слухаетесь Мене;

Ви називаєте Мене світлом, і не шукаєте Мене;

Ви називаєте Мене шляхом, і не йдете за Мною;

Ви називаєте Мене життям, і не бажаєте Мене;

Ви називаєте Мене мудрим, і не приймаєте Моєї науки:

Ви називаєте Мене прекрасним, і не любите Мене;

Ви називаєте Мене багатим і не просите Мене;

Ви називаєте Мене вічним, і не пориваетесь до Мене;

Ви називаєте Мене милосердним, і не припадаєте до Мене;

Ви називаєте Мене великим, і не служите Мені;

Ви називаєте Мене всемогутнім, і не почитаєте Мене;

Ви називаєте Мене справедливим, і не боїтеся Мене!"

Для ширшого розуміння наведемо невеличку статтю за "Канадійським Ранком," під заголовком:

3. СОЦІАЛЬНЕ РОЗУМІННЯ РЕЛІГІЇ.

"Говорять, що людина вже родиться з релігією, бо вона постійно шукає щось чи когось вищого від себе, а це й дає їй гін до поступу та взнеслого життя, що й становить різницю між людьми та нижчими істотами, цебто тваринним світом.

Для більшости людей релігія — це цілком індивідуальна річ, що являється ліком для душі. Все ж таки між цими індивідуальними релігіями існує велика різниця. Якість релігійного світовідчуття в одних може бути вища, а в других — нижча. Найнижчою являється релігія страху. Сюди належать люди, що бояться страшних мук у майбутньому світі, а тому намагаються бути побожними й справедливими та вірити в ті доктрини, що звільнюють людей від кари за їхні гріхи. Фактично, однак, стимулом-причиною їхньої справедливості й віри являється егоїзм, чисте самолюбство. В релігійному житті таких людей не конче любов до Бога займає домінуюче місце; вони можуть не бачити справжньої краси в милосерддю й любови — часто-густо у відношенню до потреб своїх ближніх вони можуть мати в своїх грудях, за-

мість ширих сердець, тверде каміння. Без сумніву, такий вид релігії годі вважати за християнський.

Далі, в цім модернім світі існує багато таких людей, що не вірять взагалі в майбутню кару за свої гріхи. Вони думають, що Бог є занадто добрий, щоб міг когось покарати вічними муками в пеклі. Але й ця група людей не цурається релігії, вони шукають її, немов дорогоцінних перел, що можуть їх ущасливити в теперішньому житті. Вони потребують релігії для підтримки й розради в біді, для забезпечення Божої помочі в нещасті. З цього яскраво видно, що для них релігія — це тільки лік для душі.

Деякі знову мають задоволення в музиці та в ритуалістичних церковних церемоніях. Ще інші знаходять насолоду в релігійних доктринах і культах. Існують також і такі, що мають своє уподобання в тихій сполуці з Богом через молитву. Крім цього, багато людей захоплюється масовими релігійними зібраннями, де натовп підпадає релігійному ентузіазмові. Коли їхні емоції на таких зібраннях розбурхаються, то їм здається, що вони відчують присутність небесної сили.

Правда, такі форми релігії є кращі, ніж релігії боязливих. Все ж таки й вони надто ще далекі від правдивого християнства. В Святій Євангелії ми читаємо, що Ісус робив добро, щобто помагав своїм ближнім, страждав та врешті помер за них на хресті. Основою Його проповіді було Царство Боже через визволення людей від тенет і кайданів гріха. А що ж є Царство Боже? Це просто ідеальне Царство Месії, що про нього

мріяли жиди довгими століттями. На світі тоді мав би припинитися гріх, а разом з цим і страждання, болі, сльози та насильство.

Різниця між Ісусом і жидами полягала в тому, що вони сподівалися приходу такого Месії, який своєю потугою відновить ізраїльське царство, а Єрусалим зробить столицею свого правління над всіма народами. Коли диявол спокушував Ісуса, показуючи Йому всі царства світу та їхні багатства й славу, — то це було ніщо інше, як тільки спроба перемогти світ силою. Ісус відкинув таку лукаву пропозицію, бо Він хотів перемогти світ любов'ю й правдою, здобуваючи серця й уми людей Божим способом. Тому ті люди, які дивляться на релігію, як на справу спасіння тільки своїх власних душ є фактично напів християнами. Всяка релігія, що шукає виключно почуття індивідуального щастя, належить до тих людей, що релігію вважають, немов би за опіум, цебто за усыпляючий лік, який уможлиблює людині почувати себе щасливою в світі неправди, насильства та страждань. Такої релігії наш Спаситель не навчав і не толерував.

Дійсне християнство має в однаковій мірі охоплювати як сферу індивідуальну, так і соціальну. Справжні християни намагаються зробити світ довкола себе подібним, хоч трохи, до Царства Божого. Основною підвалиною християнства є закон, де справедливість і милосердя тісно зв'язані з собою. Коли Ісус сказав Своїм учням, щоб вони взяли свій хрест і слідували за Ним, то Він мав на увазі готовість учнів страждати, а навіть померти за своїх ближніх.

Багато людей, що сьогодні приглядаються до нашого знівченого війнами, самолюбством та гордістю світом, — говорять, що християнство після 19-ти віків проповідування не оправдало себе. Та біда в тому, що люди лиш проповідували християнство та захоплювалися його ідеалами, але в дійсності не дбали поважно про реалізацію тих ідей у практичному щоденному житті. Дехто може запитати, як ми можемо реально здійснити християнство в цьому так дуже здеморалізованому світі, в добі залізниць, телеграфів та модерної великої індустрії; в часі тарифів і фінансових криз; в столітті грози соціальних революцій та війн? — Ісус і Його учні були 19 століть тому в довкіллі простолюди-селян. Тому, як вони могли тоді, в глибоку давнину, давати нам поради щодо наших сучасних модерних проблем? Наша відповідь на це проста. Ми потребуємо сьогодні єдності наших сердець та розуму в вирішуванні наших модерних скомплікованих проблем. Ми потребуємо знання, що його дає нам наука, однак без тієї любови, яку мав наш Господь Ісус Христос у Свійому серці для кожного з нас, для кожної людини в світі, і яка керувала б нами, — годі й думати про спокій та добробут. Без цієї любови наукові надбання обернуться в середники й знаряддя жорстокого обопільного винищування людства, про що яскраво говорять дві останні війни. Тому власне й сьогодні світ іде за голосом неправди, брехні та злоби, а не за голосом Христа, що кличе людство до мирного співжиття в Царстві Божім.

Турботи з нашою економічною системою в

сучасні дні полягають у тому, що коли ми в церквах славимо Христа, то в храминах бізнесу за своє божище вважаємо “мамону.” Оцим власне компромісом між релігією Ісуса та почитанням мамони й пояснюються наявність у цьому світі насильства різних диктатур. Але це тільки початок горя, бо гряде ще більше горе від попереднього, якщо людство не опам’ятається й не поверне на шлях Господа нашого Ісуса Христа, на шлях вузький, що веде всіх від смерти до життя.

“Канадійський Ранок”

Коли йде мова про загальну світову перемену про яку з усіх сторін відзиваються голоси, то така перемена в першу чергу потрібна в нутрі християнства. Вона потрібна не лише в номінальному християнстві, але тимбільше в ортодоксійному. Розбрат між людьми та духовний занепад моральних цінностей відчуваться загально. Божа справедливість вимагає оновлення від усіх людей, бо всі зійшли з правдивої дороги. “А Божа правда через Ісуса Христа в усіх і на всіх хто вірує, бо різниці немає, бо всі згрішили й позбавлені Божої слави” (Рим. 3:22-23). Сьогодні багато говориться про безбожницький матеріялізм, що стався загрозою сучасній цивілізації. Про номінальне християнство, що відійшло від євангельських принципів і т.д. Але як пояснити такі речі, які діються у так званому фундаментальному християнстві — наприклад: подружні розводи, хрещення дітей та не відроджених і не покаяних дорослих, або уділювання Вечері Господньої (причастя)

людям яких життя не погоджується зі Св. Євангелією. А часто й антирелігійних?

Перше питання щодо подружніх розводів у Св. Євангелії говоритьсь виразно: “Тож що Бог спарував (злучив), — людина нехай не розлучує” (Мат. 19:6). На які підставі деякі християне розводяться, а духовні (проповідники) вінчають розведених? Друге питання щодо хрещення дітей та не відроджених: “Хто увірує й охереститься, — буде спасений, а хто не увірує — осуджений буде” (Мар. 16:16). Як тоді можна хрестити дітей та не відроджених і не покаяних дорослих — пожилих віком? Третє питання щодо Вечері Господньої (причастя). Порівняння перших християн зі сучасними християнами. Наука Апостола Павла не змінилася. “Бо кожного разу, як будете їсти цей хліб та чашу цю пити, — смерть Господню звіщаєте, аж доки Він прийде. Тому то, хто їстиме хліб цей чи питиме чашу Господню негідно, — буде винний він супроти тіла та крові Господньої. Нехай же людина розважить себе, і так нехай хліб їсть і з чаші хай п’є” (I Кор 11:26-28). Перший вірш говорить на що ця постанова. Другий говорить про відповідальність людини. Третій говорить про свідомість людини. На ці речі духовний провід не звертає уваги.

Сьогодні ніхто не може цього заперечити, що є велика розбіжність між Св. Євангелією а християнським життям. Двох доріг немає, про це виразно говоритьсь в Новому Заповіті: “Ніхто двом панам служити не може...” (Мат. 6:24). Відтак “Бо не можете пити чаші Господньої та чаші демонської; не можете бути спіль-

никами Господнього столу й столу демонського” (І Кор. 10:21). Ось де причина всякого зла. Сьогодні все помішалося трудно зобачити де правда а неправда, де чесність а нечесність, де побожність а непобожність і т.д. Так цей світ, а з ним і християнство існувати не може.

4. СИЛА СВЯТОГО ПИСЬМА.

Святе Письмо має свою непобориму силу. Святе Письмо повстало не за волею людської, але за волею Божою, щоб допомогти людині пізнати правду Божу. Воно для людини віри є правилом за яким людина живе справедливо у цьому світі і бачить кращий майбутній світ. Для людини невіруючої є звичайною історичною книгою, але навіть коли й невіруюча людина почне її читати, часто знаходить себе й стає віруючою. Святе Письмо виразно говорить нам: хто ми є, де ми знаходимося і де ми будемо.

У Святому Письмі маємо певні окреслені числа, як числа Божі. Наприклад: число 3 як Трійця Свята: “Бог-Отець, Бог-Син і Бог-Дух Святий” (Мат. 28:19). Число 3. як свідоцтва Божі, свідкують про Христа — на небі: “Отець, Слово, Дух Святий,” — на землі: “Дух, вода і кров” (І Ів. 5:7-8). Відтак, щодо людини число 3. — Дух, душа і тіло” (І Сол. 5:23). Далі говориться про числа 7. “Сім церков, сім свічників, сім зір” (Об. 1:4-12, 16). І т.д.

У реформації XV століття як перед її початком так і всамому розвої ми бачимо значних діячів — людей, що засяяли як зорі пробуджені за силою Святого Письма і зрушили

середньовічну мертвечину. Через їхню віру та відвагу й богобійність настало друге пробудження завмерлого християнства. Тими зорями, що засяяли в історії реформації були: І. Вікліф, П. Вальдо, І. Гус, М. Лютер, Б. Губмаєр, І. Кальвін, Г. Цвінглі та інші. Вони за волею Божою дали Святе Письмо своїм народам на їхній рідній мові. Вони допомогли до розвою науки й культури з якої користають сучасники. Вони допомогли багатьом людям визволитися з духовної неволі та темряви, але на превеликий жаль сучасне покоління, свідомо чи не свідомо не спішиться користати зі світла Божого, але йде навмання у темряву. Деякі із них що допомогли до відродження завмерлого християнства віддали своє життя на жертву, мусіли прийняти вогняний хрест і вмерти як мученики, проте їхні діла та віра не були даремні. Вони сталися причиною до відродження не лише своїх людей у своїм оточенні, але й для інших народів. Вони зпринесли до відродження й нашого українського народу. Видатні мужі українського народу: Сковорода, Шевченко, Костомарів, Драгоманів, Куліш, Франко, Грушевський і багато інших любили та шанували науку Христа. Вони боліли душею, що церква відійшла від християнського змісту — євангельського життя.

У розквіті реформації відіграв велику роль гуманізм. Гуманізм дав великі здобутки класичної штуки, архітектури і тому подібне, але він не міг дати того, що дала реформація. Гуманізм дав можливість до розвою людського розуму, він дав людині велику відвагу та розмах

до фізичних сил, але він не міг дати того, чого бажала й за чим тужила людська душа, він не міг дати людині духовного народження.

Посередником, чи лучником між гуманізмом і реформацією на тодішні часи був Еразм з Роттердаму (1536). Він був людиною високої науки та глибокого знання. Він знав дуже добре старі мови: грецьку та латинську, він видав Новий Заповіт у грецькій мові багато дечого написав проти тодішнього завмерлого християнства, але він більше нічого не міг зробити. Мартин Лютер про нього між іншим сказав так: "Еразм зробив те до чого був покликаний, він дав поміч до студій старих мов, відвернув деяких учених від світських наук, але не дав їм чогось більшого і помер, як колись Мосей на полі моабському, він не міг довести своїх сучасників до правдивої побожності."

Рерофмація та її велич не мала би такого успіху коли би не Святе Письмо. Мартин Лютер бачив, що формальний перехід з номінальної церкви до церкви не дасть людині правдивого пізнання Бога та життя християнського. Баніція на М. Лютера, яку видав німецький цісар Кароль V-тий (1521-1522), принесла те, що М. Лютер дав німецькому народові Святе Письмо в його рідній мові, і що спричинилося до розвою літературної мови й дало опісля можливість до об'єднання та порозуміння цілого німецького народу.

Положення яке застала реформація було жажливе під усіма вище наведеними пунктами. Не було справедливости ні під оглядом релігійним, ні під національним, а що гірше, соці-

яльним. Церква, що мала першенство, першенство майже на кожному відтинку життя людського у тодішні часи, малу увагу звертала на життя людське. Христова наука була не доступна до загалу людського. Духовенство було на услугах заможних клас, забуло за найвищий наказ Ісуса Христа: “Тож ідіть і зробіть всі народи за учнів Моїх.” Зробіть із усіх непримиримих людей — братів, а вірним у Бога є все можливе.

Коли сьогодні ще немає миру та справедливості і євангельського життя у цьому світі, то не тому, що Євангелія не мала сили, об’єднати цей світ, але тому що ще людство не доросло, щоб прийняти цілком непомильні засади Божі. Дух Христової Євангелії відновлює в людині: серце розум і волю, коли ці три чинники опанує сила Бога тоді й тіло підлягає духовній силі й володіє над усіма злими похотями. Коли християнський світ бажає бачити перемену в цьому світі мусить погодитися й допомогти у зреформуванні життя релігійного, національного і соціального, найперше мусить це зробити в себе за наукою Христовою, а відтак у цілому світі в усіх народах і расах.

Сила Святого Письма є не лише силою непоборимою, але силою, яка нам відкриває вже вище згадано,—таємницю нашого існування цебто: з якої причини й для чого людина створена, її сучасне положення та завдання і її майбутність. Жодна наука яка була створена мудrimi людьми по за Святим Письмом згаданих питань не розв’язала. Святого Письма не можна зрушити з місця. Противники в минулому як і су-

часники робили й роблять, все, щоб науку Божу поперекручувати та нівелювати, але їхні заходи були й є безуспішні. При цьому хочу долучити кілька думок про силу Святого Письма Проф. Д. Геґа, — з його змістовної статті “Чудесність книги.” Де він на закінчення подає “Сім коронуючих чудес книги.”

1. **Вона є свідок своєї праведности.** Біблія має властивість, яку ми можемо назвати свідомством про себе. Ви не потребуєте історичного критика або професора університету, щоб переконатись, що Біблія є власне Слово Боже. Святий Дух який є Автором цієї Книги, так робить, що вона говорить до наших душ з такою силою, що дає певність божественного переконання. А коли ви почуєте хоч відгомін Його голосу, ви будете певні поза всякою можливістю заперечення, що ця Книга є Слово самого Бога.”

2. **“Її не можна вичерпати.”** Вона подібна до зерна. Ви можете сказати скільки жолудів на дубі, але ви ніколи не скажете скільки дубів в однім жолуді. Дерево, що росте з насіння, приносить у свій час насіння.

Її глибина безмежна, її висота безкрая. Мільйони читачів і письменників вік за віком копали в цій безодній копальні а все ж таки її глибина не вичерпана. Вік за віком вона зроджувала з усе зростаючою силою: ідеї, пляни, схеми, теми і книги, що в багатьох випадках були одинокою літературою народу.

3. **Її не можна поліпшити.** Ми не золотимо золота, не фарбуємо рубінів не можемо зробити діаманта більше блискучим і переливчастим. І жоден мистець не може збільшити красу, чи

зробити більш досконалим Слово Боже. Воно стоїть як сонце на небі.

4. **Вона велить.** Чудом є те, що вона вражає, як Господь з неба. П'ятсот разів в П'яти Книгах Мойсея починається й закінчується її твердженням величними висловами: "Сказав Господь," або "Промовив Господь." Триста разів ми знаходимо знову теж саме в наступних книгах. У книгах пророків це повторюється тисячу двіста разів у подібних висловах як: "Слухайте ж Господнє Слово," або "Господь Бог говорить."

5. **Вона жива й діє.** Люди думають про Біблію як про Книгу, що була надхнена. Але чудо Біблії також і в тому, що вона жива й діє тепер. Як у минулому так і тепер вона приходить із силою в серця людей, і то й же самий подих Божий, що надхнув її таємничою силою, робить її й тепер оживлюючою. Вона є живе слово живого Бога, що давав і дає їй силу життя.

6. **Вона творить і відроджує.** Біблія змінює життя людей. Вона змінює їх долю, — змінює рухи по всьому світі. Один із її текстів віродив Мартина Лютера і був початком найбільшої з модерних епох. Вона в згромадженні неправдивості діє як відроджуюча сила.

7. **Вона відкриває Христа.** І найбільше чудо з чуд цієї Книги — є Христос. Він є її повнотою, її центром, її великою і основною темою. Старий і Новий Заповіт однаково говорять про Ісуса Христа, як про великий факт історії, велику силу і майбутність історії, бо про цю Книгу — Слово можна сказати: "Бо слава Божа освітила його, а світильник його Агнець — Ісус Христос."

Зближуючися до кінця нашого питання хочемо ще раз підкреслити, що Ісус Христос за Євангелією Марка на першому місці поставив Царство Боже. Відтак як християнський світ ставиться до цього питання і як його розуміє? Коли воно в науці Ісуса Христа займає перше місце, то чому воно в житті християнському зійшло на друге місце? Отже відповідь знову та сама, що християнство не зрозуміло самого змісту Євангелії і, що ще потрібна реформація — обнова людського життя. За наукою Святої Євангелії особливо за Синоптичними Євангеліями, Царство Боже й Царство Небесне згадується близько 90 раз: одне й друге майже поняття — ідентичні. Христос прийшов із неба і зійшов на небо. Та велика подія сталася не лише для Нього Самого, вона є сполучена з людьми — християнами віри, віри в те, що є новий духовний вічний світ про який говорить ціла Євангелія, що християне віри й життя за Святою Євангелією по скінченні земного життя, переходять до нового — вічного життя (Ів. 14: 3; 12: 26; і 17: 24).

Ісус Христос вважав, що Царство Боже — духовне, це панування Бога в серці людини. Він усвідомлював те, що Сам започаткував Царство Боже, своїм власним життям, що цілком підпорядковане волі Божій. У цьому розумінні Царство Боже, було, є, буде — воно буде поширюватися в міру того, як люди через віру в Христа будуть навертатися до Бога. Христос у своєму особистому житті близько дотичив Отця Небесного, цілковито усвідомлював Собі божественну силу й відчував керівництво

Люб'ячого Бога — Отця. Він був певний, що такий блаженний стан приступний кожній людині, а тому проголошував Царство Боже, що вже започаткувалось і є на шляху до цілковитого здійснення.

Як у минулому так і в наші часи дуже багато говориться й пишеться про тисячолітнє царство. Кожен автор, що пише книжку, чи якусь статтю на цю тему, старається у свій спосіб та після свого думання й переконання, пояснити книгу Об'явлення; порівнюючи її з іншими книгами Святого Письма, особливо Старо-Заповітних апокаліптичних пророків, як: Данила, Езекіїла, Ісаї і других. Коли повстає питання, як буде виглядати тисячолітнє царство, чи то буде лише соціальна переміна, чи духовне життя подібне як у вічності, на це ніхто не дає ясної відповіді. Однак, коли то буде лише соціальна переміна з тим, що рівночасно буде припинене зло, яке володіє в теперішній час, то тим самим можна сказати, що то буде та третя велика реформація, яка відбудеться за Господньою Євангелією. Часто в різних поясненнях та висновках можна зустріти негативні речі такі, що самі себе виключають.

Наука Христова — Євангелія і багато людей доброї волі, що придержуються її, бажають, щоб на цій землі запанував: порядок, мир та добра воля між людьми; на це маємо різні церковні та світові організації, вони стараються й прагнуть, щоб у цьому світі припинити усяке насильство, щоб людина людині, як одиниці так і нарід народів, як збірній частині не робили кривди, а жили в згоді і в спокою. По

довгих досвідах практики та боротьби за цілковитий спокій на цій землі, не досягнуто відповідного результату, все ж таки лишилися дві лінії, чи дві методи, які накликають до світового мира: одна, що накликає до добровільного об'єднання за волею Божою, як рівних з рівними, вільних з вільними, друга, що вживає різних людських метод, а часто й насильства, байдуже, чи то при допомозі релігійній, чи політичній.

Коли приходить ся звертати увагу на різні пояснення та виводи про тисячолітнє царство, то можна зауважити, як вже вище згадано, що в тому періоді знову будуть панувати одні народи над другими. Одні вважають, що той привілей буде мати Церква, другі знову приписують те панування ізраїлеві — жидам. Головне, що всі пояснення книги Об'явлення та різних виводів про будучність розминаються з тим і не добачають того, що є сказане на самому початку в книзі Об'явлення, а відтак на самому кінці. “Отже, напиши, що ти бачив, і що є, і що має бути по цьому” (Об. 1:19). Так сказано на початку, а в кінці: “Свідкую я кожному, що чує слова пророцтва книги цієї: Коли хто до цього додасть, то наложити на нього Бог кари, що написані в книзі оцій. А коли хто відійме книги пророцтва цього, то відійме Бог частку його від дерева життя, і від міста святого, що написане в книзі оцій” (Об. 22:18-19). Отже те що було, що передала нам історія є відоме, це що є, ми переживаємо, а те що буде є в Божому пляні. Наші пляни й пророцтва цілком зайві, ми Божих діл не приспішимо і не припинемо. Про те що має бути і як Бог покерує

цим світом то всі чотири євангелисти майже дослівно передали все те, що їм сказав Сам Господь Христос, а саме, щоб вірувати в Нього як в Сина Божого, мати повну віру й надію на життя вічне та жити мирно між собою, а відтак у цій вірі і надії бути готовим на зустріч з Ним, а від цієї зустрічі всі християне вірні й не вірні, всі люди, народи, раси й покоління мимо нашої людської волі мусимо зустрітись з Ним: “Бо як призначено людям раз умерти, а потім суд” (Євр. 9:27). Проте люська цікавість та жадова дивні у цьому світі: цікавість, щоб знати більше як Сам Бог, а жадова, щоб панувати та володіти над усім що в цьому світі. Правда є багато у цьому світі річей над якими Бог поставив людину і дав їй певні права до володіння, однак є такі речі над якими людини не має права ні сили, щоб протиставитися і розум людський до цього не дійде, бо є певні межі і одна із цих меж на якій людина мусить зупинитися, смерть. Від цього пункту, тілесної смерті, ніхто з людей сам своєю силою не звільнився і не звільниться, бо враз із смертю кінчається і цікавість, і жадова, і панування та володіння. Отже людина є нічим більш, як людиною, а відтак усім своїм еством залежна цілком від свого Творця — Бога. Через те все людство від самих початків свого існування на цій землі шукало Бога, бо кожна людина, як і всі народи, що замешкують нашу землю мали й мають цю релігійність, що спонукує шукати Бога, а Христос прийшов і відкрив цю незбагнену тайну, щоб не лише відшукати Бога, але й жити з Ним. “Говорить до Нього Пилип: “Господи, покажи

нам Отця, — і вистане нам” (Ів. 14:8). Христос відповів “Хто заповіді Мої має та їх зберігає, той любить Мене, А хто любить Мене, то полюбить Його Мій Отець, і Я полюблю Його, й об’явлюсь йому Сам” (Ів. 14:21).

Правдива релігійність, а в цьому розумінні правдиве християнство, що опирається на Христовій Євангелії, повинно йти до досконалости, до кращого християнського співжиття, чого ще досі неосягнено. Христова наука є в розвої, люди підходять до неї зі всіх сторін, щоб пізнати її. За неї йде велика боротьба, одні з великою горливістю проповідують і боронять її, другі з лютою запеклістю поборюють її й хотіли би, щоб і слід загинув. Це все говорить, що ми йдемо до великого будучого, до відновлення самого християнства, а з християнством і цілого світу. Люди не здають собі справи, а в тому числі маловірні та занепалі духовні християне, яких цей світ заколисає, щоб спокійно спали не думаючи поважно про своє власне життя. Багато є річей у цьому світі, якими не можна затерти раз протоптані сліди. Цими не затертими слідами є світова та церковна історія. Ісус Христос є щось більше як сама історія, чи постать історична, як деякі вважають. Він є Той від кого залежна історія. Сьогодні не лише самі християне, але майже все людство знає, що на цій землі був Ісус Христос — Син Божий, бо Він був причиною до повстання християнства. Щоб усьому людству та відпавшим християнам від Його живої Церкви, позбутися цього Імення — Ісус Христос, особливо тим, що не бажали б чути Його, мусіли б осліпнути

й оглухнути, щоб нічого не бачити й не чути, щоб не бачити написаного й не чути живого слова, коли би навіть так сталося то й так не помогло б, бо це Ймення залишилося би в їхній пам'яті, — а пам'ять ніколи не гине. Смерть і Воскресіння Ісуса Христа — виконані. По Воскресінні Христовому та зісланні Духа Святого — воскресли духовно люди й сталися християнами й християне при допомозі науки Христової, розвинули науку взагальному розумінні, а відтак культуру й цивілізацію.

Апостоли — учні Христові, коли Він їм оповідав, що Він мусить умерти у великих муках, бути розп'ятим на хестному дереві — за людські гріхи, то учні Його не розуміли й не могли, щоб таке сталося з Ним, але коли Він їм одверто про те сказав, що цей світ не пізнав Його і не прийме Його, вони сильно сумували, а багатьох розчарувалися й відійшли від Нього — покинули Його (Ів. 6:66). Тоді Він їм пояснив головні причини чого так мусить бути. "Та Я правду кажу вам: Краще для вас, щоб Я пішов, бо як Я не піду, Утішитель не прийде до вас. А коли Я піду, то пішлю вам Його. А як прийде, Він світові виявить **про гріх і про правду, й про суд**: тож про гріх, — що не вірують в Мене; а про правду, що Я до Отця Свого йду, і Мене не побачите вже; а про суд, — що засуджений князь цього світу" (Ів. 16:7-11). Отже боротьба ще не закінчена, зло та несправедливість шаліють у цьому світі, величезні маси людей ще не знають по якій стороні стати, а багато християн живуть в якійсь непевности та в тривозі. Три речі про які Дух Святий раз-

у-раз пригадує кожній людині: **про гріх, про правду й про суд:** про гріх що людина зірвала свою сполуку з Богом — грішить; про правду, що Христос прийшов на цей світ, щоб підняти людину з гріха й вірою повернути знову до Бога; про суд, що зло не є таке страшне, щоб людина не поборолася його, але коли людина відкидає Христову допомогу й нехтує нею, а відтак свідомо стає по стороні зла, тоді разом з князем цього світу (дияволом) прийме суд — справедливую кару.

В заключенні можна сказати ось, що:—зло— гріх само від себе ніколи не поліпшиться й не подобріє. Люди — Бога як Духа не могли й не можуть без Христа пізнати, тому Син Божий прийшов на цей світ — землю в людському тілі, щоб Своїм життям та наукою допомогти пізнати Бога та Його справедливість. Коли людство не спроможеться скористати з тієї допомоги, тоді мимо людської волі Ісус Христос, як найвища справедливість прийде ще раз на цю землю й зробить справедливий кінець усьому злу та вській несправедливості.

------*
------*

РОЗДІЛ III.

Національне питання

До мирного співжиття усіх народів, що замешкують нашу землю, не малою й не ясною перешкодою є расове й національне питання. Про расовість не треба багато говорити, бо расовість здебільша залежна від кліматичного положення. Проте національне питання більше складне, бо буває, що в одній расі є кілька національностей. Наприклад в білій расі є головні три галузі: слов'яни, романи і готи, (германи) які знову діляться на національні групи. Подібно справа з усіма іншими расами. Підхід до розв'язання цього питання з пункту та тактики людської, якого досі люди послуговувалися, здається ніяк неможливий, бо наперешкоді стоїть егоїзм.

У минулому як і в наші часи це питання розв'язувалося й розв'язується різними методами та шляхами, лишаючи на боці етично-моральні принципи, залежно від кожної нації, особливо більшої, а саме від її сили, перебіглости та географічного положення. Такими колись були: єгиптяне, перси, греки та римляни. Вони колись, здавалося їм, були великими й могутніми, пройшли десятки століть, деякі з них залишилися, як держави, але без великого впливу та значення в сучасному світі. Інші знову втрачали цілком свою державу й цілі віки мусіли вести бурлацьке життя тиняючись по чужих країнах, рятуючи себе від цілковитого націо-

нального загину, наприклад жида, однак подовшому часі своєї скитальщини та боротьби прийшли до державної незалежності.

Майже через усі часи велася й ведеться жертва боротьба про справедливе право існування одної, чи другої якоїсь нації. Ця боротьба буде продовжуватися так довго доки не наступить справедливе розв'язання національного питання в цілому світі. Досі, були вже пропонувані різні концепції деякими великими людьми але крім гарних програм та проклямацій нічого доцільного не зроблено. Чи дійсно це питання таке трудне, до розв'язання? Так, з погляду людського, як ми вже переконані, неможливе, але з пункту Божого, коли б люди звернулися до справедливості Божої, було би все можливе. Бо в Бога нема нічого неможливого. Його земля і люди Його. Бог як Творець всього видимого й не видимого дивиться на всіх людей однаково і для всіх бажає однакової долі.

Щодо національного питання є дві концепції: Божа й людська. Національне питання недалеко відбігає від соціального, часто буває, що соціальне питання є причиною до ворожнечі національної. Тому то підкреслюємо дві концепції: Божу й людську. Здається нам, що до ери християнської, до Христа, люди були несвідомі й жорстокі не знаючи докладно права Божого. Однак Христос прийшов на цей світ і подав людям за Новим Заповітом, нову й досконалу програму, яка є можлива до прийняття та переведення її в життя. Щодо людської концепції й національного питання, яке підіймалися й беруться різні люди розв'язати є й

досі не розв'язане, і тепер є убезвиході. На підставі минулого й сучасного ми можемо констатувати те, що люди своєю силою та розумом можуть зробити в майбутньому.

З усіх спостережень щодо концепції людської, можна сказати одне: людина хоче все зцентралізувати, щоб мати все у своїх руках і запанувати над усім, тобто своєю особою заступити Бога, зайняти Його місце, а відтак здобувши владу, вимагає від підданих, щоб її віддавати божеську честь і славу. (2 Сол. 2:4). Противно, Всемогутній Бог Творець усьвіту ніколи насильної чести ні слави не вимагає. "Люби Господа Бога свого..." (Мар. 12:30). Любов це не є вимога, насилля або страх, щоб ради страху, чи насилля служити комусь і віддавати честь. Коли людина, як провідна особа одної, чи другої якоїсь нації здобувши владу й старається поневолювати й панувати над слабшими то таке панування й так не є вічне, бо Бог за Його Словом на задиркуватість людську каже так: "Оце ж годі вам покладати надію на людину, що в його тільки духу, хиба що в нідрах, бо що ж людина значить?" (Іс. 2:22). Це є правда і непомильна правда, яка не потребує жодної критики. Централізація людських сил і панування над ними прибирає різні форми, може бути: расизм, націоналізм або інтернаціоналізм, крім цього може плити двома напрямками: політичним або релігійним. Політичний інтернаціонал старається закривати сліди людської особистоти, але й така проба буває ненатуральна і нестабілізована, вона так довго триває, як довго провідна особа тримається при кермі.

Подібними шляхами старається йти і централізація релігійна, коли б вона була Божа, то напевно погодився б з нею весь світ, але вона побільшости людська. І релігійні чинники старалися підбити й покорити цілий світ під своє панування. Подібна подія започаткована й поширилася в часах VI й VII століття, нашої ериде Магамед створив нову мусульманську релігію з метою, щоб весь світ покорити під мусульманське панування. Збігом часу його послідовники організували відповідну армію, мілітарну силу й підбивали країну за країною, аж до того часу, поки не прийшов кінець лихим замірам. Подібні речі діялися в Середньовіччі за часів панування католицизму. І в нашому часі переживаємо подібні події. Історія нічого не навчила людей, бо люди ліниві своїм розумом, щоб вчитися з історії. Людський егоїзм, панування над слабшими й мирними людьми перебирає всяку міру, коли б не було вищої сили та справедливости Божої то наш світ вже давно бувби сам себе пожер і загинув. Людина б задалеко зайшла, коли б не Божа сила. Бог Дух, Він бачить людську дорогу і часто стає на дорозі й говорить — Ось доти — далі годі. У цьому світі є дуже багато людей подібних до жінки бідного рибак про яку говориться в байці...

Деякі талайовиті письменники часто у байках по-мистецьки висвітлювали немудрість сліпих та егоїстичних людей — володарів, але воно на їх не впливало, вони надалі лишалися тою немудрою жінкою. Одний рибак з дружиною жили собі біля моря. Одного разу він зловив

на вудку золоту рибу, яка заговорила до нього людською мовою. — Сказала — “Пусти мене, а я тобі дам все чого ти захочеш.” Він прийшов до своєї дружини і сказав про пригоду. Дружина насварила на нього, що він зле зробив, що пустив таку рибу. Сказала до мужа: — Коли вона тебе запевнила, що дасть тобі чого ти забажаєш, то йди мерщій і скажи, щоб вона нам так зробила, щоб ми мали кращу хатину. Він пішов... і так сталося. Дружина не була вдоволена з нової хатини. Вона хотіла мати гарну віллю... і те сталося. Вона все мала нові вимоги і все отримувала. Сталася королевою. На кінець хотіла, щоб сонце й місяць за її наказами сходили й заходили. Як тільки вона подумала про таке то в ту ж саму мить вони зі своїм чоловіком опинилися назад у своїй бідній примоській хатинці. Здається не було би місця робити замітку при такій темі як Напередодні Світової Переміни, чи Реформації про рибачка та його немудру жінку, але це така жива й популярна ілюстрація, що виразно говорить про долю різних егоїстичних володарів.

У пересічно-людському думанні є прийнято вважати й приписувати диктаторство, а навіть антихристиянство тим людям, що стоять біля керми одної, чи другої якоїсь держави, нації, чи партії і т. д. Однак не шкодило би зійти на середину, або ще далі на саму низину до самих низів. Хвороба яка заражує панувати та володіти другими не є лишень у керівництві, але її всюди можна спостерегти. Її зауважується у різних політичних партіях, — у групуваннях, у

різних робітничих союзах та в різногорода організаціях. Її завважається на релігійному полі: в релігіях поганських, в більших християнських церквах, а найбільше у малих угрупованнях — сектах і т.д. Коли добре до всього приглянутися то можна бачити, що в цьому світі йде невпинна боротьба про першєнство, щоб один одного поборювати та скидати один одного з його місця, це сказати б так — боротьба дрібникова, чи то на більшу скалю, чи на меншу немає різниці, це боротьба загального характеру. Однак це все ще не стосується до національного питання. Національне питання має інші закони чи права, воно має закони просто із гори надані від Бога. Бог створив людину, а відтак цілі групи людей, і наділив клаптиком землі. Той хто поневолює по національності свого сусіда той ламає відвічні закони Божі, а в сусіда свого викликає запеклу й непримириму боротьбу, просто спонукує до боротьби щоб повернути своє добро і незалежність. Коли ми християне не признаємо людей за якусь злиту й не розривну масу, але признаємо кожну людину як індивідуальне Боже єство, то тим більше не маємо права заперечувати національної приналежності з її уродженими й набутими життєвими прикметами. Крім цього є так звана автохтонна приналежність, цебто відвічне замешкання якоюсь одною групою людей певну частину землі, яку наділив сам Господь даному народу.

Президент ЗДА Гаррі Труман ув одній із своїх промов про християнську цивілізацію й національне питання сказав так: “Християнська цивілізація волелюбство й пошана до

прав кожного є найкоштовнішими скарбами сучасної демократії. Вони дадуть їй і цю зброю." "З цим знаменом переможеш!"

Затерти сліди одного, чи другого якогось народу це цілком неможливо, так як неможливим знищити деякі рослини, чи дерева. Люди їх винищують в одному місці, а вони в другому ростуть і то цілими століттями а навіть вік-вічно. За Божим і природним правом, кожна чесна людина зі ширшим світоглядом признає і визнає національні групи народів, як одиниці на право життя й існування; і не лише визнає, але й допомагає, як своєму сусідові й радіє дивлячись на розвій і культуру, і не думає про злиття в якусь одну масу, що противиться Божим законам. Лише на таких підставах рівного признання та пошановання, люди можуть прийти до нормального життя та спокою. Тільки тоді, коли люди пізнають Бога як Отця і, що все з чого користує людина на цій землі є Боже, тоді перестане бути: незгода, ненависть і боротьба. Розумних людей історія навчила й переконала жити в згоді та в пошані з другими людьми. Бо тільки, як в якомусь народі висувається якась людина на чоловіче місце, а з нею й наріз із егоїстичними заміром, щоб поневолити інших, то наслідки таких замірів не інші, як загибель. І на це історія дала нам сотки прикладів.

1. НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЗА ПОРАДОЮ СВЯТОГО ПИСЬМА.

Святе Письмо на це питання дає нам ясні відповіді, і за Його порадою світ цей може

прийти до гармонійного та нормального співжиття. Воно подає два приклади: дорогу людей злих нерозважних які йшли по ній, падали й полишили не добрі сліди і то на те, щоб ми їх не наслідували. Відтак дорогу добрих людей, які йшли за волею Божою, славили Його й чулися щасливими. Новий Заповіт на якому опирається християнство є доступний для всіх і на цій підставі повстали великі гуманні християнські організації, які охоплюють і несуть матеріальну й духовну допомогу майже всім народам, що живуть на цій землі. Коли йде мова про те, чого ще деякими християнськими країнами, чи народами національне питання належимо не розв'язане, чого надалі існують незгоди й асимілювання, бо сьогодні більшість іде старими злими дорогами. І в наші часи деякі люди падають у дві крайності: одні цілком відкидають пораду Святого Письма, щоб мати вільну руку а другі часто з нечистими замірами Святе Письмо пристосовують так як їм вигідно. Дехто бере примір із історії народу ізраїльського, однак ні Христос, ні Його учні не припоручували прикладів народу ізраїльського. Христос говорить: "Прийдіть до Мене всі...", а апостоли Його учні кажуть: "Дивіться на Христа як звершителя віри."

Перемога добра над злом належить до людей віри. Тільки вірні досягнуть, для щасливого життя, відновлену й благословенну землю. "Блаженні, лагідні, бо землю наслідять вони" (Мат. 5:5). В теперішньому нашому людському житті, набувають землю жорстокі напасники, що забирають силою в лагідних. Світ цей — наша

земля й люди мусять мати переміну. Тієї переміни, яка мимо нашої волі буде dokonana, не зроблять великі люди: ні винахідники, ні провідники, ні атом бомба, чи якась інша, ще більша вишукана людьми сила, ні світові війни, ні революції цієї землі не змінять. Переміна нашої землі не належить до людського розуму, ані сили, чи спосібности і т. д. Її перемінить Той хто її сотворив — Бог. Він сотворив небо і зомлю, Його весь усесвіт у якому знаходиться й наша земля і ми на ній, як ті маленькі порошини. І коли наш Бог, Творець нас сотворив людьми, й увінчав красою й славою то не на те, щоб ми своїм коротким розумом ставали на прю проти Нього, але на те, щоб ми прославляли Бога, як нашого Творця, та жили мирно між собою.

Коли люди через усі часи свого існування на цій землі не можуть прийти до мира й добра, то лише тому, і це є явний доказ, що тут існує зло. А людина, якраз створена на те, щоб при допомозі Божій поборювати зло. “Не будь переможений злом, але перемагай зло добром” (Рим. 12:21). Коли люди стануть по стороні Божій, тоді зло само буде зникати в людському житті. Цього ніхто не заперечить, що люди добрі при допомозі Божій мають силу перемагати зло. Люди віри, в боротьбі зі злом ніколи не дивляться очами песимізму. На це є явні докази. Цього ніхто не заперечить, що сьогодні світ виглядає краще, ніж тому три тисячі, чи дві тисячі, чи тисячу літ назад. І кожен визнає, що ми знаходимося в часі великого розвою цивілізації й добробуту. Ніхто не заперечить

того, що Христова наука принесла відродження світу. Ніхто не заперечить того, що реформація XV-го століття, просто силоміць попхала цей світ до науки. Коли в цьому світі є де не-де вибрики зла, а особливо в наші часи, які називаємо часами цивілізації то лише тому, що на цій землі є зло — яке впливає на людей, що піддані його волі, відтак своїм нерозумом, коли підносяться до високих становищ викликають у цьому світі: непорозуміння, несправедливість та катастрофи. І того теж ніхто не заперечить: “Хто підноситься мусить падати.” Правда Божа навіки та сама й не змінна.

Централізація народів під якусь одну руку ніколи не буде спроможна. Навіть така думка, що антихрист заволодіє цим світом і буде рядити, то його володіння, якби аж таке було то воно й так не довге — хвилеве.

Наша тема, що в’яже світові справи зі Св. Письмом і на цьому місці, щодо національного питання, де ми змушені звернутися до джерела звідки впливає чиста й не покаламучена вода.

Пророче видіння правдиве про людське життя на цій землі. Правда, що багатьох є таких, що Святе Письмо Старого Заповіту вважають книгою жидівського народу, тому, що вона говорить про жидівський нарід. Однак за загальним людським і християнським переконанням, Бог як Творець усесвіту не є Богом лише народу ізраїльського, але Богом усіх народів і про це Святе Письмо Старого Заповіту виразно й ясно говорить. Пророк Ісаїа говорить що справедливо буде рядити Той хто від правди походить, а ним є Син Божий Спаситель світу.

Пророк говорить, що в новому житті будуть жити мирно не лише люди, але й звірята. **“Справедливість буде в Його поясом стегон, а правда — підперезом ребер Його. Тоді буде вовк вкупі з ягнятком жити, барс — з козинятком лежати; та й телятко, левчук і віл зможуть жити разом, а мала дитина зможе пасти їх... На всій святій горі в Мене одні одним шкодити не будуть, бо земля так буде повна розумінням Бога, як водою море”** (Іс. 11:5-6,9). Пророк Міхей говорить про спокій і про нормальне національне життя. **“... І перекують вони мечі свої — на рала, списи свої — на серпи; не підійме меча народ на народ, і не будуть учитися воювати. Ні, тоді кожен буде сидіти у себе під виноградиною й під фіговиною й не буде нікого лякатись; бо Господь сил небесних висказав це вустами Своїми”** (Міх. 4:3-4). і т. д. — Мова про тисячоліття.

Дві речі, які можемо пікреслити: — **справедливість — незалежність**, яких теперішній світ ще немає, а вони мусять бути, бо без них наш світ не може існувати, а коли існує і ми в ньому живемо, то бачимо його таким, яким він є — недосконалий і несправедливий. Коли ми живемо то живемо, ще під тяготінням чорних хмар, що висять над обрієм і чекаємо хвилини, коли загремить і лине злива.

Коли йде мова про незалежність, про яку висказав свого часу пророк Міхей, він не мав на меті тільки про нарід ізраїльський. Господь відкрив йому панораму усього світу, коли б він був мав наметі лишень нарід ізраїльський був би не говорив: — **“Не підійме меча народ на**

народ." Тут іде мова про всі народи. Він бачив, що помимо всього зла яке діється на цьому світі, все таки прийде час блаженного мира, де люди відпичнуть від усякого насильства. Відтак він бачив, що кожен нарід буде мати свою незалежність: — "Кожен буде сидіти у себе під виноградиною й під оливиною." Сьогодні ми ще цього не бачимо. Ми, лише переконані, що не мали сили по першій світовій війні — Вільсонові точки, не мала сили Ліга Народів, яка була зорганізована спеціально, щоб у цьому світі завести порядок; не мють сили й сьогоднішні Об'єднані Нації, щоб припинити всяку несправедливість, яка самовільно діє.

Національне питання вже би було частинно розв'язане, коли б деякі народи позбулися двох гріхів: — зажерливості і лінивства. Другий гріх є причиною першого. Лише лінивий нарід, що не хоче в себе щиро працювати й економно жити, бачить свого сусіда, що йому через його старання та працьовитість краще живеться, — кидається й грабує добро свого сусіда. Країни, чи народи, що замешкують одну, чи якусь другу частину землі живуть собі поміж, і є нічим іншим як сусідами. Дуже мало є таких людей, щоб хотіли жити замкненими самі в собі. І, як добре, коли живе двох, чи трьох сусідів і помагають собі по можливості. Таке співжиття може наступити лише при цивілізації духа, але не при цивілізації розуму, якою хвалиться сучасний вік.

Країни є нічим іншим, як сусіди, коли йде мова про сусідів в детальному значенні, тобто двох господарів, але буває, що між сусідами

зайде якесь непорозуміння. І коли вони не можуть дійти до згоди то у вільних країнах, цебто в демократичних є певні закони й судді, і сусіди, коли не можуть самі полагодити своєї справи, вони йдуть до суду й суд вирішує їм справу з якою вони погоджуються й на далі живуть як сусіди. Однак, досі цей світ ще не здобувся на таку відвагу, щоб мати найвищий суд, який би міг полагодити долю й недолю кожної країни. Правда, щось подібного вже сталося в часі другої світової війни, цей світ вже здобувся на такий високий суд, і суджено німців, як винувників за напад на другу країну, але суд виконував свій присуд вже тоді, коли винувник лежав побитий, котрий й так вже не був — загрозою. Можливим, що О.Н. дійдуть до побажаної мети. В українському народі час-від-часу будилися думки і повставали товариства демократичної ідеї, на яку оперлися сьогодні О.Н.

Кирило-Методіївське Братство, що було основане в перший день Різдва Христового 1846 р., ^{х)} поставило собі в програмі ідеї демократичного ладу.

В першій точці статуту Кирило-Методіївського Братства сказано: "Приймаємо, що духовне й політичне об'єднання слов'ян є їхня справжня мета, до якої вони повинні змагати." Друга точка казала, що при об'єднанні кожне слов'янське плем'я повинно мати свою незалежність. Такими племенами Братство признавало: українців, росіян, білорусинів, поляків, чехів і словаків, лужичан, ілліро-сербів та хорватів і болгарів. В інших точках статуту було сказано,

що правління, законодавство, право власности і просвіта у слов'ян повинні ґрунтуватись на “святій науці Господа Нашого Ісуса Христа.”

Крім загальної програми члени Товариства списали свій регулямін в 11 головних правилах, серед яких 9 точка подає: “Установляємо, що як ціле Товариство разом, так і кожний член повинен виконувати свої праці згідно з євангельськими законами любови, лагідности й терпимости.” Закон “ціль освячує засоби” Товариство визнає безбожним.

В сьогоднішньому часі дійсно йде гін до того, щоб створити, якусь найвищу силу, чи владу чи світову державу. Коли ця мрія і, як вона прийде до здійснення, це питання? Однак, дехто із сучасних духовних осіб говорять, що така світова держава могла би бути, коли б провела таку програму, а саме: Федерація держав, Економічний союз, Союз церкви і Союз релігій, але цьому мале застереження: “Коли би християнська правда головувала в тих організаціях, то можливо, що крім користи іншого результату не було би.”

Невідомо якими дорогами піде цей світ, наразі бачимо лише дві дорозі: дорога волі для світу й дорога насильства над світом. Перша дорога з якою міг би погодитися цей світ, але крім цього, хоч би й була наскрізь демократична, вона не може дорівняти дорозі якою веде Христова Євангелія, хіба що погодиться з Нею.

Централізація народів, цебто світова держава, яка б керувалася одною людиною, ніколи не прийде до здійснення тому, що така держава

не була практичною за часу Німрода. А коли б прийшло до того, що така держава мала би існувати, то вона буде під керівництвом Всемогутнього Бога — Бога добра, де не буде жодного насильства: ні расового, ні національного, ані особистого, всі однаково будуть себе чути під опікою Божою. “Я почув гучний голос з престолу, який говорив: “Ото намет Бога з людьми, і Він житиме з ними. Вони будуть народом Його, і Сам Бог буде з ними” (Об. 21:3). Це відноситься до Царства Божого — вічного. Історично-світові події нас наочно переконали, що всі люди, які старалися своїми силами створити світову державу, як такі держави виглядали, які вони мали заміри, а відтак як вони кінчилися. А тим краще нас переконали, й переконують наші власні часи які ми переживаємо, а це є найкращим переконанням.

2. БОГ, ЙОГО ЗЕМЛЯ Й ЛЮДИНА

Бог сотворив людину й дав їй повну свободну волю з тим, щоб людина жила в сполучі з Богом для слави Його. “І сотворив Бог чоловіка в Свій образ, ув образ Божий сотворив його, як чоловіка й жінку сотворив їх. І благословив їх Бог (І Мой. 1:27-28а). — Людина не шанувала волі. Ісус Христос — Син Божий, прийшов на цей світ, щоб усвідомити людину, Він кликав людей, щоб повернули назад до Бога. “Прийдіть до Мене всі, працею зморені та обтяжені і Я дам вам відпочинок!” (Мат 11:28). — Люди Божий заклик і милосердя відкинули, а Сина Божого Спасителя світу з демонською ненави-

стю розп'яли на хресті. І в той час Бог не кинув прокляття на землю, щоб знищити цілком людське життя, але ще милується й дає велику можливість до рятунку від вічної загибелі. Апостол Павло, що дізнав великої ласки й милосердя Божого говорить так до християн: "Христос для волі нас визволив. Тож стійте в ній та не піддавайтеся знову в ярмо неволі" (Гал. 5:5). — Щож роблять християне? — відвертаються від правди Божої, від доброго християнського життя й лізуть мовби ті німі звірята в пастку всяких придуманих людьми — соціалізмів, в яких немає ні волі, ні милосердя.

За біблійними джерелами, початковий розвій людського життя ділиться на три доби, то є: доба щастя, доба волі й доба володіння.

1-ша доба то доба райська де людина жила під опікою Божою, не відчуваючи: жодного болю, ні смутку, ні неволі, аж до її упадку.

2-га доба то доба волі, від упадку людини до потопу. В тій добі не було ні законів, ні прав, людина могла жити як її подобалося, тоді в житті людському керувало сумління, і та доба називається добою сумління.

3-тя доба то доба людського володіння яка тягнеться від потопу до Авраама. В тій добі наступає розвій в людському житті. То доба в якій людина пнеться володіти над всім і себе оголосити за бога. Німрод, централізує все довкола себе, розбудовує місто, відтак Вавилонську вежу, де мала бути столиця першої світової держави. Німрод творив так звану концентрацію людського універсалізму, але Бог те все перекреслив, перекреслив — партикуляри-

змом, цебто творить національні групи. То був час розселення народів і розвій національної окремішности (I Мой. 11: 1-9).

Цікава замітка. Чому саме Німрод, а не хто інший підійнявся був до такого чину? Читаючи 9-тий і 10-тий розділ Першої Книги Мойсея, бачимо, що Німрод походить із покоління Хамового. Хам, один із трьох синів Нойових, який за свою безтактовність не отримав батьківського благословіння. Ной, батько Хамів про нього сказав таке: "Ой, щоб же ти долі не мав Каанане! — (Хаме) слугою, що найнижчий служити будеш братам." Німрод син Куша, який був внуком Хама. Тут ми маємо яскраву відповідь на історичні постаті, які пнуться самі своєю силою до володіння, тому, що вони не мають довіря ні в Бога, ні в людей.

Легенда жидівська за тальмудом "Мідрашім," про Німрода та його сучасників подає доволі влучні думки про нерозум Німрода.

Коли Німрода вибрали за царя то він до своїх підданих сказав таке: — "Ось той небосхил, що над нами може впасти на нас, тому побудуємо чотири високі вежі, такі щоб стали підпирати небо." Людям подобалися такі слова й прийняли його пропозицію. І дехто з них казали: — "Небо є сотворене для Бога, а земля для людей і коли побудуємо високі вежі тоді легко дістанемось на небо, а відтак з нашими божками будемо воювати з Богом, а коли переможемо тоді ми станемо богами й будемо володіти світом."

Ідеологія Німрода ще й сьогодні має своїх послідовників.

Від часу Німрода аж до Христа історія, щодо національного питання йшла різними шляхами. За весь той час маємо в історії лише чотири більші випадки де людина підноситься на височинь, щоб володіти над світом та панувати над другими народами. Перше місце займає Вавилонська держава (605-562) перед Христом, цар Навуходоносор володіє сходом. 586. 10. серпня, руйнує Єрусалим і жидів забирає до вавилонської неволі. За його пишність, Бог навідує його сном. Данило, як невільник пояснює Навуходоносову його сни й говорить, що він зійде на низ і так, що буде як віл пастися (живитися травою), що дослівно сповнилося. Держава розлітається й володіють інші. (538-529) перед Христом, повстає могутня перська держава, яку очолює цар Кир. Він звертає особливу увагу на расовість, щоб мати добірне й сильне військо. Його заходи й панування не допомогли йому, враз з його упадком розлетілася й його держава. (336-323) перед Христом, на третьому місці появлюється майже найбільша постать старого світу, Александер Великий, він заволодів майже на тодішній час цілим сходом. Підбив Персію, Малу Азію, відтак збирався йти на Індії й володіти Великою Азією, але життя його не було в його руках, як і всіх людей — він умирає, а сама Греція поділилася на чотири частини. Від того часу аж до народження Ісуса Христа, на перше місце, щоб володіти світом боролися римляни. (146) перед Христом. Греція стається римською провінцією. (60) року перед Христом, Юлій Цезар доходить до найвищої слави, але й він гине

від своїх найближчих. В часі Ісуса Христа володіє римською державою — цезар Август. З днем народження Ісуса Христа повстає нова ера. Христова Євангелія починає освітлювати нове життя. Поганський Рим жорстоко переслідує християнство, аж на кінець 451 року нашої ери, могутня римська світова імперія цілком розпадається. У релігійному питанні була порушена думка, — чи навчився чогонебудь сучасний світ із історії, з огляду на теперішнє положення в світі? Можна сказати, що ні!

Знову на хвилину повернемо до християнства, бо християнство мало би бути світлом і сіллю для світу. Хто ж міг краще розв'язати національне питання, як не християни, що отримали найдоскональнішу Божу програму до міжнародного життя. Чи такі місця, що так виразно підкреслюють про міжнародні відносини в Новому Заповіті не вистачають, щоб їх розуміти, виконувати й жити в спокої одного народу з другим? Однак є й тепер деякі народи, особливо християне, що не поспішають вводити Христові принципи в життя людське, а краще воліють наслідувати старих та сучасних німродів.

Коротко наведемо деякі порівняння про те, що говорить Новий Заповіт про національне питання, та про те, що Бог немає взгляду на лиця та на якісь спеціальні народи.

1. Божа любов і Його благословіння однакові для всіх народів — Ів. 3:16. Дії 10:35. Гал. 3:18.

2. Ісус Христос закликав і молився за всі народи — Мат. 11:28. Ів. 17:19-20.

3. Він повелів апостолам проповідувати Св.

Євангелію всім народам — Мат. 28:19. Мар. 16:15. Мат. 24:14. Лук. 24:47.

4. В день зіслання Святого Духа на апостолів, їхню проповідь слухали на їхніх рідних мовах кільканадцять народів — Дії 2:8-11.

5. Жиди, що відкинули Ісуса Христа як Месію, зістали розсіяні поміж усіх народів — Лук. 21:24.

6. Ісус Христос перестеріг, що за зневіру до Його Святої Євангелії повстане ненависть між народами — Мат. 24:7.

7. Він сказав, що в день Суду Божого перед Ним зберуться всі народи — Мат. 25:32. Об. 15:4.

8. Апостоли справедливо розуміли Христову науку та своє завдання й проповідували Святу Євангелію всім народам — Рим. 1:14-16.

Переглянувши вище наведені місця Святої Євангелії, подумаймо, як християнський світ проводить у життя ці Божі основи? Маємо три головні християнські напрямки: Церкви римо-католицька, протестантсько-євангелицька і православна. Церква римо-католицька, національні справи трактує як її вигідно, а з протестантів, баптистська майже без великих труднощів по можливості розв'язує національне питання. Російська Православна церква та протестанти, що вийшли з неї йдуть далі старими шляхами царського православ'я, яке мало на меті робити всіх людей православними, а в тому числі й росіянами. Такі християнські методи нехтують головними принципами Святої Євангелії, а християн не зближують до ближчого братерства, але відсувають щораз то далі.

З вище наведених місць Святого Письма, бачимо, що національне питання за пляном і волею Божою справедливо поставлене, лише люди егоїстичні з затьмареним розумом, ламають відвічні закони Божі й насилують своїх ближніх і не дають їм спокійно жити на землі, яку Сам Господь наділив кожному народові.

Людина, що свідомо, чи не свідомо кульгає у своїй релігійності, в вірі та в національності, тратить всі здібності не тільки християнські але людські. Така людина чи то на релігійному, чи на людсько-суспільному полі, шукає темного кутка — наживи, не рахуючись ні з честю, ні з людською гідністю, кривить душею: перед Богом, братом, ближнім, своїм народом і перед всіма людьми. Така людина пускається на найгірше фарисейство: вдає себе побожним а навіть святим, говорить що має мир зі всіма людьми, що не визнає жодної, ні релігійної, ні національної різниці, просто приписує собі найвиші Божі прикмети. Отже така людина є визута не тільки з християнського характеру, але й з людського і являється релігійним і національним блазнем.

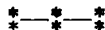
Національне питання багато терпіло й терпить з пункту релігійного, не тому, що релігія винна, але що люди так хочуть, тобто, якої хто релігії такої й нації, або навпаки. Також часто буває, що релігійність змушена підпорядковуватись державності, таке право, чи постанову прийняли 1555 року католики й протестанти: — “Чиє панування того й релігія.” Таким правом ще й до сьогодні деякі держави та церковні організації послуговуються. Однак сьогодні йде справедлива боротьба за право окремішности кож-

ної національності. Проміння, сонця справедливості щораз пробиваються далі й починають просвічувати найтемніші закутини людського життя. Прийде день правдивої реформи в національному житті, і люди будуть жити, як люди й шанувати себе по людському. Проте мусимо підкреслити, що ніщо в цьому світі не приходить без боротьби, а боротьба за великі ідеали не є одностороння. Великі речі здобуваються високими методами, методами духовного переродження. До всебічного, національно-братнього життя не приведуть насильні фізичні методи, але духові. Лише духово-вихованій нарід, наділений розумом з гори, може здобути свою національну приналежність та волю, відтак дожити нею й боронити її.

Коли, — дехто, а багато ще є таких, що живуть і пам'ятають 1917 рік, саме тоді, коли почали хитатися великі держави — царства, а царі за їхні прогріхи що не вміли рядити справедливо, летіли й падали зі своїх престолів, — була велика нагода розв'язати національне питання, але деякі народи, а в тому числі й український наче б не доросли й тому не скористали з тієї великої нагоди.

Саме в першій світовій війні коли Європа ослабла, а економічно знайшлася в крайній нужді, тоді американський президент Вудро Вільсон 8-го січня 1918 року проголосив 14 точок: проголошуючи самовизначення народів, свободу моря, розброєння і т. п. То була пропозиція для добра пригноблених народів, розв'язати хочби частинно національне й соціальне питання, та спокійне життя тих народів, що від віків

замешкували свою батьківщину — землю. Заввага, така пропозиція вийшла не з поганської країни, ані з монархістичної, ані з соціалістичної, але з країни демократично-християнської, саме тоді В. Вільсон належав до демократів. Демократія, це громадське правління народу й уряд її повстає за волею народу, а завданням демократії є рівність народів. Такому урядові й таким народам може благословити Бог. Коли в демократичній країні є якісь непорозуміння, або якісь прогріхи, то вже не з волі законів демократичних, але з волі боззаконних людей, що не цінять високими ідеями.

РОЗДІЛ IV.

Соціальне питання

Перед кожною великою світовою подією в оновленні людської душі й духа, повстає друга не менше важлива справа, а саме — соціальне питання.

У цьому світі в людському житті вічно невгаваюча боротьба між духом і тілом. У наші часи вже доволі міцно устabilізована назва — соціалізм. Сам соціалізм так як і інші ідеї, поділений на різні угруповання й веде між собою запеклу боротьбу. Між іншим нас цікавить соціальне питання, чи пак соціальна реформа. Знаємо, що перед кожним великим духовним пробудженням загалом, а в ньому людської душі в шуканні правди Божої, стає не менше важливим і актуальним питанням — питання соціальне. Так було на початку народження християнства, як найвищої справедливості, щоб погодити одне із другим, те саме діялося в XV-му столітті в часі реформації, подібні речі діються й даються спостерігати й у наші часи. Люди бажать і домагаються, щоб на світі були проведені такі закони, щоб усіх задовольнити, щоб усім було добре. Однак цей світ ще й досі, мимо усіх зусиль на це не спромігся.

Щодо соціального питання, як теорії, то вже всіляко її застосовувано й практиковано. Практиковано, як державний соціалізм, який сьогодні переживають мільйони людей. Відтак соціально-національний, який пережила західня Ев-

ропа. Також, соціально-демократичний, який практикується сьогодні в деяких країнах. Свого часу в 1848 року в Англії було започатковано й проведено як християнсько-соціальний порядок. Перша Церква в Єрусалимі започаткувала щось подібне й вона не вив'язалася зі свого завдання, хоч мала великі духовні якості. **Не вив'язалася тому, що зуживала матеріяльні засоби, а не продуктувала.** "А всі віруючі були вкупі, і мали все спільне. І вони продавали маєтки та добро, й ділили їх усім, як кому треба було" (Дії 2:44-45). Соціальне питання повстало за волею Божою. Людина, чи цілі суспільства тоді щасливі та благословенні, коли з Божого добра користають за Його волею, але до такого розуміння, люди в цьому світі ще не доросли. До соціального питання різні люди різно підходять. Підходять, як кому подобається. Одні підходять зі сторони тотальної, — щоб всіх і все покорити під якусь одну руку: другі вважають що це питання тоді буде розв'язане коли при допомозі найвишого розвою техніки пощастить здобути вибагливий добробут і світ буде цілком задоволений: треті вважають, що треба вернутися до кам'яної доби, треба все те, що досі людина надбала, — понищити й почати жити нормально-природним життям і т. п.

Стаття: "Основна проблема сучасности," Проф. П. Коваліва — Проф. Українського Вільного Університету в Мюнхені, що була друкована у "Свободі," та в "Канадійському Ранку," є актуальна й скріплює вище вступні думки.

"Сучасний американський мислитель Норман

Казнс в статті "Несучасність сучасної людини" вказує на два шляхи, які, на його думку, стоять перед людством:

1.) Шлях, що веде до перебудови всесвіту, до дальшого розвитку життя.

2.) Шлях, що веде до знищення всіх надбань культури і цивілізації. "Треба — каже він, — стерти з лица землі всі міста, як після землетрусу, в руїни обернути лябораторії, знищити фабрики, висадити в повітря університети й школи, спалити бібліотеки. Треба вбити своїх учених, своїх лікарів, своїх законодавців, своїх техніків, крамарів і вбити всіх інших, які мають щось спільне з механізмом знання чи поступу. Вміння читати каратиметься стратою. Нації мають розпастися і витворити суверенні племена. Коротко кажучи, треба повернутися до суспільних взаємин, що існували за 10,000 років до Христа. Якщо зректися знання, поступу, уряду мислення й розуму, то ще можна бути відносно певним, що ще можна буде існувати на цій планеті."

Розуміється, ніхто не наважиться нині піти цим шляхом. Сам Казнс не пішов ним, хоч і розчарованими очима дивиться на стан сучасної людини, що справді своїм моральним розвитком залишилась позаду від розвитку техніки. "Та сама атомова бомба, — пише Казнс — і електрична енергія здібні знищити місто, але ж вони можуть запровадити добу економічного розквіту." Сама ідея розвитку техніки заложена в основі буття людини, як творчої істоти, як соціальної істоти. Але ми не можемо ніяк по-

годитися з тим, щоб ідея була зв'язана лише з метою нищення.

Техніка призначена для того, щоб служити людині, її добробуту — матеріальній і духовій культурі. Техніка виходить від людини, як творчої істоти, і тій же людині повинна служити. Мова йде про етику техніки, про доцільне й корисне її призначення. Але ця етика техніки впливає з етики людини, тому даремно обвинувачують техніку, наче вона спричиняє нещастя: нищення людства та його культури. Техніка служить лише знаряддям чинності, а все зло виходить від людини. Кажуть, що техніка робить людину рабом, матеріалізує її. Насправді ж не техніка робить людину, а людина сама себе заковує в кайдани рабства. Техніка — витвір людини, від неї вона залежить, а не навпаки.

Правда, ми стали перед дуже прикрим фактом, що результати дослідження атома насамперед пішли на послуги руїнам. Але це не означає, що на майбутнє шляхи звільнення атомової енергії треба закрити. Як відкрита Америка ніколи не може бути закрита, так не можуть бути закриті й шляхи новіших досягнень науки й техніки, бо всяке нове досягнення в цій галузі є ознакою поступу, ознакою дальшого розвитку культури й цивілізації.

Основне зло, що нині переживає світ, не в техніці, а в тім, що техніка випередила людину, стала сильнішою від неї. Тому людину обгортає жах перед майбутнім, що його принесе техніка. Це почуття підсилюється свідченням другої світової війни з її жахливими наслідками. Цим

пояснюється той факт, що мало не вся повоєнна філософія і історіософія просякнуті песимістичними, мотивами розчарування в техніці і в цивілізації взагалі. Ще не загоїлись рани від учорашнього, як людина інтуїтивно стала тривожитись про майбутнє. Людина переживає нині гостру духову кризу.

Дух техніки несе загрозу світові новими катастрофами, і тому лунають розпачливі голоси втечі від техніки, втечі від цивілізації — носія техніки. Техніка, як витвір культури, сама по собі цінна і корисна річ, коли її дух, її духовна потенція гармонізує з духом людини, з її етичним станом. Але коли дух техніки переважає своєю силою духовні сили людської етики, коли людина стає рабом техніки, — тоді неминуче настає розрив, колізія. Такий розрив, така колізія панує нині між людиною і технікою. "Божества залишили цей технізований світ — пише сучасний мислитель Лянгенфас — а їх місце зайняли боввани, боввани техніки бру-тальної роботи: без душі, без розмаху духа." Людина втратила міру, щоб саму себе міряти. "Нині, — продовжує він далі — немає єдності між державою і церквою, між народом і християнством на цілому західньому світі. Куди б ми не кинули оком, — всюди бачимо людей, в релігії роз'єднаних." І вихід з цього він убачає в тому, що люди повинні знову стати під хрест Ісуса Христа і простягти свої руки й просити прощення гріхів.

Дух техніки позначився зокрема на мистецтві. Розвиток мистецтва нашої доби пішов шляхом "публіцистики," відповідно до вимог

добі технізації. Мистецтво втрачає ґрунт індивідуальних творчих можливостей і часто служить на замовлення інтересам доби технізації. Воно стає, як кажуть, мистецтвом без душі. Ми є свідками того, як на наших очах численні здобутки мистецтва недалекого минулого відходять у забуття, ставши експонатами наших музеїв. Маємо такий яскравий приклад. В Марієнбаді (Чехія — Судети) існує церква. Шедевром мистецтва є іконостас, фарфоровий, мистця Кузнецова. Цей іконостас в 1900 році був на виставі в Парижі і здобув високу оцінку. Він був куплений харківським полковником за 3 мільйони рублів золотом і офірований в марієнбадську церкву. Будувався іконостас 10 років ручним засобом. Розповідають очевидці, що цей витвір мистецтва буквально зачаровує кожного, хто тільки ввійде в церкву, приковуючи на місці стояти дивитися, довго не відриваючи очей, на цей шедевр мистецтва. Розуміється, тут ціниться не ручна праця, а мистецтво. Разом із тим тут доводиться підкреслити повну гармонію між технікою і творчим духом мистця: мистецтво є витвором його творчого духа, мистець керувався виключно "ідеєю духа," а не приписами зовні.

Казис виразно вказав на те, що сучасна людина за своїм моральним станом не відповідає сучасній техніці, людина відстала в моральному відношенні від техніки. Тепер неминуче стає проблема сучасності — підняття людини на вищий ступень моралі. Розв'язання цієї проблеми належить сучасному християнству. Тільки християнин один відповідає за світ, задля життя світу Христос віддав своє життя. Тільки іменем

Христа можна оберегти світ від падіння його в безодню.

Коли техніка є вислідом творчої розумової діяльності людини, то релігія належить до сфери людського духа, до сфери чуття. Між цими двома сферами (розумом і чуттям) життя людини мусить бути повна гармонія. Розрив, колізія між творчими можливостями людини і почуттям обов'язку її перед Творцем світу виявляється в занепаді цього почуття обов'язку, а це веде до занепаду морального стану людини, а звідси й до тих великих катастроф, що їх переживає нині світ. Президент Королівського Інституту Філософії, Вайкавнт Самюел, промовляючи недавно в Брайтоні (Англія) перед Британським Товариством для розвою науки, між іншим сказав таке: "Злочин служить для розради, вбивство є забавою в гостинній кімнаті, розпуста є звичайною справою, почуття вини має в житті мало місця, а для релігії нема місця цілком." Саме тому, що людина порвала зв'язок своєї душі з релігійними засадами життя, саме тому вона нині така неповажна, порожня і жорстока.

Проблема моралі стала нині найактуальнішою проблемою в світі. Від її розв'язання залежить розв'язання інших важливих життєвих проблем. На людей доброї волі падає обов'язок ці проблеми розв'язувати. А сила волі, сила доброї волі в руках християнина.

Тепер іде завзята боротьба за пунктом другим, тобто, замість людини треба цілковито природу запрягти до праці. Чи дійсно людина з цього буде задоволена і, чи буде полегшення — це питання. Бачимо, якраз при більшому

розвої техніки, здається ніби визвіл людини від праці, цей визвіл приносить їй більше горя та нужди. З практичного й життєвого досвіду бачимо, що щасливий чоловік тоді, коли він власними руками запрацює на свій кусник хліба — гірко запрацює, солодко з'їсть. Дуже великим досвідом та переконанням для сучасної європейської еміграції було таборове життя. Кожен хто тільки увійшов у табір приглядався та прислухався, а ще краще як пожив у нім, зазнав таборового життя, той переконався, що дуже малий відсоток було таких, що були задоволені, користаючи з добродійного добра. Кожен жив і був невдоволений, бо чув себе наче б то у в'язниці, або той, що сидить із простягнутою рукою й просить милостині, і кожен хотів, щоб якось звільнитися й бути десь на волі та власними руками запрацювати на кусень хліба.

“Не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що походить з уст Божих” (Мат. 4:4). Коли б ці всі речі над якими вже віками різного становища люди ламала собі голови, як прийти до полагодження соціального питання, нам були не знані тоді напевно про це й мови не було б, ми мусіли б погодитися з тим, що самі люди творять, але ми знаємо закон вищий — Божий, і закон людський, тому маємо право сказати, що людина без волі та допомоги Божої сама ніколи й нічого доброго не зробить. При цьому мусимо поставити певні питання: Чи правда, що найкраща та найвища механізація ущасливить людину? Чи правда, що найліпше і найвибагливіше життя задоволить людину? Чи правда, що людина дійсно звільниться від

праці та й задовольниться найкращим вибагливим життям? Ні! І ще раз ні! Де що, що поставлене в питаннях вже частинно здобує, проте найменшого задоволення немає, а навпаки: більше турбот, більше клопоту, більше всіляких нещасть та невпинний гін за ліпшим. Чи ущасливиться цей світ сам із себе без Божої допомоги та керування? — Ні! Це тільки ілюзія наївних спекулянтів, що хотять спекулювати на щирості та доброті працюючого народу. Тут не є на меті поборювати науково-механічий розвій, бо це є благословіння Боже, Бог допомагає й дає людині розум, щоб людина могла при допомозі механізму допомогти собі при праці, але це не є звільнення від праці. По-перше, що жодна машина, чи якийсь автоматичний апарат не повстає сам із себе без помічі людини. По-друге, що кожна машина, потребує людської обслуги. Навіть такий механізм-автомат, що сам порушується й виконує якусь працю, і до такого апарата мусить діткнутися людська рука й натиснути малесеньку кнопку-гудзика, щоб пустити в рух перший ліпший механізм.

Йдучи далі мусимо порушити справу та поставити питання про повстання машини — будьякого механізму. Чи правда, що механізм — машина може повстати сама й виконувати будьяку працю без помічі людини? Подумаймо скільки то треба праці, щоб повстав якийсь механічний твір — машина. Кожна машина, чи щось подібне складається зо заліза, чи іншого якогось металу. Отже все те з чого повстає якийсь механічний твір є звичайною сировиною — рудою, і цю руду мусить хтось із землі виді-

стати — ніхто інший як людина. Відтак із цієї сировини — руди не повстає автоматично якась перша ліпша машина. Цю руду треба перетопити, щоб перетопити треба знову сильного вогню, який повстає при допомозі горючого вугілля; цей вугіль знову мусить видобути із землі — ніхто інший як людина і т. д., і т. д. Отже перерахувавши усі оці ступені через які мусить перейти перший ліпший механізм — машина, яка має заступити людину при праці, то подумаймо скільки людина мусить напрацюватися на цю машину заки вона повстане.

Матеріалістично-соціалістичний світ на марне кричить, що машина визволить людину від праці. Це звичайна брехня! Машина може лише частинно допомогти людині при праці, чи полегчити працю, але ніколи не заступить її цілком. Саме важне, що всякий механізм не довго виконує свою працю. Тут маленьке порівняння: так як кожен механізм не може сам із себе повстати й не може сам без допоміжної людської виконувати першої ліпшої праці, так само кожна людина не може обійтися без Божої допоміжної й не є сама від себе залежна. Людина повстає, переживає свій час так як той механізм, а відтак мусить вертатися до свого Творця — Бога. У З'єднаних Державах Північної Америки, особливо у східних степах де механічно-машиновий розвій доходить до свого епогею, тепер де-не-де можна бачити на дасі, якогось першого ліпшого гаражу де направляють авта, стоїть легкий віз, якого колись тягнули коні, а на ньому їздили люди. Такого воза можна часто бачити, що він цілком непотрібний, стоїть мовби на сміх, як

музейний спомин, бо його заступив механічний віз — авто. Здається, що людина має полегшення, їде вигідно у своєму авті, летить вітром і не потребує піклуватися кіньми та час-від-часу направляти дерев'яного воза. Але вникаючи глибше в цю справу, розглядаючи її детально, то бачимо, що теперішня людина, яка користується автом, більше витрачає сил, уваги й енергії як колись. По-перше, щоб набути авто, мусять гірко й тяжко у поті чола працювати рік або й два, часто в небезпечних місцях заки набуде авто. По-друге, це авто вимагає більшого піклування й уваги та видатків, крім цього авто саме не біжить треба керувати ним і то з великою увагою, щоб комусь не заподіяти каліцтва, смерті, а тим більше самому собі. Отже немає аж такого великого поліпшення.

Соціальне питання у цьому світі є дуже складне. Люди, що втратили свою сполуку з Богом ніяк цього питання своїми силами й розумом не можуть розв'язати. Людина коли відходить від Бога нерозумно ніяковіє й тратить орієнтацію не лише в духовому житті, але й у соціальному. Багато людей застановлюється та ламають собі голови над цим питанням, чому на цьому тлі так багато недорозумінь та несправедливості? Вічна боротьба... Нічого не можуть допомогти: ні війни, ні революції, ні різного роду страйки і т. д., навіть сила пануючих церков, безсила, щоб запобігти та порадити цій безрадній справі. І все й те саме питання, чому так? Тому, що ще досі людина не зрозуміла й не покорила відвічним постановам Божим. Божі постанови досі не застосовані та не

переведені в життя. Коли би ці постанови були зрозумілі та переведені в життя, напевно в цьому світі не було б стільки горя та нещастя, що віками тяжить і нищить усе людство.

Християнство не спромоглося на це, щоб при допомозі євангельських принципів унормувати соціальне питання. Провідні сили духовенства не вникали глибше в цю справу, щоб спостерегти нерівність соціальну в народі якому служили, але обмежили себе лише обрядовим служінням, і тут лежить причина нещастя. Новий Заповіт, особливо Апостольські листи навчають, що церква є живим тілом, яке складається з людей — членів (Рим. 12:1-4. І Пет. 2:1-5). Церква складається з членів: багатих і бідних, з робітників розумових і фізичних. Духовенство не дуже спішилося, щоб вияснювати євангельські принципи, й людей — членів церкви довести до гармонії та до справедливого соціального життя. Досі християнство не спромоглося на це, щоб не мати в себе визискувачів і покривджених, задоволених і незадоволених.

Коли Апостоли навчали, що церква — живе тіло, вони не мали на меті церкви лише в самому Богослуженні. Хоч би й так нам хотілося розуміти, то при цьому треба застановитися, чи може бути благословіння в церкві в часі Богослуження, коли члени живуть по за Богослуженням, невдоволені не рівно трактовані, нарікаючи одні на одних через соціальну несправедливість? Апостол Яків звертається до вірних християн і до всіх людей зі спеціальною відозвою, щоб не було різниці між вірними. Він говорить не лише про братерську пошану в самому

Богослуженні, але підкреслює виразно й про зовнішнє відношення у буденному житті. Про ці справи виразно говорять: 2-гий і 4-тий розділи. Отже перша церква звертала велику увагу на соціальну справедливість, як в церкві так і в громадському житті.

Звернім увагу на сьогоднішнє християнство та на соціальну справедливість у номінальних і в неномінальних церквах. Чи почувають себе в теперішній час в деяких церквах, члени церкви, як одне тіло, коли в ній є люди задоволені своїм життям і не задоволені? Майже кожна церква — віровизнання, складається із трьох категорій членів: із хлібодавців та з розумових і фізичних робітників. Наразі полишім хлібодавців у спокої, бо вони користають із одних і других. Візьмим під розвагу робітників. Один і другий мають свої сім'ї із 7-ми осіб, один на годину заробляє 3 дол., а другий 75 центів. Перший з більшою платнею може собі дозволити на вигідне життя, на більші пожертви й на більшу симпатію в проводі церковному. Він може своїх дітей вишколювати й з покоління у покоління надіятися на кращу долю, проте другий не маючи таких можливостей лишається на все чорним і незадоволеним робітником.

Малі замітки про розуміння номінальними церквами, особливо церквою католицькою соціального питання.

Хай кожен номінальний християнин, як хоче пояснює та розуміє християнські основи віри, але він не може пройти мимо тих фактів, які діялися у номінальному християнстві де люди християне виступали проти державних християн-

янських володарів, духовенства та шляхти. Коли сьогодні висить найчорніша хмара-катастрофа над світом, то цій катастрофі ніхто не є виною, як саме номінальне християнство. Для піддержки цієї думки наведемо декілька історичних фактів.

Причина французької революції. Ніколи у цьому світі зло не мало би такої сили, коли б ті, що вважають себе поборниками зла не творили його. Колишній французький королівський устрій був оснований на трьох станах: духовенство, вища й нижча шляхта і ремісники-робітники та селянство. У тодішній час усі верстви людей належали до Римо-католицької церкви, і вважали себе всі одною духовною родиною. Перед нами стоїть питання, що їх, то є вірних низів, заставило виступати проти їхньої провідної духовної верстви? Перший факт говорить ось що: 14. 7. 1789 р., вулична юрба кинулася на ненависну їм Бастилію і зруйнувала її. Рівночасно по селах піднімалися повстання селян; вони руйнують багаті двори поміщиків та монастирі, — монастирі цеж твердия й святощі в очах католицького християнства. Шляхта й духовенство змушені були втікати за кордон, а хто не втік — згинув. Питання: хто втікав, від кого, і за що? Чи не від своїх вірних? Відтак на засіданню в ночі з дня 4-го на 5-го серпня 1789 року, духовенство й шляхта зрікаються усіх феодалних привілеїв: панщини, володіння над кріпаками, свободи податків-десятин, й права суду над кріпаками. Однак на цьому не кінець. 10 .8. 1791 р., юрба

знову нападає на королівський замок-палату. Палату здобуто й знищено. Король втік до залі засідань Законних Зборів. Його ув'язнено, а до півтора тисячі духовенства і шляхти перебито, вимордовано. Чим кінчилися виступи тієї ж таки католицької юрби? — Революційним Трибуналом. Революційний Трибунал має в руках судову справу та владу. Починаються хвилини жорсткого терору. Денно в столичному місті — Парижі й околицях 50 до 60 людей без розбору справи ведено під гільотину так званих — ворогів народу. Зі змін інших ділянок французької революційної влади було ось що: — Скасування християнства. На місце християнської релігії введено — Культ розуму. Відтак змінено календар (з метою, щоб цілком затерти сліди християнства), час почали числити від встановлення революційної республіки; 21. 9. 1792 р. змінено назву й місяців. Питання, хто й проти кого виступав? Чи не підяремне християнство проти провідного християнства-духовенства? За наукою Нового Заповіту церква, як збір людей є одне спільне тіло. То не було тіло церкви Нового Заповіту, але тіло релігійного культу. Подібні, чи такі трудні питання пояснюється тим, що в релігійному культі, який би він не був, такі випадки є можливі.

Наприклад, чи в Церкві Христовій можливі такі випадки, щоб духовна особа, душпастир дивився байдуже на свого члена церкви, як панщизняний гайдук без милосердя смагає нагаєм по спині при тяжкій панщизняній праці?

Сьогодні дещо трохи змінилося, але, в багатьох випадках, лише прийняло іншу форму.

Різні соціалістичні демагоги, що беруться переводити соціальні реформи, вони всякого часу послуговуються подібними фактами, як пропагандою проти духовенства. Христос у своїй науці — Євангелії одним і другим каже: "Коли хто не народиться згори, то не може бачити Божого Царства" (Ів. 3:3). То значить не може належати до правдивого християнства, і не може, хочби й хотів перевести якийсь соціальне поліпшення та справедливе й задовільне життя на цій землі. Соціальне поліпшення через соціалістичних сучасників ніщо інше як ставлення порожнього мішка, — порожнього мішка не можна поставити.

Перейдім хвилюю від великої французької революції до російської нашого часу, нашого першого двадцятого півстоліття. Чи не така сама історія повторилася в центрі православного християнства? Що було причиною, що московський цар Микола II-гий, 2-го березня 1917 р. зрікається царського престолу й головування над Православною церквою, а відтак гине враз із цілою родиною, а разом із ним тисячі високого й низького духовенства та дворян (шляхти)? Перед нами стоїть питання — хто без милосердя мстився й мордував провідну верству, а в тому числі й духовенство та дворян — не християне? Всі ж належали до одної церкви. Всі у великі святочні дні разом збиралися у величавих святинях, всі ж були так званими правовірними, чи православними християнами. Що ж сталося, що ті ж самі християне почали зневажати, вись-

мівати та вбивати свої духовників? Відтак руйнувати свої святині, викидати із них святі моші — святих угодників, і зневажати все, що святе що Боже? Питання, чи православне духовенство навчилося чогонебудь зі своєї жакливої лекції — катастрофи? Чи подумало над тим, щоб хоч невеликий крок зробити й підійти до якоїсь реформи в християському житті? На разі не видно.

І знову 1936 року внутрішня війня в Еспанії. Чи не така сама історія повторилася в католицькій Еспанії, яка була у Франції та Росії. Чи ж не виступала з протестами світова католицька й інша преса проти еспанських червоних революціонерів, які руйнували й палили католицько-християнські святині, вбивали й винищували духовенство, а навіть були випадки що духовних слуг, священників вішали на хрестах, на тих самих хрестах до яких духовенство накликувало вірних, молитися й віддавати честь як релігійному культові святощей. Питання, хто ж міг допускатися до такого великого злочину та святотатства, ніхто інший як ті самі батьки й сини, що були охрещені й виховані в католицько-християнській країні.

Останній факт це Італія католицька країна зі столицею де знаходиться Папа, голова католицької церкви. Коли 1945 року закінчилася II-га світова війна, коли хвилю замовкли гармати, а люди, що були розпорошені по світі почали вертатися до своїх країн та домів; віддихнувши трохи вільним життям, почали знову приступати до якоїсь нормальної праці та різних громадських організацій, і що сталося? В Італії, де рези-

денція католицької церкви, комуністична партія налічувала звиш 2,300,000 членів своєї організації. За останнім звідомленням цебто 1950 року ця організація видавала більшу суму грошей на своє отримання, ніж найсильніша італійська урядова партія Християнських Демократів.

Отже факти самі за себе говорять, як виглядає сумний та оплаканий стан сучасного номінального християнства, яке не шукає рятунку та обнови й повороту до правдивого євангельсько-християнського життя, до життя яке б перемагало зло та оплаканий стан сучасного християнства.

Коли взяти на увагу деякі протестантські церкви, які в очах церкви католицької ніщо інше як секти, та порівняти відношення вірних до духовенства а духовенства до вірних, то зобачиться певну різницю й додатню сторону. Візьмім хоч би баптистську церкву, яка своїм формальним існуванням, як церква вступає в четверте століття. В історії цієї церкви не було таких випадків, щоб вірні доходили до бунту в церкві й кидалися з ненавистю та пімстою на своїх духовних провідників, чи проповідників та й убивали їх. Найбільше, що могло бути, або що може статися, як коли хтось із передових осіб впаде в якийсь прогріх, бо звершених людей на цій землі немає, то в такому випадку вживають заходів таких про які заповів Христос у Своїй Святій Євангелії: "Коли ж він не послухає й церкви, — хай буде тоді, як поганин і митник" (Мат. 18:17).

Отже докіль духовенство номінальних церков, а в тому й деякі протестанти не перестануть

бути ремесниками, а стануть на правдиво-християнський шлях і подумають про справедливе розв'язання соціального питання, аж тоді може статися поліпшення сучасного світу.

Часто повстає питання — якою Бог створив людину (покидаючи на боці біологію) тобто якою людина була на початку її створення — багатою чи бідною? Не велике, але грудне питання. Із джерел біблійних та наукових знаємо, що людина була багатою, де ж тоді набралися люди бідні? Але полишимо початки роду людського та його заможності, та подумаймо про сучасність. Чи дійсно людині так багато треба для її прожиття на цій землі? Чи наш вік такий довгий, що ми все присвячуємо для нього, забуваючи за нашу духовність? Чи не є часом помилка в нашому власному житті, чи не слід би людству застановитися над цим питанням та перевести певну ревізію, особисто кожній людині а відтак загально всім людям. Бог як Творець усього доброго, вік-вічно й рік-річно посилає Своє благословіння та добро. Уся земля рік-річно дає людині усякі рослини й різні овочі, багато таких над якими людині зовсім не потрібно працювати. Чи дійсно Бог створив оцю нашу так багату та різноманітну землю й наділив її такими чудовими різnorodними деревами й рослинами, різnorodними звірятами та птаством, а море наповнив великою безліччю різних риб. Коли подивимося на чудові рясні сади, як дерева вгинаються під рясними овочами, або на поля, що мережані нивами на яких рясніють різнобарвні збіжжя вгинаючися у Божій благодаті. Чи ж не на те це

все, щоб благословити людину й задовольнити її в щоденних потребах. Чого ж тоді людині ворохобитися про Бога й свого ближнього? Він же сказав: **“Люби Господа Бога свогого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всім своїм розумом, і з цілої сили своєї,”** а відтак **“Люби свого ближнього як самого себе!”** (Мар. 12:30-31). Чи є яка більша й основніша доктрина, як норма для життя людського? Чи спромігся хтонебудь із людей знайти кращу? Де ж вина, що сьогодні немає соціальної справедливості, чи ж не в людях? Хто є найбільшим руїником і ворогом власного добра, як не людина? Хто п'ятдесят процентів усіх Божих овочів і збіжжя перетворює на різні отруйливі напитки та на вибагливу їжу як не людина? Один їсть і п'є аж його розпирає, а другий не має чорного кусника хліба та бідної картоплі і зголоду вмирає. Людина вийшовши з рамок Божих і етичних — стає всім і нічим, мудрою й немудрою, тверезою й рівночасно п'яною, красою й поганню, добром й злом, будівничим і руїником. Мудрі й провідні сили, вічно з покоління в покоління поліпшують і удосконалюють соціальне питання, а воно ніяк не поліпшується, а погіршується й врешті треба хопатися за війну або революцію. І наслідки цього всього такі: **“Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне”** (Гал. 6:7). Отже вічне людське сіяння зла й пожинання зла.

Для ширшого розуміння та переконання для всіх тих, що прагнуть своєю силою та мудрістю поліпшити соціальне питання наведемо три віковічні постанови Божі:

1. Постанова Божа в самому початку, щодо

людини та її життя на цій землі: “І взяв Господь Бог чоловіка та й поселив його в Едемському раю порати (працювати) його й доглядати (пилнувати)” (І Мойс. 2:15).

2. Потвердження постанови Божої через Ісуса Христа про щоденні потреби людини на цій землі: “Хліба нашого щоденного дай нам сьогодні” Мат. 6:11).

3. Постанова, як порада Духа Святого, як людина має себе вести та як користати з Божого добра на цій землі: “А як маємо поживу та одяга, то ми задоволені будемо з того” (І Тим. 6:8). В наступному вірші цього самого розділу, говориться про те яка доля співтоваришує з тими, що ламають постанови Божі: “А ті, що хочуть багатіти, впадають у численні нерозумні й шкідливі пожадливі, що втручають людей на загладу й загибель” (І Тим. 6:9). Людина без життя за волею Божою подібна до Самсона, якому филистії вибрали очі й поставили сліпого до великого жорнового каменя якого він мусів тягнути кружляючи довкола нього.

1. ПРАВО БОЖЕ ЩОДО ЖИТТЯ ЛЮДСЬКОГО НА ЦІЙ ЗЕМЛІ

Щодо першої постанови Божої, яку сам Господь постановив відносно людини та соціального питання можна її окреслити двома пунктами: По-перше, людина має на землі працювати і жити з неї, а не загарбувати, чи привлашувати її забираючи від свого ближнього. По-друге, людина має її уліпшувати, щоб ця земля на якій працює, давала подостатку хліба й тим хлібом

справедливо ділитися зі своїм ближнім, котрий працює на іншій ділянці. Бог створив людину на те, щоб людина була благословенною у своєму власному життю й не обтяжувала нікого. Людина створена для праці — **“Працюватимеш і доглядатимеш.”** Працююча людина любить Бога і працю до якої її Господь створив і призначив. Працююча людина за правом Божим любить свою землю на якій працює й здобуває собі своїми власними руками кусник щоденного хліба. Працююча людина не йде й не заграбовує чуже добро, землю, бо знає, що це є його ближнього — сусіда. Зробити кривду своєму ближньому значить зробити її собі самому. Український вчений-письменник Іван Франко, син коваля-селянина, добрий син українського народу, народу працюючого, який ніколи не поривався на чуже добро, який вічно мусів боронитися від загарбників, сказав таке про працю: **“Праця єдина з неволі нас вирве, нумо до праці, брати!”**

Знаємо, що Бог створив людину. Перший чоловік — був ні багатий ні бідний, він був лише людиною. З бігом часу у цьому світі повстало три класи людей: аристократи, робітники й бюрократи. Між аристократами й робітниками в число робітників зачисляють й селян, що від сходу й до заходу сонця не випростовуючи своєї спини, працюють на хліб щоденний, щоб прохарчувати себе й інших. Третя група, бюрократи, що витворилися з аристократів і робітників, вона подібна до старого й знаного прислів'я: **“За яким столом сидиш таку пісню співай.”** Словник чужих слів, чи трудних слів пояснює й окреслює бюрократів ось як: **“Бюрократи є**

бездушні формалісти, тримаються мертвої букви, мають великий вплив в урядах, а де вчому безвиглядні.”

Ісус Христос будучи на цій землі, відчував горе й нужду працюючого народу не поминув у Своїй науці перебіглість бюрократів. Про них до Своїх учнів Він сказав таку приповідь: “Один чоловік був багатий і мав економа, що оскаржений був перед ним, ніби він переводить його маєток. І покликав він його, і сказав до нього: “Що це чую про тебе? Дай звіт про своє економство, бо більше не зможеш рядити.” Економ же почав міркувати собі: “Що я маю робити коли пан економство відіме від мене? **Копати не можу, просити соромлюсь.** Знаю я, що зроблю, щоб мене прийняли до домів своїх, коли я буду скинений із економства” (Мат. 16:1-4). Отже економ-бюрократ: нездібний до фізичної праці, ніби пан, соромиться просити; вихід із його важкого положення — один, шукати праці за своїм фахом де б вона не була, чи в доброго, чи в лихого пана, аби праця за його фахом. Економ згаданий у Євангелії боявся фізичної праці й соромився просити, він вибрав третє, пустився на малі прогріхи, щодо свого пана, шукаючи притулку в боржників. Вникнути глибше в соціальне питання та приглянутися до життя цієї третьої групи людей-бюрократів, застосувавши відоме прислів'я: “За яким столом сидиш таку пісню співай,” вповні окреслює роллю сучасних бюрократів: у державних, політичних і в релігійних відносинах.

Коли вернемося до класи аристократичної та робітничої то тут бачимо велику розбіжність.

Незадоволення як з одної так і з другої сторони. Багата кляса людей нарікає на робітників, що зле працюють, а робітники нарікають на експлуатацію чи визиск. Коли дійсно приглянутися справедливо до суспільно-людського життя то не лише хлібодавці й робітники є потрібні, але й бюрократи. Коли б усі люди знали Бога та жили за Його постановами, то не було б експлуатації, насильства, недовірства, ошуканьства; не було б революцій та тієї великої пропасти між одними й другими, не було б того хаосу з якого не може видрпатися сучасний світ. Люди відійшли від постанови Божої попали у дві крайності: в крайність самолюбства та зажерливості і в крайність зависти та бідноти. І ці дві крайності заколочують тихе життя мільйонам людей доброї волі та праці.

1927 року у Польщі один священик римо-католицької церкви, що зрікся духовного сану, їздив по більших містах і давав відчити на тему соціального питання. Було це в місяці грудні, одного гарного вечора у великій театральній залі де зібралося коло 2,000 людей, щоб послухати цікавої теми. Прелегент дійсно малював і висвітлював повоєнне положення та непорозуміння між пануючою й робітничою клясою людей. Він багато давав прикладів зі жорстоких революцій та перестерігав перед новим непередбаченим воєнним хаосом і т. п. В половині його відчиту один робітник поставив йому питання: "Чого то в світі є такі несправедливості, і що дала російська революція робітникам?" Достойний прелегент дав таку відповідь, ужив натурального приміру. Він попросив ув одного

старшого слухача палички. Взяв він її по середині та сказав до всіх присутніх, щоб звернули пильну увагу: “Оце аристократія” — показав верх палички — “А це біднота — шумовиння, нероби,” — показав на кінець палички, а посередині палички, що тримав у своїй руці сказав: — “А це щирі робітники та селяни” — відтак перекинув паличку кінцем до гори і сказав: “Не думайте, що революція приносить щось нового, або, що поліпшує долю робітника та справедливо розв’язує соціальне питання, ні! Революція робить одне: аристократія падає на спід, а шумовиння вилазить на верх, а правдиві робітники й селяне завжди лишаються на своєму місці й надалі лишаються покривджені.” Публіка за таке пояснення наділила прелегента рясними оплесками.

Справедливість Божа довготерпилива. Однак і вона часто каже:— Ось досі! Це досі — це смерть, що навідує людей кожного дня. Одні покидають свої несправедливо нажиті багатства, другі покидають свою бідноту та важку працю, і як одні так і другі переходять у вічність. Ідуть до тієї великої вічної справедливості, а там буде сказане одним і другим — Здай рахунок із життя!

Постанову Божу через підступ Сатани та його брехню знехтовано в Едемському раї. Від Адама до Христа віками тягнулася ця ненормальність. Соціальне питання й тодішніми людьми було не розв’язане. На горі Синай через Мойсея був даний народові ізраїльському закон, та соціальне питання все таки не було розв’язане через людський нерозум. Приходить на цей світ

Ісус Христос. Він приніс потвердження того, що було постановлено Богом на самому початку. Ісус Христос подає людям норму до введення цієї постанови в життя.

2. “ХЛІБА НАШОГО ЩОДЕННОГО ДАЙ НАМ СЬОГОДНІ” (Мат. 6:11).

— Що це могло і мало значити? По-перше, щоб людина не загарбувала всього того, що може нагарбати на тисячу літ. По-друге, що Бог Сам піклується людиною.

За що сьогодні йде боротьба, за що проливаються ріки крові, за що терплять незносимі терпіння мільйони людей по різних в'язницях та карних таборах? Чи не за цей кусник насущного хліба? Де є рятунок і вихід із цього затьмареного соціального питання? Чи не в другій постанові Ісуса Христа — Сина Божого, що прийшов на землю, щоб допомогти розв'язати це питання. Як є хтось у цьому світі мудріший і має кращі закони хай доброю волею виведе цей світ із затьмареного хаосу на добру дорогу. Христос доповнив і пояснив першу постанову Божу і коли людина годиться й приймає ці постанови й живе ними, тоді не лише себе ущасливорює, але й ближнього приводить до правди та мирного життя на цій землі.

Подумаймо, чи на правду людина так багато потребує — їжі та одягу? Чи їсть хтось на один раз замість одного фунта хліба, десять фунтів? Чи носить хтось на собі замість одної одєжі двадцять одєж? А коли би аж так, чи в цім усім лежить цілий зміст нашого життя? Чи дій-

сно тіло більше від душі? Хіба люди в цьому світі вже не здібні краще думати? Хіба матеріалістична доктрина, а враз із нею вислів, що великий збір людей ніщо більше, як маса, хіба таке поняття має перемогти в людині здорові думки та її інтелігенцію. Ні! Це не може бути! Людина є людиною, творивом Божим, обдарована: етикою, інтелігенцією, красою, здоровою думкою, людина є єством Божим, вічним і несмертельним.

Ісус Христос будучи на землі сказав Своїм сучасникам: "Ніхто двом панам служити не може... Не можете Богу служити й мамоні," це відноситься до цього де людина схильна й до чого прив'язана. Відтак: "Погляньте на птаство в повірті, що не сіють, не жнуть, не збирають у клуні, й проте ваш небесний Отець їх годує. Чи ж ви не багато вартніші за них? Хто ж із вас, коли журиться, зможе додати до зросту свого бодай ліктя одного? І про одяг чого ви клопочетеся? Погляньте но на польовії лілеї, як зростають вони, — не працюють, ані не прядуть" (Мат. 6:24-28.). В цих словах не йде мова про те, щоб людина не працювала на щоденний хліб та на одягу й на все те, що сполучене з життям, але тут говориться щоб не було захланности та зажерливости, щоб коштом свого ближнього не загарбувати майна на тисячу років. Перша й друга світові війни та жорстокі революції нашого часу переконали багатьох зажерливих людей та крайних скупарів, що накопичували й тримали в своїх руках багатство, що не приносило користі, наприклад деякі продукти, нищили, а бідні працюючі люди

примирали з голоду. Сьогодні багатьох із них так і з їхнього майна й сліду не стало.

Христова наука, щодо соціального питання мала охопити увесь світ. Він сказав до Своїх учнів: "Ідіть і навчайте всі народи... (Мат 28: 19). Навчайте вірувати й робити те в що вірується. Й тому, багатьох за не послух правді Божій, отримали справедливую нагороду — кару.

3. "А ЯК МАЄМО ПОЖИВУ ТА ОДЯГА, ТО МИ ЗАДОВОЛЕНІ БУДЕМО З ТОГО"

(І Тимотея 6:8). Від початку ери християнської аж до нашого часу Бог двома дорогами пригадує Свої постанови, щодо соціального питання. Християнам віри за допомогою Святого Духа, а всім іншим людям при допомозі християн та їхнього власного пережиття та досвіду.

Перша постанова Божа говорить, що людина має робити й як себе вести. Друга постанова як потвердження через Ісуса Христа говорить, як практично переводити Боже право в житті людини. Третя постанова за допомогою Духа Святого говорить, які наслідки, коли людина нехтує Божі постанови. Всі християне знають, що по вознесінні Ісуса Христа на небо, в день п'ятнадцятиці був зісланий Святий Дух, щоб керувати вселенською церквою. Всі християне вірують, що, Святе Письмо повстало за допомогою Святого Духа (2 Петра 1:21). На цьому місці хочу приточити кілька віршів зі Святого Письма, як переконуючі факти в порівнанні з нашим часом.

“А як маємо **поживу та одяг**, то ми задоволені будемо з того. А ті що **хотять багатіти**, впадають у спокуси та в сітку, та в численні нерозумні й шкідливі пожадливі, що втручають людей на загибелю й загибель. Бо корень усього лихого — **то грошелюбство**, якому віддавшись дехто відбилися від віри й поклали на себе великі страждання. Але ти, Божа людино, утікай від такого, а женися за праведністю, побожністю, вірою, любов'ю терпеливістю лагідністю. Змагай добрим змагом віри, **ухопися за вічне життя**, до якого й покликаний ти, і визнавав був добре визнання перед багатьома свідками” (І Тим. 6:8-12).

Вникаючи в зміст повище наведених думок, можемо сконстантувати два напрямки людського життя: нормальне що веде в напрямку до високої мети і ненормальне, що обтяжує людину й веде до загибелі. Перше, коли людина задоволена, як має одягу й поживу, при цьому змагає до того, що є нестерпиме й вічне. Друге, це дороги до збагачування, чи то коштом свого ближнього, чи через крайнє скупство, що заглушує в людині все те, що є святе й високе. Люди у цьому світі так довго не розв'яжуть соціального питання, доки не зрозуміють самої мети життя, цебто чого людина живе на цій землі? Поширюючи думки, щодо багатства, або збагачування, треба підкреслити дві можливості: можливість особиста й суспільна. На цьому тлі особистого й суспільного збагачування є невгавуюча боротьба. Коли людина збагачується особисто вона на себе стягає велику заздрість і ненависть. Заздрість, коли має вели-

кий капітал, — люди завидують і шукають дороги, щоб відібрати цей капітал; ненависть, коли багато людей працює на багату людину, як у хлібодавця, у них росте гнів, бо чують над собою експлотатора. На цьому тлі повстає революція, де поневолені та визискувані піднімають бунт, уневажнюють багатство особисте, а відтак творять багатство суспільне (комунальне) тоді повстає третя класа про яку вже була мова — бюрократія, яка рядить багатством суспільним, а пересічним людям, як не було полекшення так і немає.

Минуле і різні спроби, як поліпшити соціальне питання переконали сучасний світ, що це все не вдається. За третім пунктом щодо соціального питання мусимо підкреслити одне, що без Божої допомоги люди нічого доброго не вдіють. Третій пункт за волею Духа Святого, то є від дня п'ятидесятниці аж до наших часів, Дух Святий пригадує кожній людині:

а) Як ми маємо себе вести в цьому світі, щоб не сплямити так великого та святого ймення — людини.

б) Що найбільше потрібне людині, як користати з Божих благ і як ними ділитися зі своїм ближнім.

в) Як зберегти своє духовне життя для царства вічного та досягнути найвище багатство.

г) Яке нещастя спіткає того, хто не буде коритися Божому праву.

У цьому світі невгаваюча боротьба, боротьба за Боже добро, а не за людське. “Дні літ наших — у них сімдесят літ, а при силах — вісімдесят літ. А городощі їхні — то труд та марнота, бо

швидко воно проминає, і ми відлітаєм ...” (Пс. 90:10) Ось тут лежить ціла правда, зміст соціального питання та людського життя.

Більш для практичного й нормального людського існування на цій землі, Бог для всього людства дав дві програми, перша це Десять Заповідей Божих які дані на горі Синай для народу ізраїльського через Мойсея, друга це молитва “Отче наш,” яку дав Ісус Христос своїм учням — апостолам. Перша майже прийнята цілим світом, на якій опирається люське право (судівництво) та етика. Друга яку полишив Спаситель світу для церкви, щоб церква своїм справедливим життям та богобійністю й вірою переконала світ, що поза тутешнім тілесним життям є світ духовний — Царство Боже. Як перша так і друга сталися нічим іншим, як беззвучною молитвою, яку деякі побожні люди день-у-день повторяють бездушно своїми устами, а на ділі, що іншого роблять.

Щодо соціального питання, візьмемо лише один пункт із першої програми про святкування дня Божого, який даний людині для її тілесного відпочинку, щоб в цей день коли відпочиває людське тіло від праці фізичної, щоб душа людська могла пережити в сполучі з Богом. Увесь світ та всі релігії тримаються семиденного порядку в тижні: Право Боже наказує: “Пам’ятай день, сьомий, щоб святити його” (І Мой. 20:8). Тиждень має сім днів — шість днів для людини сьомий для Бога, цей день є днем Божого благословіння, він є днем великим, урочистим і святим. “І докінчив Бог шостого дня діло Своє, що сотворив і відпочив

на сьомий день від усього діла, що сотворив. І благословив Бог день сьомий, і з'ясував його святим: бо того дня спочив від усіх діл Своїх, які зробив і вчинив." (І Мой. 2:2-3). Отже, як сьогодні, як один пункт із Божої програми розуміє та заховує весь людський рід, що замешкує нашу землю, а відтак усі християне, що признаються до одної, чи другої якоїсь конфесії? Одна із доктрин соціалізму щодо людської праці та життя, ділить одну добу на три частини, а саме: — 8. год. праці, 8. год. снання, 8. год. відпочинку. Тиждень має 168 годин: — 56 годин праці 56 годин снання, 56 годин відпочинку. За соціальною програмою для служіння Богові, як своєму Творцеві не полишилося для людини ані одної години. Бо цих 8. годин відпочинку, людина використовує для різних особистих справ. Крім цього відпочинок не є служінням Богу. Хіба за новими здобутками, що соціальний світ здобув від хлібодавців у яких працює робітник, то є 40 годинний тиждень праці. Отже лишається, як для хлібодавця так і для робітника 16 годин, які цілком вільні. Питання на що й для якого діла, як один так і другий ці години зуживає? Загально, відомо, що не на служіння Богові й не на святкування дня сьомого, як дня на служіння Господеві. Якже ж тоді соціалістичний світ розв'яже соціальне питання?

В теперішньому часі можна бачити не лише в країнах де не приписують великої ваги до "Десять Заповідей Божих," а ігнорують їх, але навіть у християнських країнах можна часто бачити, що як раз у цей самий час де

люди мали би бути зібрані для прославлення Бога, — вони перебувають при фізичній праці не лише при такій, що сполучена з державно-суспільним обов'язком, але й при кожній особистій господарчо-домашній праці, що дає буденний заробіток.

Підсумовуючи це все, знову мусимо звернутися до Святого Письма, щоб мати ясну й виразну відповідь про невдачу в роз'язанні соціального питання. "Звідки війни та свари між вами? Чи не звідси, — від ваших розкошів, що вони в ваших членах воюють? Бажаєте ви — та й не маєте, убиваєте й заздрите — та досягнути не можете, сваритеся та воюєте та не маєте. . ." (Як. 4:1-2). Це свята правда, якої ніхто й жодними аргументами не може збити. Вона не є сьогоднішня, щоб її люди не знали. Вона вже має за собою цілі століття. Проте сліпі не бачать, а глухі нечують і товчуть головами свого розуму в стіну соціального питання, а воно мовби з найтвердішого каменя ніяк не дається розбити.

Люди, що хочать розв'язати соціальне питання без допомоги Божої, подібні до людини, що хоче бути музикантом — не маючи слуху, співаком — не маючи голосу. Така людина може провести весь вік у найкращій школі, й витратити все своє майно й не осягне бажаної мети.

Майже весь світ: християнський, жидівський і поганський признають Святе Письмо — Біблію за найстаршу та найбільше почесну книгу, яка говорить про сотворення світу — нашої землі, та про все що ми бачимо на ній. Вона говорить

про сотворення й розвій людини, що вирізняється від всього іншого творива з її всесторонніми здібностями й прикметами. Вона говорить про великих людей як вчителів — пророків, що були обдаровані Божим знанням, щоб вчити й перестерігати інших людей, щоб жили рівномірно й справедливо на цій землі. Коли ми в цій книзі читаємо про таку пересторогу, яку висловив пророк Міхей 750 літ перед Христом, то нас просто дивує, що його слова в житті людському майже дослівно сповняються. Візьмемо лише один малий виняток, яким він дорікає за несправедливість щодо соціального питання своїм сучасникам: “Позаяк багаті, що сповнені несправедливістю, а осадники, що неправду говорять, і язик їх зрадливий в їхніх вустах, то й Я покараю тебе невилічимо за гріхи твої. Будеш їсти, та не наситишся, — пуста буде посеред тебе; будеш ховати, та не заховаєш, а що приховаєш, те віддам мечеві; будеш сіяти, та жати не будеш посіву; будеш видавлювати оливини, та оливою не будеш мастити; видавиш виноградний сік, та пити не будеш” (Міх. 6-12-15). Ці слова читають люди різного стану та знання, цілі сотки літ. Читають люди духовного стану, студіюють високо вчені, в нашому часі читають майже всі пересічні люди, бо ця книга виходить із великих біблійних видавництв, сотками й тисячами примірників і розходитьсь майже по цілому світі. Читають і бачуть, що написане сповнюється майже дослівно. Бачуть і переконуються, що люди які наживають свої багатства несправедливо, в непередбачений для них час, тратять не лише то

що накопили, але часто тратять і власне життя.

Мільйони людей карають самих себе і то безмилосердя за цей один гріх, — гріх несправедливості. Ця несправедливість про яку підкреслив свого часу пророк Міхей, і в нашому часі в людському житті знаходить притулок на кожному місці. Люди, що йдуть своїми дорогами, а не Божими, вічно голодні, не насичені, і вмирають із тілесного й духовного голоду. Будують дома — не мешкають в них, засівають поля — не збирають урожаю, заховують скарби — не користають з них, часто змушені лишати все та й іти в світ за очі.

4. НАИБІЛЬШЕ ЯСКРАВІ Й ДОШКУЛЬНІ ПРИКЛАДИ.

Гріх несправедливості насліпо пхає людей у кут безвихідного матеріалізму, в якому людина забуває про те, що її зустріне завтра? Таку недолю прийшлося пережити в нашому часі деяким народам, а особливо: українському, жидівському і німецькому.

Український нарід у першій світовій війні, в часі її розвалу, довіряючи більше несправедливості, як правді, слухав насліпо демагогічно-іллюзійних кличів, що ніби хтось таки на його рідній батьківщині дасть йому землю і волю. Несправедливість є найбільшою обманною, вона часто веде не тільки одиниці, але й цілі народи мильними дорогами. У кожній країні, чи в народі, люди за своїм фахом діляться на певні групи: на хлібодавців і бюристів, і робітників

та селян. В сучасному часі у вільних країнах, хлібодавці цебто фабриканти в більшій і в меншій господарській продукції і селяне є не залежні, але бюристи і робітники завжди залежні. Отже час-від-часу між вище наведеними групами людей є певна розбіжність і така розбіжність часто є перешкодою до полішення соціально-суспільного життя. Саме в часі розвалу якоїсь першої ліпшої імперіялістичної держави не виховані й не підготовлені народи втрачають землю і волю. Така несприятлива доля зустріла в догідному часі і український нарід. Тому, що одна група людей думала за владу та володіння над всіми, друга думала про вигідне служіння у першої, а третя й четверта користаючи з революційної анархії, тягнула, що могла, переважно суспільне майно, щоб збагатитися. А несправедливість приглядаючися до всього платила й платить несправедливо всім не розглядаючи різниці.

Жидівський нарід, який за свою духовну та соціальну сліпоту в 70-му році по Христі, зістав жорстоко покараний і розігнаний по цілому світі, на безпритульне скитання. Частина цього народу знайшла місце в Іспанії, але й там не прийшлося довго побувати. Ввесь час не мали спокою й за свою духовну помилку були переслідувані, а відтак 1492 року прогнано їх із Іспанії. Відтак доля їх закинула аж до середньої Європи де знайшли приютний притулок між народами: українським, польським і білоруським. Цей народ свого часу за Святим Заповітом був благословений Богом, благословений на те, щоб інших благословити. Вони

знали від віків Святе Письмо, як світильник, що світить людям на дорозі до пізнання Бога. І, коли вони поселилися на новому місці життя, замешкуючи міста та села, а відтак зжилися з людьми, вони не дбали про те, а навіть і не думали, щоб людям щось сказати за Боже світло, але вони провадили торгівлю отруйними напоями та різною нікотиною, що затемнювало й руйнувало людський розум і добробут. І за кілька століть вони прийшли до великого багатства. В них не було співчуття та милосерддя й не боліло серце, як із їхнього шинку виходив чоловік (ближній) отруєний до безтями алкоголем, падав і розбивав голову об мури корчми. Часто ставав нуждарем і жебраком а бідна жінка й діти ниділи в нужді й умирали з голоду. Вистачить прочитати українського новеліста В. Стефаніка одну новелю під заголовком: "Лесева Фамілія," щоб бачити образ життя українського селянина на Покутті. Маленький уривочок із цієї новелі де мати приказувала хлопчикам (дітям), щоб били бучками батька за те що ніс остане збіжжя, яке мати заробила в поміщика, а батько ніс до корчми. — "Андрійку, синку лише по ногах, лише по ногах, най вам хлібець по жидях не розносить. Так бийте абисте ноги поломали. На каліку то ще заробимо, але на піяка ми не годні заробити!" Прийшла друга світова війна і пророцтво пророка Міхея на цьому народі наче б дослівно сповнилося. Набули великі й гарні камениці (будинки) — в них не мешкали, набули золото, срібло й різні дорогоцінності — мусіли зі всім розстатися. І за гріхи несправедливости та захлапности заплатили своїм власним около 6,000,

000 мільйоновим життям. Чи то не свідoctва для цілого світу, щоб не йти подібними дорогами, а триматися Божої справедливості.

На третьому місці маємо живий приклад в нашому часі долю німецького народу. У XV-му столітті німецький нарід був рушієм до реформації. Перший пробував при допомозі Святого Письма справедливо розв'язати соціальне питання. По кількох століттях християнського життя та боротьби дійсно цей нарід прийшов до найкращого розвою господарчо-політичного й релігійного, але знехтував цінними здобутками євангельського життя й себе дав звести фальшивим пророкам сліпого раціоналізму. Замість Бога та Його правди почав себе ставити на першому місці, що німецький нарід є вищий від інших народів — наднародом, що йому належить керувати світом. Правда, що не весь нарід так думав, але частина заволоділа силою і своєю фальшивою наукою та тактикою заплямила інших. І цей жахливий експеримент коштував мільйони жертв, тисячі вдів, сиріт та калік, що ціле життя будуть оплакувати свою долю. І ціла країна зістала зруйнована, а нарід лишився в нужді та заплямлений у чужій крові.

Всі людські спроби, якими б вони шляхами не йшли, якби вони не розв'язувалися, хочби з найбільшою досконалістю, все ж соціальне питання без глибокої віри й любови до Бога й людини як ближнього не буде розв'язане. І дармо цей світ бідкується й хапається за різні способи, без правди та Божого світла не дійде до бажаної мети. Ісус Христос, коли ще був у людському тілі на цій землі, у Слові Своїм — Євангелії сказав: "Без Мене нічого чинити не

можете ви" (Івана 15:5). Правда є багато дечого, що люди роблять ув Ім'я Боже, але ніколи за волею Божою. Робити щось за волею Божою треба понад все любити Бога, любов людини до Бога, допомагає людині пізнавати й любити свого ближнього — людину.

Люди зі своїми соціальними проблемами та доктринами, які хочуть своїм власним розумом розв'язати соціальне питання, подібні до малих діток, що сидять довкола великої хлібини й хотіли би їсти, але не мають ще можливості та способу, щоб врізати по куснику, вони безрадні ніяковіють і доходять до плачу. Наша земля є дуже багата та розкішна, вона багата на різного роду рослин, звірят, птиць та риб, що заповнюють ріки та моря, це все Бог дав людині, зробив її паном над усім. Крім цього Бог наділив людину розумом і дав людям спеціальні здібності, так, що при господарчому розвої й удосконаленні наша земля почала б видавати в стораз більше добра від її нормального стану. Однак на землі за її добро, між людьми боротьба, ненависть і жорстокість та зажерливість, у викиданню цього земного добра один в одного, неначе б вона завтра перестане це добро та багаство давати.

Отже з вище наведених думок лише де-не-де що дотичать великого питання над яким майже весь світ, цебто люди, сушать свої голови й уживають різних способів, щоб його розв'язати, а воно немов зачароване стоїть на мертвій точці. Його не розв'яже сучасний затьмарений людський розум. Воно належить будучності. Воно належить до розв'язання — людьми віри в сполучі з Богом.

РОЗДІЛ V.

Християнські та світові дороги

Коли Христос — Спаситель світу, прилюдно виступив зі Своєю наукою, то тодішній світ не був кращий від сьогоднішнього. Люди жили в темряві й ходили манівцями, як релігійно так і політично. У людському житті того часу не було, ні добра, ні чести, ні справедливости. До тодішнього світу Христос сказав такі слова: — “Я — дорога, і правда, й життя. До Отця не приходять ніхто, як що не через Мене” (Івана 14:6). Бог є любов, добро, правда і справедливість. Дорога до добра та до християнської й світової справедливости — Христова Євангелія.

Дороги якими ходить теперішній світ та деякі християне, добра не було й не може бути, тому, що багато людей потурають злу неначе би зжилися з ним і не думають які наслідки можуть бути? А ще гірше, що не бракує й таких яким байдуже, що роблять — зло чи добро? Багато християнських і світових ідеологів та теоретиків, можна б сказати не цураються Євангелії, час-від-часу цікавляться й підходять до неї, але часто зі своїми особистими поглядами, — підійшовши близько, як до свята-святих — самої правди, зобачивши вимоги справедливого християнського життя, змушені відходити тихцем і йти далі своїми дорогами. Також не бракує й таких, що Божу правду й науку, перекручують, або пристосовують до

своїх поглядів та вимог.

Евангельська наука вимагає справедливости. Християнство без справедливости, робить шкоду не лише високим принципам Христової Євангелії, але й самому собі, й тим самим не має сили боротися зі злом яке поневолює людину. Коли б християне спромоглися на те, щоб заховати чесноту та справедливість, тоді подібних прикмет мали би право вимагати й від інших людей. Христова наука не є лише для самих християн, вона обов'язує до виконання її, всіх людей — цілого світу. В цім випадку християнство є передовою силою — авангардом, щоб допомогти світові до кращого й ліпшого життя. **“Ви — сіль землі. Ви світло світу”** (Мат. 5:13-14). Люди не могли б жити без соли й існувати без світла. Християнство — потрібне світові! Сіль береже багато річей від розкладу й надає смак. Світло сонця не тільки світить, але й гріє. Коли теперішнє християнство не може спромогтися на спільну силу, щоб стати в обороні правди та справедливости, то лише тому, що християнство частинно звітріло, а темні хмари затемнюють християнське світло. І Проте Христос і Його наука та сама: — **Він — дорога, і правда, й життя.**

XVIII й XIX ст., то час сіяння релігійно-політичного і біологічно-людського й тваринного баламутства, яке сучасність мусить пожинати. Дарвін та його прихильники (1809-1882), навчали, що усі види живих істот, що існують сьогодні походять від видів тварин, що існували давніше на нижчих ступеннях свого розвитку. (Єволюціонізм). Модерна зоологія й антрополо-

гія, навпаки, спираються на протилежну думку: людина репрезентує не вищий, а нижчий ступінь розвитку, що вповні погоджується зі Святим Письмом. Дарвіністи виступали проти ієрархічного погляду біології. Наш час перевівши ревізію, вертається назад до ієрархічного погляду, відкидаючи придуману еволюцію. Сучасні дослідники природи, вираховували, що на землі існує яких 400,000 родів створінь. І все на світі лишається не змінне: людина — людиною, малпа — малпою, віл — волон, а пес — псом і т. д.

Послідовники дарвінізму, полишивши еволюцію, пішли впротилежу криву дорогу, забуваючи про Божий порядок, почали думати про продовження віку людського на цій землі: Бровн Секар (1889), І. Мечніков (1870), А. Богданов і О. Богомолець і інші. Всі вони думали й робили експерименти стараючися, щоб продовжити людський вік на цій землі, але їхні методи не дали найменших успіхів. Навпаки: Мечніков робив досвіди на звірятах і на собі перещіпаючи статеві залози, проте сам ледь-ледь дожив до 60 річного віку. Богданов взявся за інший метод — переливання крові але й ця метода не мала успіху, бо сам Богданов загинув від своєї методи, помилково переливши собі кров, людини, що була хвора на малярію. На кінець, Богомолець (з походження українець) переконався, що всі методи маловартісні прийшов до природно-натурального висновку: в міру їсти, споживати ярини й рослинний товщ, м'яса їсти щонайменше, як можна то й цілком не їсти, а один день у місяці нічого не їсти. Не вживати алкоголю та нікотини й чергувати фізичну

працю з розумовою і т. д. Сьогодні вже мало-хто думає, щоб жити 120 або 150 літ, бо страх смерті — непевність про завтра гонить за кожною людиною.

На політичному полі не мало лиха спричинили доктрини — раціоналізм і вільнодумство. Коли би християнський світ був тримався євангельської науки й нею важив людське життя, то напевно не було би й вимог у шуканні нових доріг, а коли би й були виникнули, то не були б такі реакційні та жорстокі. Середньовічний політичний і релігійний деспотизм зродив гуманізм і реформацію, з повстанням реформації прийшла воля й демократія, а де воля там не бракує й таких, що волю надуживають. Нові течії, які повстали на здобутках реформації — марксизм і ніцшенізм. “Нью Йорк Таймс” ці нові течії висвітлює в цей спосіб: “Марксизм і ніцшенізм є передусім доктринами, що вважають за основний фактор — тяжіння до влади й це поєднує обидві теорії.” Однак у сучасному часі, як вже на іншому місці підкреслено, це тяжіння охоплює майже усе сучасне людство, не тільки на політичних постах, але теж і на релігійних.

Згадуючи вісімнадцяте й дев’ятнадцяте століття, особливо дев’ятнадцяте, не можна поминути та не згадати про те, що то був час де дух реформації, дух боротьби зі злом почав помалу пригасати, а запалювались і росли деякі релігійні й політичні течії. Європа, а в ній і Німеччина, була рушієм до духовної культури, цивілізації й добра, а рівночасно гоном до сліпого егоїзму та зла. Євангельська наука Мартина Лю-

тера провадила людей до віри в Бога й боротьби зі злом. Філософія, Е. Канта провадила людей до розуму, щоб розумно вірити й перемагати зло. Філософія Ф. Ніцше провадила німців поза межі добра і зла.

Треба мати на увазі, що тодішнього часу, коли в Європі в деяких країнах панував панщизняний лад, люди ділилися на дві класи: на пануючих і підвладних, часто безграмотні й без права голосу. Зате багаті, заможні мали можливість йти до вищих шкіл і досягати високу науку, а відтак займатися різними ідологічними поглядами. В той час у західній Європі де почав пригасати дух першої реформації, почали повставати: в Німеччині — Пієтизм, Гернгутизм, в Англії Баптисти й Методисти; опісля реформаційно-обновлений рух промостив собі дорогу й до східної Європи. У східній Європі займає чолоне місце український філософ Гр. Сковорода, знаючи добре декотрі західні мови, а особливо німецьку. Він був людиною глибокої віри в Божу любов, а відтак основник так званої філософії серця. Пізніше у північно-східній Європі почав цікавитися євангельським рухом російський письменник граф Л. Толстой. Його погляди були дещо відмінні від інших, він не вникаючи глибше в зміст Святої Євангелії — навчав і поширював: “Не протився злу.” Як він розумів цю думку і для чого покликався на неї та що мав на меті це справа інша. У західній Європі де злі духи втілювалися в доктринерів матеріялізму — навчали “Поборюй зло злом.” Відтак на американському континенті де повна демократична свобода, були двері відчинені,

і для добра, і для зла. Тодішній світ не передбачував, які з такого сіяння будуть жнива? Доперва 1914 р., то рік де зло розпочало свої жнива на розмірі світового масштабу, і ці жнива ще й досі не закінчені.

Коли Ісус Христос у Нагірній проповіді сказав ці слова: "Не протився злому..." (Мат. 5:39), то не йшла мова про диявола, але про людину — ближнього, то значить, щоб люди жили в мирі, а коли б аж зайшло щось, то щоб не шукали пімсти, але пробачили один одному та й жили в згоді. Що так, а не інакше на це маємо вистачаючу відповідь: коли спокусник — сатана на пустині підійшов до Ісуса Христа, щоб спокусити Його, коли в третій спокусі, давав Христові царство й багатства цього світу (хоч то й так не його), й зажадав, щоб Христос поклонився йому, то Син Божий дав йому одверту відповідь: — "Геть від Мене сатано!" (Мат. 4:10). Зо злом не можна нав'язувати контакту, або злу потурати.

Історія реформаційно-євангельського руху з середнього й пізнішого часу, згадує про двох віруючих людей, що були перейняті євангельськими поглядами: з багатого роду та з графськими титулами: російський граф. Л. Толстой і німецький граф. Н. Зізендорф. Тому що тут йде мова — "Не протився злому," хочемо навести маленьке порівняння. Як декотрі значні люди, що були перейняті євангельськими поглядами, цю думку розуміли?

Граф. Л. Толстой (1828-1910), як письменник і філософ мав не малий розголос не тільки в своїй країні, але й в інших. Євангельську думку

— “Не протився злему” часто підкреслював і поширював. Питання, чого і для чого? Відомо, що він був людиною багатою, посідав кілька великих фільварків із тисячами моргів (десятин) землі, де працювали сотки поневолених людей у панщизняному ярмі. Хоч панщина 1861 року була знесена, однак доля рільничого робітника мало що поліпшилася, проте Л. Толстой вдавав убогого чоловіка а навіть порівнював себе до аскети, і тим побільшував свою популярність. Коли до нього дехто із бідних звертався з проською про якусь допомогу то він відповідав: — “У меня нічево нет, всьо что есть это собственость моей жени.” Проходив мимо того, що Апостол Павло пише: “Бо чоловік, головою жінки,” а не жінка — чоловіка. (Еф. 5:23).

Граф. М. Зізендорф (1700-1760), що жив на стороків скорше інакше розумів — “Не протився злему.” Коли австрійський цісар Фердинанд, при допомозі католицької акції, з великою військовою силою переміг на Білій Горі 1620 р. гуситів — чехів, від тоді багато чеських євангеліків, мусіли скитатися по чужих країнах, як безпритульні скитальці. Граф Зізендорф бачив їхню недолю й прийняв їх на свою землю де вони поселилися й жили, як громадяни — власники. Відтак Зізендорф, опісля покінчив богословські студії й став їхнім проповідником. Він став в обороні тих, котрим зло заподіяло багато лиха. То доцільне розуміння — “Не протився злему.”

В Новому Заповіті є дві речі, що потрібні для віруючої людини: духовність душі і чистота

серця: “Що вродилося з тіла є тіло, що ж вродилося з Духа є дух” (Івана 3:6), і “Блаженні чистого серця, бо вони будуть бачити Бога” (Мат. 5:8). Людина ніколи не може любити ближнього, як не любить Бога і навпаки, і не має сили, щоб робити добро, а боротися зі злом. Людина віри живе в тілі, й ціле життя є під проводом Божого Духа — перемогає зло, а не потурає йому.

У четвертому, як кінцевому розділі насуваються як доповнення ще такі думки: (1.) Загальне світове й християнське положення (2.) Людське прагнення та відблиски в шуканні правди, (3.) Проби місійні, щоб допомогти, дійти до правди, (4.) Царство Боже, (5.) Тисячолітнє царство, (6.) Віра як основний пункт. (7.) Новий Заповіт.

1. ЗАГАЛЬНЕ ХРИСТІЯНСЬКЕ Й СВІТОВЕ ПОЛОЖЕННЯ

Коли йде мова про зайву боротьбу в цьому світі, про соціальну несправедливість та про недостачу духовного життя в християнстві, то це говорить з історичних фактів, а відтак наші часи самі за себе говорять. Ми бачимо які великі труднощі в мирному житті між людьми і як тяжко дійти до справедливости. Ми переконалися, що жодна людська сила, ідея, програма, чи влада не спромоглися на якийсь ясний та рішучий крок, щоб у цьому світі завести порядок, такий порядок, щоб ніхто не був покривджений, а всі люди були задоволені. Ми пережили всевладний: російський, німецький, австрійський та інші монархізми. Ми скошту-

вали по розвалі першої світової війни європейський революційний анархізм. Відтак прийшлося пережити італійський фашизм, німецький нацизм та всякого іншого рода соціалізму та демократизми. Тепер стоїмо на грانی між двома великими ідеологічними світами — лівого соціалізму й правого демократизму. Що зробить християнський світ, чи пробудиться зі свого духовного сну, чи протверезиться і яке займе місце це питання?

Щодо науки Христової та фундаментально-ортодоксійного християнства, яке цю науку одтримує, воно було справедливо народжене, за волею Божою, воно пережило й переживає свої віки в боротьбі зі злом і прийде до останньої перемоги. А те, що були, чи є деякі ухили в християнстві, наприклад, що пануючі церкви свого часу силою наvertsали людей до церкви, або, що сьогодні приймають до церкви у несвідомому віці, або не відроджених людей крайні сектантські течії, що силоміць пхаються в старожи́дівські, чи в поганські релігійні культу, то тим ще не можна доказати, що саме християнство стратило силу, або немає сили до свого буття. Христос, основоположник церкви Сам запевнив, що Його Церква непереможна: “І кажу Я тобі, що Петро ти, і на скелі оцій (на вірі твоїй) побудую Я Церкву Свою, — й сили адові не переможуть її” (Мат. 18:18). Як вже де-не-де вище було згадано, що наука Христова, а з нею й християнство було великим рушієм сучасної науки й цивілізації, тим самим ми маємо стопроцентову віру й надію, що при допомозі Христової Євангелії християнство при-

йде до оновлення, а з ним оновиться цілий світ.

Сьогодні ще маємо три головні релігійні напрями: буддизм, магометанізм і християнство, а відтак марксо-матеріалізм, який має замір поконати перших три, а створити нову релігію чоловіко-божеську. Однак матеріалістична релігія так довго може існувати, як довго існує її держава. Падає держава, зникає мов тінь і чоловіко-божеська релігія.

В чім є сила, міць і непереможність християнства? Християнство народжене й кероване найвищою вічною силою, якою є Бог і тим самим християнство є непереможене і вічне. Перший пункт Віровизнання Української Єван.-Бапт. Церкви яка є частиною Вселенської Церкви звучить так: "Ми віруємо в Бога Отця, що сотворив небо й землю, усе видиме й невидиме, що Він є: вічний, всемогутній, премудрий, всевидючий, всюдиприсутній, і необмежений у Своїй творчості, славі і силі." Релігія без віри в Бога як Творця, і Ісуса Христа як Сина Божого — Спасителя світу, і Духа Святого, що є проводом у християнстві, лишається самою назвою — релігія. Релігія без віри й надії на вічне існування людської істоти та в справилівість Божу, така релігія є тривожна й не може задоволити людської душі й не має сили, щоб допомогти в оновленні цього світу. Є деякі люди, що байдуже відносяться до релігії, проте вони часто підкреслюють і кажуть: — "Дві речі є в житті, які тривожать і не дають спокою людині — це смерть і вічність." Дійсно ці дві речі для кожної людини є жахливі. Віч-

ність по за вірою в Ісус Христа як Сина Божого, — є тайною нерозв'язаною й закритою. Людина в цьому світі може багато дечого зробити, може з найгіршої небезпеки звільнитися, може багато девчому викрутитися, перехитрити і т. д., але коли йде мова про смерть та вічність тут нічого людина не може зробити. “І як людям положено вмерти один раз, потім же суд” (Євр. 9:27).

Коротке порівняння загально-релігійного і політичного світу. Буддизм навчає, що людина зі злими примхами у своєму житті, — по смерті, душа такої людини мусить пережити певну мандрівку, навіть мусить втілюватися в деякі звірята для очищення, а по певному часі знову з народженням першої ліпшої людини втілюється для нового життя. Магометанізм навчає (сьогодні дещо реформується), що людина може досягнути життя вічне (рай), коли своє життя присвятить і положить за підбиття та впокорення інших людей до магометанської релігії. Марксо-матеріалізм навчає, що людина ніщо більше, як матерія (твориво бездушевне) як звірина, що надається для виконання якоїсь одної, чи другої цілі, а відтак умирає, враз із смертю зникає й її слід.

Теперішній світ, світ двадцятого століття знаходиться в такому положенні про яке ясно й виразно говориться в 24-му розділі Євангелії Святого Матвія. Це місце наводиться не тому що є звичай підкріплювати якусь працю біблійними місцями, але, що таке положення мимо нашої волі в теперішній час у цьому світі існує:

а) **Причина зла** — “Повстане багато фаль-

живих пророків, — і зведуть багатьох" — (Мат. 24:11).

б) **Безнадійне положення** — "І через розріст беззаконства любов багатьох охолоне" — (Мат. 24:12).

в) **Вузька дорога й боротьба** — "А хто втерпить аж до кінця, — той буде спасений" — (Мат. 24: 13).

г) **Перемога Євангелії** — "І проповідана буде Євангелія оця Царства по цілому світві, на свідоцтво народам усім. Й тоді прийде кінець" — (Мат. 14:14).

2. ВІДБЛИСКИ В ШУКАННІ ПРАВДИ.

Те, що все людство з напруженням чекає якогось порядку, мира та спокою на землі, то про це свідкує відгомін в науковому світі та в пересічних людях, але не всі докладають до цього старання. Одна частина людей, що добре думає й докладає усіх сил, щоб дійсно щось зробити, щоб у цьому світі була якась справедливість та правдиве життя. Друга частина, люди яким байдуже, який світ буде, йде за нахилом не звертаючи уваги, чи він добрий, чи лихий. І ця друга переважаюча більшість, час-від-часу стається жертвою різних ідеологічних галапасів, які не рахуються ні з людською честю, ні з життям. То, що теперішній науковий світ випрягається з раціоналістичного ярма та йде до вільности духа, звертається до відвічного джерела — Бога, то це дається спостерігати з сучасної преси, журналів та книжок. Для переконання, що світ пригтовляється до духовного

відродження, наведу де кілька фактів із сучасної преси.

Криза гуманізму:

Останні десятиліття історії людства характеристичні глибоким занепадом гуманізму і людяності. Ми звикли звати це кризою суспільної загально-людської моралі, зокрема християнської моралі.

Роздумуючи над цим, ледве чи сміємо науку Христа — цей абсолютний ідеал християнської моралі — порівнювати із сумною сучасною дійсністю. Цей занепад без сумніву зумовлений діянням багатьох суспільно-громадських чинників і явищ у процесі розвитку людства, особливо розвитку цивілізації, науки техніки, часто радикальної ломки соціальних взаємин, тощо. Життя страшенно ускладнилось і утруднилось.

Насамперед, чи криза справді існує? Так, безперечно існує. Але ми її не можемо розглядати як цілком самостійне явище, а лише як явище революційної доби, як часткову і тимчасову функцію переходу людства на вищий щабель організації суспільства.

Огляньмося трохи назад і пригадаймо собі, чи людство вже не переживало подібних криз раніше? Хіба “культ Розуму” не був зовнішнім виявом кризи християнства під час великої Французької революції? А всеж таки християнство вернуло свої втрачені позиції, відродилося, хоч світ і не вернувся до Февдалізму.

Ми ще не в стані збагнути нашу добу. Ми не знаємо, що оці революційні події, потрясення, руїни, моря людської крові і океани сліз — в решті решт принесуть. Напевне це ще не

буде той вимріяний лад, при якому люди вже більше не будуть боротися між собою, але всі свої творчі сили скеровуватимуть на загальне благо.

Віriamo, що найбільше зло сучасного світу — національна і соціальна нерівність, що спричинює найбільше злоби, запеклої боротьби — буде нарешті подолане.

Християнство для нас — найвища вартість. Християнство першоджерело людської особистої гідності; та обставина, що всі люди перед Богом рівні, стала моральною підставою демократії (“І царята і старчата — Адамові діти.”) Треба дбати і боротись за те, щоб люди зрозуміли, що християнська мораль християнське вчення — є загально обов’язуюча норма.

Не можна, наприклад, думати, що коли одиниці не вільно красти, то нації чи державі — це робити вільно. Коли ж ми станемо на цей принцип і погодимось, що християнська мораль має зобов’язувати не лише окремі одиниці, але й одиниці збірні (нації, класи, держави), то щойно тоді знайдемо той правдивий критерій до розуміння, наприклад, хто в тому чи іншому конфлікті був напасником; і щойно тоді ми справді побачимо, наскільки свята і справедлива є наша боротьба за незалежність і соборність.

Насамперед твердо засвоїти собі, що десять заповідей Старого Заповіту і вчення Христа — це ті моральні норми, яких мають дотримуватись всі люди у всіх проявах життя. Приймавши цю аксіому — вслухайтесь у великодні дзвони радости: може ще незабаром прийде Великдень Великоднів — Воскресіння України.

“Українські Вісті.”

Заклик до письменників: “Панове письменники й критики, — пишть про ідейно чисті, як сльоза, змагання нашого народу до волі, про його віру в перемогу Правди, про його етичні засади в житті і в боротьбі... , бо тільки християнська обнова зможе врятувати людство, а з ним і нас.” “Не діля.”

Криза і вихід із неї: “Бо великі люди сьогоднішньої доби однозгідно заявляють, що криза теперішньої людини — це передусім моральна криза, що людство можна врятувати тільки тоді, коли знайдуться ще в світі такі народи й держави, які не посоромляться стати на засади християнської етики.” “Не діля.”

Тайни природи і тайни вічності: “Сьогоднішні вчені свідомі, що світ є повен незглиблених тайн, а найновіші досліді вповні підтверджують деякі місця Святого Письма, які викликали глузування й посміх попередніх генерацій, що вірили у всесильність людського розуму. Зрозуміння правди, що на безконечнім шляху до пізнання зробили ми щойно декілька кроків. Це зрозуміння мусить учить правдивої скромності, яка є передумовою правильної життєвої постави людини, що мусить у вічних правдах шукати своєї цілі й черпати з них віру й сили до змагання за здійснення цілей.” “Ч а с.”

“Віровизнання на боротьбу за мир”— “Людство конче потребує морального оновлення, піднесення, взаємного порозуміння, співпраці, толеранції і любови до свого ближнього. Тому

віровизнання скеровують усі свої сили на те, щоб підняти дух, віру і любов серед людей, внести спокій і безпеку для остаточної перемоги доброї волі.” “Українські Вісті.”

Потреба героїв віри: “І тому з цілою рішучістю і свідомістю твердимо, що не зважаючи на тенденції соціального нівелювання, наш час, як ніякий інший, потребує великих душ, мужніх обновителів і реформаторів ідеї й героїв віри, бо тільки через них зможуть обновитися зганьблені людські цінності, та зможе віднайти себе заблукана людина.” “Ч а с.”

Шляхи ідеологічних блукань: “Але стомлене довгою блуканиною на ідеологічних шляхах і виснажене хаосом життя та його затяжним безглуздям нинішнє людство шукає нових більш надійних та ближчих до правдивого абсолюту шляхів і ось так натрапляє на старі, занедбані стежки, починаючи знову цікавитись проблемами основ духовного буття людини — проблемами етики, моралі, релігії.”

“Українські Вісті.”

Переміна в науці: “Наука дотепер залюбки виходила від своїх тез, і підтягала життя-буття під свої апіорні концепції. А це засліплення. Відколи найновіша фізика, досліджуючи атоми, дійшла до революційних відкрить, відтоді в науковому світі наново стало оживлюватись переконання, що природа куди субстельніше й дивніше збудована ніж люди заздалегіть уявляють собі. Тому об’яв природи і в світі і в людині — набрав великої ваги.” “Краківські вісті.”

Ганді та сучасна цивілізація: “В такій псевдо-цивілізації виховуються народи так, що сильні держави не помагають слабшим, але сильні нації кидаються на слабших, як хижі звірі і роздирають на шматки без жодного співчуття і сумління. Тому в такій атмосфері не може розвинутися ні правдиве християнство ні демократизм, ані вищого типу цивілізація.”

“Канадійський Ранок.”

Порівняння Старого Заповіту з Новим та сучасне Християнство й Будуче Призначення.

В періоді Старого Заповіту праведні люди коли кінчали своє земне життя, то вірили, що вони йдуть на лоно Авраама, щоб бути з Авраамом.

В періоді Нового Заповіту, по жертві христій і воскресінню Христовім віруючі, котрі кінчають своє життя відходять щоб бути з Христом в раю. (2 Кор. 12:1-6; Діян. 7:59; Йоан. 14:1-3; Фил. 1:23; 2 Кор. 5:1-5).

Змішання Слова Божого, що відноситься до положення і Заповітів та обіцянок Ізраїлеві й Церкві, є страшним хаосом в який попали Суботники і Русалісти та інші, що знехтували правила розуміння правильно Святого Письма, і це є великою шкодою для мільйонів людей, бо це поширює ересь, а ересь є великим гріхом перед Богом. Ті що не мають страху Божого роблять це з великою байдужністю.

Отже Ізраїль і Церква мають собі осібні назначення. Ізраїль є земною інституцією а Церква є небесною і тому вона відділена від

світа, й за те вона мусить терпіти та переносити гонення від світа цього. Церква повинна стояти при своїх принципах і не приладжуватися до віку цього. Не будувати коштовних мільйонових церковних будинків, не устроювати півмільйонових органів та наймати високоплатих співаків, заводити всякі принадні люксові музики, щоб все було подібне до театру та якоїсь вистави і так принаджувати людей до Христа, на це Церква немає поручення від Господа. Її поручення нести свідоцтво Словом і ділом про життя теперішнє в Христі і надію будучого життя. Хоч Церква мусить мати місце для зібрань, і місця для вишколювання місіонарів і пасторів та вчителів, але вона не мусить забути свого покликання, що вона винна Євангелію цілому світові, і для чого вона повинна ужити всі зусилля, а не на зовніші прикраси та на особисті вигоди, і тому занепад в церквах в наші дні. Тому мільйонові будинки майже порожні, тих високоплатних співаків нема вже кому слухати, бо театри ведуть компетенцію і дістають більше слухачів, а ораторів вони де не будь послухають, бо лекторів багато тепер появилось, а релігію люде тепер можуть мати через радію і тому занепад в церквах, їм треба вернутися до Ново-Заповітних принципів приписаних для Церкви, та відновити свідоцтво, яке поручено Церкві, й стати агресивною інституцією, і тоді світ зверне більшу увагу а Господь признається до неї.

Багато разів християни, що відійшли далеко від принципів Нового Заповіту пробують знайти оправдання словами Старого Заповіту, що було дане для жидів, і часто знаходять підставу

для своїх не християнських обрядів в Старому Заповіту з якими Ново-Заповітня Церква немає нічого спільного. Церква Нового Заповіту немає права ні авторитету благословляти війні, ні брати участі в зусиллях нечесних, що є не згідне з принципами Ново-Заповітньої Церкви.

“Християнський Вісник”

Незрівняний Христос.

Він прийшов з лона Отця на лоно невинної Діви. Він зодягнувся в людськість, щоб дати нам можливість зодягнутися у божественність. Він стався Сином Людським, щоб ми могли стати синами Божими.

Він уродився в спосіб суперечний законам природи, жив у бідності, виховання Його повите глибокою тайною: тільки один раз, і то в дитинстві, Він залишив кордони краю. Він не мав ні багатства, ні впливу, не вчився і не посідав освіти професійної. Його свояки були незначні і не впливові. А проте мудрість Його не зрівнана.

Будучи юнаком, Він здивував старих учених, будучи в образі людини — панував над природою. Він ходив по морських хвилях і втихомирював бурхливе море. Він уздоровлював багатьох без ліків і не вимагав плати за Свою працю. Він ніколи не написав ні одної книжки, але мало бібліотек могло б змістити книжки, що написані про Нього. Він жодної не написав пісні, а однак стався темою більшої кількості пісень, ніж твори всіх композиторів інших пісень разом узнявши. Він ніколи не заснував ні одної школи,

але ніякі школи в світі не можуть похвалитися стількома студентами, скільки Він має. Він ніколи не вживав ліків, але Він оздоровив більше розбитих сердець ніж усі лікарі — хворих тіл.

Він ніколи не керував військом, не рекрутував вояків, не вживав зброї, але ж ні який гетьман не мав стільки добровольців, не схилив стільки бунтарів до зложення зброї, або до піддання без жодного стрілу. І за жодного царя не вмерло стільки мучеників, що за Христа вмерли. Перед Ним приклоняться коліна усіх людей і кожні уста визнаватимуть Його імення (Рим. 14:11).

Він є Зоря астрономії, Скеля геології, Лев і Ягня зоології, Гармонізатор всіх дисонансів і Целитель всяких хворіб. Великі люди приходили в світ і зникли, а Він живе! Ірод не міг убити Його, сатана не міг звести Його, смерть не могла знищити Його, гріб не міг утримати Його.

Він відложив навік царські шати, а вбрався в одяг робітника. Він, “бувши багатий, збіднів ради нас. . .” Як дуже збіднів? Спитайте Марію! Спитайте мудреців! Він колихався в чужій колисці — яслах. Переплив через озеро в чужому човні. Він їхав на чужому ослі. Був похований в чужому гробі. Люди зраджують, але Він ніколи. Він Один завжди досконалий. Він наш Спаситель, Пастир та Учитель! Наш Господь і Друг, Цар і Священик! Він є Дорога, Правда та Життя! Він — вічна любов! “Християнський Вісник”

Безвихідне положення: 3. 27. 1951 р. Сенатор Дж. В. Фулбант говорив у Сенаті й не поми-

нув, щоб не підкреслити про занепад моралі й етики як в Америці так і в цілому світі.

Стверджуючи лихо, сенатор признався, що він не знає рятунку з того нещастя і тому пропонує покликати до розв'язки цієї проблеми "наймудріших людей" нації, щоб вони знайшли способи, як повернути людей до Бога, до тих основних високих моральних принципів, якими дорожили Паломники і Батьки Народу, кладучи основи під цю націю. "Свобода"

Відтак остання пересторога американських католицьких єпископів:

"Нещодавно в Вашингтоні відбувся з'їзд католицьких єпископів ЗДА, який займався моральними відносинами в цій країні. З'їзд ствердив помітний упадок громадської та особистої моралі в цій країні в останні часи, про що свідчать численні випадки корупції в деяких урядах, зв'язки деяких урядовців з підземними елементами, хиткість подружнього життя і т. д. У висліді нарад з'їзд видав остерогу для Американців, в якій між іншим пишеться:

Тривожна подібність існує між відносинами тепер як в Римській Імперії тому 1500 літ. З одного боку бачимо варварство (під режимами), з другого боку надмірний матеріалізм (внутрі країни). Історична лекція є ясна для тих, хто має очі, щоб бачити. Римська Імперія розпалася через внутрішні причини, з яких головною була моральна корупція."

"Моральність вимагає правильного унормування трьох відношень: людини до Бога, людини до себе самої і людини до других людей."

Людський інтелект, правильно уживаний і керований, може відкрити певні фундаментальні духові правди і моральні принципи, які дадуть порядок і гармонію людському інтелектуальному і моральному життю.

“Суспільне життя стає нестерпним і навіть неможливим, якщо справедливість і добро-зичливість не керують діяльністю держави і взаєминами між окремими людьми і групами.... Такі вислови як “моє життя — це моя приватна справа” або “в політиці все дозволене” можна почути на кожнім кроці. Вони свідчать про незрозуміння морального порядку... Ніхто не може відкидати правди морального порядку, щоб зробити собі якусь справу вигідною для себе. Моральність повинна мати місце також в торговельних і промислових підприємствах, бо умовини робітничої праці, платня робітників, рід виконуваної роботи — все це повинно підлягати моральним законам.

Закінчується пересторога пригадкою що основники ЗДА керувалися високо моральними засадами і що суспільство було тоді морально здоровіше ніж сьогодні.” “Народня Воля.”

Тих кілька фактів взято лише з української християнської та демократичної преси, яка угрунтована на загально-світовому русі, що прямує до духовного оновлення та піднесення людського життя, яке загрузло в багвинні сучасного хаосу й попало в безвихідне положення теперішньої цивілізації. До цього можна ще додати, великі світові організації, що мали й мають на меті про створення такого ладу, щоб міг справедливо кермувати цим світом, але

й ця справа доволі квола, і йде повільним кроком. Однак треба підкреслити, що такі організації є можливі, і вони завжди мали й будуть мати свій почин із демократичного християнського світу а саме:

1918. "14-ть Вільсонових Точок," пропозиція президента ЗДА, про самоопреділення поневолених народів і мирне співжиття в цьому світі.

1919. "Ліга Націй," організація світового значення у полагодженні міжнародних справ.

1941. "Антлантійський Чартер (Пакт)."

1941. "Чотири Свободи," як підстави спокою в світі.

1942. Організація "Об'єднаних Націй."

1948. "Універсальна Деклярація Людських Прав."

1949. "Міжнародний Договір Проти Народовбивства."

Питання, чи це все буде мати якунебудь силу, чи цей світ спроможеться на якийсь крок до мирного співжиття — покаже недалека майбутність. Правдою є, що світ прагне прийти: до спокою, мира та братньо-суспільного життя, але, коли всі ці заміри й пропозиції зосередяться лише на людському розумі, полишаючи, вищий Божий, так довго нічого певного не можна сподіватися. (Івана 15:5).

До чого це все дійде, чим закінчиться, сьогодні поза джерелом Нового Заповіту ніхто не може щось певного сказати.

3. ПРОБИ МІСІЙ ПРО СПАСІННЯ ЦЬОГО СВІТУ.

Місії та євангелізації це є несення світла

для всього людства. Однак і на цьому полі можна бачити сторони додатні й уємні. Додатні в тому, що християнські місії допомогли багатьом народам до розвою культури, добробуту та свободи поневоленим народам. До уємних сторін, які не приписується правдивим християнським місіям, але тим, так званим крайнім сектам, які йшли вже по промощеній дорозі й несли свою нову науку навертаючи навернених, і коли навернені до християнства зобачили, що в християнстві є певні розбіжності в навчанні та у практиці християнських доктрин то такі явища сіють зневіру й розчарування з усього, що є християнське. Так довго, як християне будуть наvertати християн інші народи не приймуть християнства.

Коли, свого часу один християнський місіонар розмовляв зі славним провідником гіндусів — Ганді, як між гіндусами можна поширити християнство то Ганді відповів наступне: а) “Щоб християнські місіонарі й християне жили по християнськи, б) щоб визнавали свою віру й не змінювали її, цебто, щоб не мандрували з одного віровизнання в друге, в) щоб заховали любов між собою, бо це основа християнства, г) щоб глибше заглянули й до поганських релігій і зобачили, що в них є доброго.” Така відповідь була людини, борця за правду, що за своїм переконанням любив Бога і свій нарід, а нарід шанував його й довіряв йому, хоч він не був християнином.

Друга половина XIX-го, а пещра XX-го століття це час широкого розвою місій та євангелізацій, а разом із тим розвоєм, розвій охоло-

діння та байдужности християнської. Сталося майже дослівно те про що говорить Св. Письмо "Повстане багато фальшивих пророків, і зведуть багатьох" (Мат. 24:11). До цих слів можна навести ще друге місце: "Царство Небесне подібне до чоловіка, що посіяв був добре насіння на полі своїм. А коли люди спали, прийшов ворог його й куколю між пшеницею насіяв та й пішов" (Мат. 13:24-25). Християнський демократизм дає людям велику й повну волю, але не всі люди вміють цінити й шанувати цю волю, багатьох є таких, що надуживають її для своєї особистої ціли та амбіції.

Перша й друга світові війни та революції, дещо переконали людей, що треба вчитися шанувати християнську волю. При цьому виявили, що не всі християнські односторонні групи (секти) є ніщо, як хвилевий об'яв. Коли Російсько-совітська влада 1928 р. виступила проти релігії, тоді майже всі крайні секти перестали існувати. Та ж сама історія повторилося 1942 р., коли німецька націонал-соціалістична влада наказала всім віровизнанням у Німеччині й на окупованих землях, що не були правно признані, припинити релігійну діяльність, тоді декотрі почали шукати захисту в правно-признаних віровизнаннях, або цілком вирікалися своїх релігійних поглядів та практики. Одні перестали святкувати суботу, другі перестали пророкувати про прихід антихриста, а треті виріклися своїх чудес та говорення мовами і т. д. Є деякі християнські угруповання, що носять християнську назву, але більшість буває несвідома, або просто на услугах якоїсь особи, що шукає на

релігійному полі слави, або користи. Крім цього буває ще третя небезпека, так званий псевдо-християнський універсалізм, навчаючи з певною метою, що в християнстві нема расової та національної різниці, покликаючись на Святу Євангелію (Івана 17:21), на місце яке відноситься виключно до Ісуса Христа. Відтак односторонні деякі християнські угруповання на полі місійному багато дечого роблять в Ім'я Ісуса Христа: еднають людей, наперегін вербують членів, переводять з одної конфесії в другу, переконуючи про недостачу духовності, чи практики релігійної, творять різного рода чуда і т. д., а дійсність справедливості християнської говорить, що іншого. І така одностороння християнська ненормальність приводить цей світ до байдужності релігійної і до відвертого відступництва від Бога.

Сьогодні є багато церковно-місійних і особистих товариств. Питання, чи всі місійні товариства переконані в тому, коли посилають людину місіонаря до якоїсь країни, що той місіонар розв'яжеться зі своїм завданням? Чи він знає історію, чи відчуває й розуміє: соціальне положення, національно-політичну долю того народу, якому хоче нести Христову науку? Чи він готовий ділити долю та ставати в обороні їхнього покривдження? Можливим, що ограничиться до самого навертання людей, та до організації нових громад та поширювання нових місійних пляцівок, щоб репрезентувати свою діяльність, як місіонар перед своїм товариством? Це друге певніше. А скільки сьогодні різних місіонарів, що діють на власну руку і для власного інтересу?...

Однак, крім уємних сторін у деяких односторонніх християнських угруповань є добрі й благородні речі. Є деякі церковні організації, що стараються направляти старі помилки й шукати правдивої єдності та християнського співжиття: до таких належать: Методисти, Баптисти і Пресвітеріане. 1925 року вони зробили почин до християнської єдності. 1950 року відсвяткували 25-ть літню річницю й переконалися, що можна жити в християнській єдності. Правдива християнська єдність і духовна спільнота не лежить у тім, щоб одна національність асимілювала й понижувала другу, або одна євангельсько-протестантська церква навертала другу. Коли є якісь віровизнаневі недомагання то завданням правдивих християн при допомозі Святого Духа допомогти один одному до любови. Царство, яке Бог відкрив людям за посередництвом Свого Сина — Ісуса Христа, не на те відкрив, щоб люди сперечалися за Нього, або приписували собі спеціальний монополь. **Те Царство не людське, а Боже.** Людям немає причини, щоб за Нього сперечатися та жити в ненависти. “Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне” (Івана 3:16). Відтак у номінальних церквах є тенденція приписувати, чи надавати Богу Творцю неба й землі більшу святість, чи могутність, яку Він має. То саме роблять із особами великої Божої ваги, яких Бог покликав і призначив на якесь велике діло: Ісус Христос зійшов із неба на землю і раз стався Посередником і Спасителем світу. Він Ним є навіки. Так само Діва

Марія була призначена Богом, щоб статися Матір'ю Ісуса, через що Вона сталася благословенною Богом і такою ж благословенною лишилася навіки. Ми не можемо її слави ні прибільшити ні уменшити.

Проби християнської місії ще не вив'язалися зі свого завдання. Багато дечого є, що не йде по євангельській лінії, ні в пізнанні Царства Божого, ні в проведенні соціальної справедливості. Причиною до непізнання є дві речі які відсутні в людському житті — любов і віра. Для пояснення з деяких фактів наведемо лише два: Перший щодо любови — Мар. 12:30-31. Коли йде мова про місії то Адвентисти часто підкреслюють, що голову католицької церкви Папу, його піддані носять на лектиці і т. д. Проте ті самі адвентистські (суботницькі) місіонарі в Африці дозволяють собі, щоб їх бідні африканці, яких вони наворачтають до суботницького християнства, за марний гріш носили цілими милями на носилках з одної станиці на другу. Уявім собі як цей місіонар розуміє соціальне питання і як ті негри (погани) уявляють собі Христа та християнських місіонарів?... Другий примір, щодо віри — Дії 16:31. П'ятидесятники та подібні їм заперечують чудотворчій силі в Римо-католицькій церкві й не признають тих чудес які діються в її середовищі. Проте ті самі п'ятидесятники майже кожен вважає себе за чудотворця, а коли в них знайдеться якась людина зі спеціальними дарами чудотворности, особливо самохвали, вони таку людину восхваляють і підносять до самого неба. Констатуючи це все, бачимо людські недомагання

та як тяжко людині вірити в Бога Духа, та в Його Слово про вічність. Людина завжди хоче бачити речі видимі й заступати Бога — людиною. Це все говорить про слабість людську та розбіжності в християнстві.

Чи довершить Господь Своє завдання: “Щоб були всі одно.” Без сумніву це діло довершить Він Сам. Люди будуть благословенні Богом, коли спроможуться на те, щоб не шкодити в Його пляні, але йти до бажаної мети. Є певні позначки, що люди доброї волі стараються підходити все ближче. 1949 року у Голляндії в Амстердамі зібралися майже всі євангельські віровизнання й православні за винятком Римо-кат. церкви та деяких крайніх сектантів, щоб дійти до братнього християнського порозуміння та спільної праці в боротьбі зі злом та людським безвір'ям. Це знову говорить, що люди стараються прийти до оновлення християнського життя в служінні Господеви.

4. ЦАРСТВО БОЖЕ

Головною темою у Святій Євангелії є Царство Боже. Зі сторони людської здібности, з усіма уємними й додатними сторонами, видається, що тяжко прийти до пізнання Царства Божого, тим більше прийняти Його. Майже через усі часи існування християнського, різні люди з різних сторін підходили й підходять до цього питання й різно пояснюють собі, розминаючися з головною метою. Коли б християне у своєму житті хоч трохи виявили більше певности, що йдуть з непохитною вірою до Царства Божого, а цей світ, щоб хоч частинно зацікавився й

хотів пізнати Його, то напевно в цьому світі негайно наступила би зміна і світ став би ліпший. Зникло би всяке насильство над людським життям, не було би місця для недовірства в людині до людини, не було би поневолення людини людиною і т. п. Цей світ був би світом радості в великому поході до Царства Божого, бо воно є вічне й духове. Саме, головна причина, що жидівські книжники та фарисеї, провідні люди, відважилися на злочин, щоб заподіяти тяжкі муки і смерть Христу Спасителю світа, за те що Він проголосив не те царство якого вони бажали. Він їм сказав: "Мое Царство не з світу цього. Якби з цього світу було Мое Царство, то слуги Мої воювали б, щоб не виданий був Я юдеям. Та тепер Мое Царство не звідси" (Івана 18:36). Відтак до Своїх учнів сказав, що Воно дійсно є, де вони і всі вірні будуть з Ним царювати: "Кажу ж вам, що від нині не питиму Я від цього плоду виноградного, доки Царство Боже не прийде" (Лук. 22:18).

Дивна річ, що всі християне моляться молитвою "Отче наш," в якій визнають Бога як Отця і Всемогутнього Сотворителя, всі прагнуть дійти й бути в Царстві Божому проте на дорозі християнській дається спостерігати два головні прогріхи в яких міститься багато інших. Перший про який говорить Апостол Павло до Римлян, пригадуючи християнам про поганське життя: "Вони повні всякої неправди, лукавства, зажерливості, злоби, повні заздрости, убивства, суперечки, омани, лихих звичаїв, обмовники, наклепники богоненавидники, напасники чваньки, пишні, винахідники зла, непослушні батькам, нерозумні,

зрадники, нелюбовні, немилостиві” (Рим. 1:29-31). Другий прогріх — монополія, або суперечки за Царство Боже. Католицька церква говорить, що по за нею немає спасіння, тобто входу до Царства Божого. Протестанти деякі модернізують свої погляди про Царство Боже, а деякі сектанти, подібно як католицька церква монополізують. Суботники та ще деякі до них подібні, вважають, що тільки вони, як вибранці 144,000 ввійдуть до Царства Божого.

Коли звернути увагу на подібні людські думання то це все можна порівняти з подібним прикладом: Уявім собі, що кількоро робітників (безробітних) шукають праці, прийшли до хлібодавця й перед його домом завели сварню та бійку, за місця та за платню, не знаючи хто з них буде прийнятий до праці? Справедливу відповідь на всі людські недомагання сказав Той хто є властителем Царства Божого: “Не кожен, хто говорить до Мене: “Господи, Господи!” увійде до Царства Небесного, але той, хто виконує волю Могого Отця, що на небі. Багато-хто скажуть Мені того дня: “Господи, Господи, хіба ми не ім'ям Твоїм пророкували, хіба не ім'ям Твоїм демонів ми виганяли, або не ім'ям Твоїм чуд ми багато чинили?” І їм оголошу Я тоді: “Я ніколи не знав вас. Відійдіте від Мене, що чинили ви беззаконня!” (Мат. 7: 21-23).

Сьогодні доля багатьох християн не краща за тих фарисеїв, що привели жінку перелюбницю й казали: “Мойсей же в Законі звелів нам таких побивати камінням,” а Христос відповів: “Хто з вас без гріха, — нехай перший на неї

він каменем кине!" (Івана 8:5-7).

Декілька пунктів щодо Царства Божого:

а) Царство Боже як таке є — "Прийдіть, благословенні Могого Отця посядьте ви Царство" — (Мат. 25:34).

б) Царства Божого треба шукати — "Шукайте ж найперш Царства Божого й правди Його..." (Мат. 7:33.)

в) Де є Царство Боже? — На ці питання Сам Господь дав відповіді, про Його початок — Бо Боже Царство в середині вас" — Лук. 17:21. Відтак, яке воно й де воно — "Моє Царство не з світу цього..." (Івана 18:36).

г) Вступ до Царства Божого — "Коли хто з води й Духа не народиться, той не може увійти в Царство Боже" — (Івана 3:5).

г) Що таке Царство Боже "бо Царство Боже не пожива й пиття, але праведність, і спокій, і радість у Дусі Святим" — (Рим. 14:17).

д) Царство Боже непорушимо й вічне — "Перейшло царство світу до Господа нашого та до Христа Його, — і Він зацарює на вічні віки" — (Об. 11:15.)

5. ТИСЯЧОЛІТНЕ ЦАРСТВО — МІЛЛЕНІУМ

Тисячоліття це час у якому цей світ мав би зазнати спокою під володінням Божим. Пророки — Ісаї та Міхей пророкували про той час в якому мало би наступити нове життя Перший говорить про спокійне життя між людським і звіриним світом, другий говорить про те, що цей світ буде існувати без всякої мілітарної сили. — "Тоді буде вовк укучи

із ягнятком жити, барс — із козенятком лежати, та й телятко, левчук і віл зможуть жити разом, а мала дитина зможе їх пасти. І медведиця й корова вкупі пастись будуть, а їх маленькі лежатимуть поруч, ба й лев соломою кормиться разом із волом буде; (людина неїстиме жодного звіринного м'ясива) і хлоп'ятко гратиметься над норою гаспида, і дитина засуне руку свою у гніздо зміїне" (Іс. 11:6-8). "І настане час: Гора дому Господнього буде настановлена головою гір і буде вивисшена понад горби й попливуть до Неї народи... І судитиме Він між народами й буде карати потужні по краях далеких; і перекують вони мечі свої на рала, а списи свої на серпи; не підійме меча народ на народ, і не будуть учитись воювати" (Міх 4:1,3).

Проблема Тисячолітнього царства така трудна, що її найбільші богослови не беруться роз'ясувати та висвітлювати, бо ця справа належить до будучности. Коли хтось відважиться викладати й пояснювати, то таке пояснювання є нічим іншим, як порівнювання текстів Святого Письма. Те, що буде і як Бог покерує цим світом то відоме тільки Йому Одному. Апостоли співучасники Ісуса Христа, як Його учні по Його воскресінні запитали Його, як Бог покерує цим світом, то Він їм відповів ось що: "То не ваше знати час та добу, що Отець положив був у владі Своїй" (Дії 1:7). Майже через усі часи, люди живуть більше цікавістю ніж вірою. Не шукають дороги, як туди ввійти, але цікавляться, як у Тисячолітньому царстві, чи в вічності буде. Перша справа повина попереджувати другу.

Про Тисячолітнє царство в першому розділі вже була мала замітка, про те як буде виглядати людське життя, чи тільки соціальна переміна, чи духовна. Коли соціальна то до тієї мети вже цей світ приготується, коли духовна, то це є тайною як виглядатиме людське життя в ті часи. Майже через усі віки нашої ери, перед якоюсь великою катастрофою, багато говорилося про відновлення нашого світу, чи про Тисячоліття, чи щось подібного. Найбільше про це йшла мова в першій половині нашого століття. На цю тему появилось багато різних книжок, плянів, майже на кожному місці між деякими християнами йшла про це мова. Цікава річ, що по другій світовій війні майже всі християнські віровизнання, а особливо ті, що найбільше цією темою цікавилися — тепер замовкли?

Ось маю під руками один плян про Тисячолітнє царство під заголовком: "Тисячолітнє царство у світлі Слова Божого." Плян поділений на шість розділів: (1.) Тисячоліття й Господь Ісус Христос, (2.) Тисячоліття й жида, (3.) Тисячоліття й погани, (4.) Тисячоліття й церква, (5.) Тисячоліття й твориво (природа), (6.) Тисячоліття й сатана. Головне, всі цитати, цебто місця взяті зі Старого Заповіту, частина із листів апостольських та з Об'явлення. Заледви чотири місця взяті з Євангелії від Матвія, які нічого на цю тему не говорять. В цьому плані говориться про Єрусалим, як центральне місце, що відновлено буде 12-ть поколінь Ізраїля, які будуть судити Ізраїля, що вся влада буде Божа, святі займатимуть юрисдикційні позиції, що

наступить мирне життя між людським і звіриним світом, і сатана буде зв'язаний до кінця Тисячоліття і т. п.

Головний зміст усіх чотирьох Євангелій є — Царство Боже, або Царство Небесне. Ісус Христос як Посередник, чи як головні двері через які кожен віруючий може увійти своєю вірою до Царства Божого. — “Я — двері: коли через Мене хто ввійде, спасеться” (Івана 10:9). Ісус Христос, коли Його Пилат запитав про Його Царство, Він сказав: “Мое Царство не з цього світу” (Івана 18:36). Відтак розбійникові на хресті, що повірував в Христа як Спасителя, Христос сказав: “Поправді кажу тобі: ти сьогодні будеш зо Мною в раю” (Лук 23:43). Коли Никодим розмовляв з Ісусом на тему Царства Божого, йому було дуже важко зрозуміти, бо Царство Боже, то Царство духове й вічне, тому Ісус дав Никодимові таку відповідь: “Що вродилося з тіла — є тіло, що ж уродилося з Духа — дух” (Івана 3:6). Коринтська церква, яка не жила духовним та богобійним життям, де погансько-атеїстичний вплив мав життєву силу на вірних, Апостол Павло дав їм виразну відповідь на їхні питання як пересторогу: “І це кажу браття, що тіло та кров одідичити Божого Царства не можуть, ані тління нетління не одідичить” (I Кор. 15:50).

Головна річ, що через усі віки так і в нашому часі, християнський світ найбільше посвячує часу, та найбільшу кладе вагу й цікавість, що буде на цьому світі, так наче б духового, вічного світу цілком не існувало. І тим самим виявляє свою маловірність в Того, що прийшов

на цю землю, то є Христос — Син Божий, щоб відкрити людям, новий духовий світ де правда домує. Здається, що цілком би зникла думка та віра про вічність, коли б не смерть. Смерть це непоборима та страшна сила для безвірних християн та для всіх людей у цьому світі. Смерть є, непереможна, для неї немає зброї, щоб її побороти. Не спромоглися й досі, щоб їй протиставитись: ні знавці фізики й хемії, ні лікарі, навіть запеклі безбожники й ті не мають сили мусять піддаватися їй, і вона переводить їх до жахливої для них вічності. Тільки Христос, Він один має владу й силу над смертю, вона Йому скорилася і в Його Воскресінні впала під ноги Його.

Крім цього багато викладачів та пояснювачів про Тисячолітнє царство, ніколи не проходять мимо, щоб не порушити антихриста та не приписувати йому надприродньої сили. Однак, цікавим є, скільки то вже не було у цьому світі тих антихристів, та скільки дехто, та деколо не робив тим антихристом? А відтак, скільки то добрих християн, що через несправедливе християнське життя та їхню науку відійшли від Бога. Люди більшу увагу та боязнь виявляють антихристу, як Христу Синові Божому. Проте забувають, що сам антихрист ніколи не мав би такої сили, коли б люди йому не приписували її та не підносили його могутності. Тут треба мати на увазі, що Ісус Христос є Богом вічності. Всі антихристи, які б вони не були й щоб вони не робили на цій землі, коли вони виступають у людській силі, то враз із їхньою смертю, кінчається їхня дія і їхня доля.

У теперішньому часі є багато деяких своєдумних пророків і час-від-часу можна дещо спостерігти у малозначних журналах, особливо односторонньо-релігійного напрямку, дивовижні виводи та пояснення про антихристів. Наприклад, коли сучасний світ, знеможений і безвихідний у загально-світовому положенні, биткується й старається робити щоможе, щоб вийти з тяжкого положення й поліпшити людське життя та існування, і на цій підставі повстають певні організації світового значіння, як: Антлантийський Пакт, Плян Шумана, Об'єднані нації, або аб'єднання, чи союзи деяких протестантських церков і т. п., то своєдумні пророки не вникають глибше у зміст Святого Письма, зараз приписують подібним, як вище наведено організаціям — предтечу антихриста.

Коли Європа цілі століття аж до наших днів на тлі соціально-політичному і релігійному, винищувала себе навзаєм і кривавилась, а християне поділились на цілі сотки різних церков та сект, то своєдумні пророки того не бачили й не бачать і не приписують подіям антихриста, але, коли, в теперішньому часі люди, що стомленні незгодою та всяким беззаконням хочуть, щоб якось хоч трохи прийти до згоди, а християне почали думати про те, щоб хоч частинно прийти до того про що молився в Гесеманському саді Ісус Христос: **“Щоб були всі одно: як Ти, Отче, в Мені, а Я — у Тобі...”** (Івана 17:21). Коли люди думають про якесь зближення, щоб людина людині не була вовком, а людиною, то своєдумні пророки в цьому всьому бачать предтечу антихриста. Не знають того,

або не хотять знати, що всяка своєдумність, незгода, одностороння сектантська зарозумілість то власне є духом і дією антихриста. Чи антихрист, взагалі буде єднати християнство, це питання. Відтак, як він може єднати християнство, як він є противник, Христа Сина Божого. Цікаве теж питання, коли би Ісус Христос прийшов тепер на цей світ і застав його таким яким він є? І, коли би приказав, щоб усі церковні організації покорились Йому й перестали жити в незгоді, розв'язали свої велико-церковні та сектантські організації, щоб на це все відповіли Спасителю Христу оці сучасні християне?

Актуальну і доцільну думку подає італійський філософ, історик — Кроче, він про антихриста між іншим говорить ось що: “Насправді ж антихрист не людина і не інституція, не кляса і не раса, не народ і не держава, а тенденція нашої душі, цебто скорше слухати (неправди ніж правди). Він — антихрист не підноситься з безодні, щоб ходити по світу і не народжений від жінки як людина, хоч декому здається, що він бачив його і пізнав: — він ходить між нами й існує в нас самих.”

Апостол Іван у своїх трьох листах доволі ясно й виразно говорить про антихриста, без зайвих дальших людських виводів та пояснень. Він говорить: По-перше, хто такий антихрист? “Бо в світ увійшло багато обманців, які не визнають Ісуса Христа, що прийшов був у тілі. Такий — то обманець та антихрист” (2 Івана 1:7). По-друге звідкіля він прийшов, чи появився? “Діти — остання година! А що чули були, що антихрист іде, — а тепер появилось багато

антихристів... Із нас вони вийшли, та з нас не були, коли б були з нас, то zostалися б з нами; але, щоб відкрилося, що не всі з нас" (І Івана 2:18-19). По-третє, його діла та дія, як явний доказ існування антихриста: "Хто неправдомовець, як не той, що відкидає, що Ісус є Христос? Це антихрист, що відрікається Отця і Сина. Кожен хто відрікається Сина, не має Отця; хто визнає Сина, той має Отця" (І Івана 2:22-23). Отже, чи треба ще більше доказів, чи не вистачає цих слів, які ясно окреслили особу й дію антихриста зараз насамому початку християнства. Оскільки християне були би щасливіші, коли б усю свою увагу й віру зосередили до Ісуса Христа — Сина Божого? Тоді в християнстві та загально в цілому світі не було би стільки зайвих непорозумінь та горя. І цей світ був би відновлений, а християне були би багато щасливіші й не було би місця для антихриста.

6. ВІРА ЯК ОСНОВНИЙ ПУНКТ.

Найвищий і основний пункт у християнській релігії це віра. Ісус Христос, як Основоположник християнства, навчав, щоб вірувати в Бога, а не шукати Його науковими дослідями. "Збулися часи, — й Боже Царство наблизилось. Покайтеся й вірте в Євангелію" (Мар. 1:15). Відтак Апостол Павло найбільший богослов першої Церкви, виразно говорить: "І той хто приходить до Бога, мусить вірувати, що Він є, а тим, що шукають Його, Він дає нагороду" (Євр. 11:6). І знову говорить, — що віра є під-

става річей невидимих, яких людським розумом не можна ні збагнути, ні з аналізувати: “А віра — то підстава, того чого сподіємось, доказ того, чого ми не бачимо” (Євр. 11:1).

Віра і наука це два великі контрасти. Віра річ невидима, духовна, родиться в нашій душі й сприймає речі Божі, чого розум не може збагнути. Наука річ видима, яка твориться й удосконалюється людьми. Відтак віра часто допомагає науці, проте наука ніколи не може допомогти вірі. Ісус Христос і Його Євангелія не підлягає науковим аналізам, лишається одне вірити, що Він є Спастиель світу. Найбільшу шкоду заподіяли християнству, ніхто інший як самі так звані християнські “садукеї,” вони приналежать до християнства, але не погоджуються з християнського вірою. Віру утотожили з релігією, а відтак споріднили де вчому з поганською мітологією і створили третє — “Мітотеологію.” І тим самим, мимоволі й доброго бажання непомітно відхилилися від найвищого головного пункту віри.

В теперішньому часі світ науки дійшов до неймовірних річей у її розвою, й затримався на двох шляхах: правдиві науковці зробили ревізію щодо віри й науки, переконалися, що в їхньому розвої була допомога Божа! Псевдо-науковці не доцінюють допомоги Божої й тому розминулися з вірою, а проте користають з великих успіхів — легально й не легально. І, знову вертаємося до християн. Є багато християн, що не спішаються вірити, правдивим змістом віри, що Христос є Син Божий, але хочать робити те, що він робив. Тому певна

частина християн, як в католицькому так і в крайньо-сектантському світі, замість навчати людей, щоб вірували в Христа, як в Спасителя і в ті чуда, що Він творив; надимаються своєю силою, свої чуда творити, щоб більшу увагу звернути на себе ніж на Бога. Христос сказав, що християне багато дечого будуть робити в цьому світі, але коли Він прийде, чи знайде на землі віру? (Лук. 18:8).

Віра є головним пунктом у християнстві в перемозі над злом. Зло має великий вплив на людську легкодущність. Деякі особливо з табору безвірників заперечують те, що Христос уздоровляв людей які були опановані злим духом. У теперішньому часі немає причини до сумніву, що так було. Сьогодні, хто стоїть по стороні справедливості, бачить до чого допускаються люди, що опановані злом і відкидаючи віру в живого вічного Бога. Тільки правдиві люди можуть ставитися проти зла й боротися з ним. Той хто стає до боротьби зі злом без різниці в якій би формі не виявляло себе, він мусить мати знання й незломну віру:

а) Віру особисту, як сліпець — “Ісус же до нього сказав: “Стань видючий! Твоя віри спасла тебе” (Лук. 18:42).

б) Віру знання та переконання, як апостоли — “Ми ж увірували та пізнали, що Ти Христос, Син Бога живого” (Івана 6:69).

в) Віру відваги та смілости, що в Бозі безмежна сила — “Будьте смілі, це Я, не лякайтесь” (Марка 6:50).

г) Віру Божу, а не людську з конфесійної приналежності — “А Ісус їм у відповідь каже:

“Майте віру Божу” (Марка 11:22).

г) Віру сталу, живу, не змінну, бо Христос Син Божий є вічний — “Та Син Людський, як прийде, чи Він на землі знайде віру?” (Луки 18:8).

Проаналізувавши вище наведені думки постає питання, як виглядає сьогодинське християнство зі своєю вірою, життям та боротьбою зі злом? У теперішньому світі за загальним статистичним обчисленням налічується: 2,250, 000,000, осіб всієї людности. Християн налічується: 702,650,472, тобто майже третя частина всього людства. Щодо християн та їхньої віри, ніхто не заперечить тому, що більша частина ставиться пасивно у своєму віруванні, а ще гірше, що певна частина теперішніх християн потонули в різних проти християнських течіях. Отже загальний стан теперішнього християнства виглядає убогий та оплаканий. І знову приходить сказати, що сучасне християнство, а з ним цілий світ потребує духовної переємін.

Правда, не можна заперечити тому, що теперішній світ, цебто наш час знаходиться на межі пропасти — загибелі, але звертаючи нашу увагу на де які місця Святої Євангелії бачимо, що Бог робить всі можливості, щоб передчасно не знищити людського роду на цій землі, але рятувати його з його власної загибелі. Тому, може теперішнє людство пережити певний катклізм, але Бог як милосердний Отець, ще раз засяє сонцем Святої Євангелії щоб хоч частину людей спасти та на кінець переконати, що люди без Бога та Його волі ніколи й нічого доброго не можуть робити. На доказ та пере-

конання наведемо кілька місць зі Святого Письма про те, що Бог бажає допомогти людям до добра та до спасіння:

а) Бог любить цей світ (людей) — “Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне” (Івана 3:16).

в) Бог хоче спасти цей світ — “Бо Син Людський прийшов не губить душі людські, а спасти” (Луки 9:56).

в) Бог хоче допомогти світові до спасіння — “Бо це добре й приємне Спасителеві нашому Богові, що хоче щоб усі люди спаслися й прийшли до пізнання правди” (І Тим. 2:3-4).

Під цими трьома пунтами не одобрюється “універсалізму” про спасіння, цебто, що добродчинці й злочинці наслідять Царство Боже. Бог бажає допомогти всім людям до спасіння, але ті, що свідомо чинять зло й відкидають Божу допомогу, самі себе засуджують на вічну загибель. (Марка 16:16, Івана 3:36).

Ще коротко про негатив і позитив сучасного християнства. В негативі можна підкреслити ось що: християнство не в будові величавих святинь та уподоблюванні Богослужень до театральних вистав; не в співі вчасі Богослуження: щоб висловлювати 6, 12, чи 24 рази Господи помилуй, алилуя, чи щось подібне. Не в упродовжуванні різних законів, релігійних обрядів, яких ніхто, ніколи не виконує й не може виконати, а відтак вони не помагають людині ні до віри, ані до спасіння. Християнство не в ношенні відмінної одежі, яка б відрізняла духовенство від решти вірних. Не в ношенні довгого,

чи короткого волосся, чи щось подібного; не в аскетизмі, та вичерпуючи-фізичному пості й биття поклонів (вставання навколішки) перед різними малюнками, чи статуями, що виображують людину, чи щось подібне, як це прийнято в православній, чи в католицькій церкві. Не в святкуванні поза неділею, якихись святочно-визначних днів — суботи, та не в їдженні якогось заказаного м'ясива, чи іншої якоїсь подібної їжі, як це прийнято в суботників. Не в стоянні годинами наволішках і не в підношування в гору рук, ані в плесканні в долоні, ані в дикому стогоні й безітересовному викликуванні зайвих слів — Алилуя і т. д., як це прийнято в п'ятидесятників. І т. д. і т. д. В чім лежить і як можна пізнати позитивну сторону правдивого християнства: глибока, певна і ясна віра в Бога Всемогучого Творця видимих і невидимих річей; віра в Христа Ісуса як Спасителя цілого світу; віра в Духа Святого, що опікується й провадить Христову Церкву, глибоко вірних християн; християн праці, творців спокою, борців за рівноправну справедливість, що стоять на сторожі про добро всіх людей, народів і націй. Головне завдання — спільнота християнська, щоб допомогти усім людям пізнати вічного й живого Бога, Бога любови та справедливости. В пошануванні другої нації, народу й раси; в пошануванні людської власности, — особистої й державної. Десять Заповідей Божих повинні бути найвищою інстанцією — принципом для всього людства, бо всі люди сотворені Богом і залежні від Нього. (2 Мой. 20:3-17., Мат. 6:9-13). В осягненні повного душевного й тілесного спокою. (Мат. 11:28-30).

Яке ставлення повинно зайняти сучасне християнство щодо Христа та Його науки? На це пророк Ілля дає відповідь — (І Цар. 18:21). Отже християне, а з християнами всі люди повинні вирішити по якій стороні стати, чи по стороні — добра, чи по стороні зла, цебто віри в Бога, чи атеїзму? Між добром і злом третього місця немає.

Щодо Всемогучого Бога Отця, Ісуса Христа Сина Божого та Святого Духа, як до Одної Всемогутньої й вічної безмежно-керуючої сили цілим усесвітом, та що до будучих подій: як приходу Ісуса Христа на землю та суду Божого й вічності, про це все ясно й виразно говорить у головній доктрині усього християнства у Св. Євангелії, а відтак у “Символі Віри,” але кульгаюче християнство відійшло від цих високих християнських принципів, як Святої Євангелії так і від “Символ Віри.” Ці високо-християнські основи віри сталися нічим іншим у християнстві як церковним співом, або молитвою в часі Богослуження. Сучасному християнству немає іншого виходу як поворот до високо-християнських принципів, їх проводити, чи застосовувати практично в буденному житті. Лише на таких підставах християнство і цей світ можуть прийти до оновлення. Однак, мимо всіх подій які б не діялися на цьому світі, вони проходять і прийде час де люди мимоволі рішатимуться вибрати одне чи друге. Крім усього заки прийде час загального рішення, то вік-вічно, кожної години, кожної хвилини, вирішується доля кожної людини особисто, що відходить із цієї землі у вічність. — “Бо призначено людям раз умерти.

а потім суд" (Євр. 9:27).

Люди відходять у вічність, у ту неізміриму вічність, як та вода, що пливе безповоротно ріками до великого моря де знаходить своє місце. Бог дав велику можливість для всього людства, щоб досягнути спокої, чи поєднання між Богом і людьми між собою, а допомогою й посередником є Христос Син Божий. "Бо Бог не послав Свого Сина на світ, щоб Він світ осудив, але щоб через Нього світ спасся" (Івана 3:17).

Доля християн і всього людства, доля цілої історії рішається за власною волею кожної людини. — "Хто вірує в Сина, той має вічне життя; хто в Сина не вірує, той життя не побачить, — а гнів Божий пробуває на ній" (Івана 3:36).

7. НОВИЙ ЗАПОВІТ У СВІТЛІ ІСТОРІЧНОГО ПОЯСНЕННЯ.

Короткий план Нового Заповіту в світлі історично-критичного пояснення та побічна література.

1. Чотири Євангелії, як джерело та основа християнства де фігурує — Ісус Христос.

2. Дії Апостолів, історія першої Апостольської Церкви.

3. Листи Апостольські, пояснення Чотирьох Євангелій та наука першої Церкви як жити по християнськи.

4. Об'явлення (Апокаліпсис), книга пророка.

що говорить про Божий плян Церкви та світу, яка людьми ніколи в цілості не поясниться, аж наспіє безпосередній час Божого діяння.

5. Наука Дванадцяти Апостолів (Дидахе), дальша наука початкуючої Церкви.

6. Наука Мужів Апостольських (учнів): Варнава, Еронім, Ігнатій Антиохійський, Полікарп Смирненський і Климентій Римський.

7. Наука Отців Церкви — сходу: Атаназій, Іван Золотоустий, Василій Великий, Григорій і Григорій з Ніцеї. — Західні: Амрозій, Августин, Іринеї і інші.

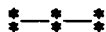
8. Середні віки: — пояснення Східньо-Візантійської Церкви та Західньо-Римо-Католицької Церкви.

9. Час Реформації: — Мартин Лютер — Авгсбуське Віровизнання і Іван Кальвін — Гелветське Віровизнання.

10. По Реформаційний час де повстало багато протестантських віровизнань та сект, що тягнеться до нашого часу. І деякі віровизнання особливо різні секти, що кожна пояснює Святе Письмо на свій бік і деякі відійшли від право-порядку Апостольської Церкви.

Щодо Святого Письма, а особливо Нового Заповіту, на цю тему за весь час християнства, написано цілі стоси різних книг, переважно тенденційного характеру авторів залежно від: віровизнання, національності та освіти пояснювача і т. п. Це головна причина розбіжності та недостачі духовного життя в теперішньому християнстві.

Заключення— вихід із хаотичного положення, поворот до Христової науки — Нового Заповіту — Чотирьох Євангелій, як до джерела й принципів для християнського життя й цілого світу.

З М І С Т .

Передмова	5

Р О З Д І Л І

Невпинна боротьба за кращу долю	7
1. У котловині людського життя	10

Р О З Д І Л І І

Релігійне питання	15
1. Великі події	16
2. Коротко про минулість	25
3. Соціальне розуміння релігії	29
4. Сила Святого Письма	35

Р О З Д І Л І І І

Національне питання	48
1. Національне питання за порадою Святого Письма	54
2. Бог, Його земля і людина	62

РОЗДІЛ IV

Соціальне питання	71
1. Право Боже щодо життя людського на цій землі	91
2. “Хліба нашого щоденного дай нам сьогодні”	96
3. “А як маємо поживу та одяга, то ми задоволені з того”	98
4. Найбільше яскраві й дошкульні прикладі	105

РОЗДІЛ V

Християнські та світові дороги	110
1. Загальне християнське й світове положення	117
2. Відблиски в шуканні правди	121
3. Проби місій про спасіння цього світу	132
4. Царство Боже	138
5. Тисячолітнє Царство — Мілленіум ..	141
6. Віра як основний пункт	148
7. Новий Заповіт у світлі історичного пояснення	155

